

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.   Andra kammaren.   Nr 9.

Onsdagen den 21 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra kammare landshöfding *Karl Rydin*, som lider af svår muskelreumatism (*Lumbago*), är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet under omkring en vecka, intygar på heder och samvete.

Stockholm den 21 februari 1912.

Karl A. R. Lundberg.
Legitimerad läkare.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner: angående anordnande af telefonförbindelse till *Holmön*;

angående beredande af årligt understöd åt förre arbetsledaren vid telegrafverket *H. A. Olsson*; och

angående uppförande af vissa byggnader å lägenheten *Tomtebo* i *Korsberga* socken vid därvarande centralhem för familjevård för sinnessjuka.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Efter föredragning härpå af herr *Brantings* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål blef denna anhållan af kammaren bifallen.

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 9.

§ 4.

Vidare föredrogs herr *Thorssons* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa spörsmål; och blef den af herr *Thorsson* gjorda anhållan bifallen af kammaren.

§ 5.

Herr *Lundells* å kammarens bord hvilande motion, nr 268, som nu föredrogs, hänvisades till bankoutskottet.

§ 6.

Ang. afsöndring af lägenheter från prästerskapets lönebställen under löpande arrendetid.

Till afgörande förelåg först lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afsöndring af lägenheter från prästerskapets lönebställen under löpande arrendetid.

I anslutning till hvad uti två lika lydande motioner, väckta den ena, nr 2, inom Första kammaren af herr *Karl Johan Ekman* och den andra, nr 29, inom Andra kammaren af herr *Rydin*, föreslagits, hemställde lagutskottet, till hvars behandling nämnda motioner hänvisats, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke de hinder, som för närvarande mötte mot att under löpande arrendetid från prästerskapets lönebställen afsöndra lägenheter, skulle kunna undanröjas, samt att de förslag, som af utredningen framginge, måtte föreläggas Riksdagen.

Reservation hade dock afgifvits af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, hvilka beträffande motiveringen till utskottets hemställan framställt ett särskildt yrkande.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Lindhagen*, som anförde: Vid betänkandet har fogats en reservation af mig och herr *Sven Persson*.

Förhållandet är, att sedan länge fortgått en utförsäljning, kan man säga, af allmän jord både till jordbruk och till tomtmark. Snart har väl det allmänna gjort sig af med det mesta af sådan mark, som kan användas till jordbruk eller till tomtområde utom kronoparkerna. Det är ju i och för sig en god sak, att upplåtelse ägt rum, men detta afhändande har skett utan omtanke om upprätt-hållandet af ändamålet med detsamma. Det är af vikt, att den, som kommer i besittning af dylik jord, får sin fulla frihet, på samma

sätt som hvarje fri människa, att inrätta sig efter sina behof, men själfva ändamålet med upplåtelsen och hänsynen till grannarne måste i allt fall upprätthållas, det är också ett rättvist och oafvisligt kraf.

Nu har man väntat mycket länge att kunna få ett upplåtelse-sätt på jordbruksmark, som förenar individens rätt till frihet och ändamålets rätt att uppehållas. På tomtmark ha vi ju redan fått ett institut, som tillgodoser detta ändamål, nämligen tomträttsinstitutet. Emellertid användes detta institut, med undantag för hufvudstaden, ännu mycket litet, beroende därpå, att vederbörande stads-samhällen icke lägga manken till för att låta detsamma komma till begagnande. För ett sådant begagnande fordras nämligen anskaffandet af särskilda kreditmöjligheter, afpassade för detta institut, och den saken bryr man sig icke om.

Hvarje försök, som göres att ytterligare påskynda upplåtande af det allmännas jord till enskilda, bör därför, tycker jag, åtföljas af en maning till vederbörande att icke låta detta afhändande i ett fall sådant som detta ske utan att man äfven begagnar sig af de möjligheter, som lagen redan, i och genom tomträttsinstitutet, erbjuder att med samtidigt tryggande af individens rätt upprätthålla ändamålets bestånd.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till utskottets hemställan med tillägg i motiveringen af de skäl, som anföras i reservationen.

Härpå yttrade:

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Om herrarne studera betänkanudet, skola herrarne finna, att utskottet icke alls ställt sig afvisande mot tanken att låta tomträtten begagnas i de fall, som här äro i fråga. Det förhåller sig alldeles tvärtom så, att både motionärens och utskottets motivering — låt vara, att det icke säges i uttryckliga ordalag — pekar hän på att dessa fall passa för tomträttsinstitutets begagnande.

Men naturligt är, att tomträtten icke är den enda upplåtelseform, som här lämpligen kan användas. Till en början kan äfven i fråga om städer och stadsliknande samhällen understundom vara förmanligt att vid upplåtelse använda andra former än tomträtten; särskildt är naturligen detta fallet, om samhällena själfva skola erhålla upplåtelsen. Dessutom syftar den skrifvelse af 1909, som utskottet åberopat och i sammanhang med hvars behandling man önskar denna utredning verkställd, äfven på upplåtelse af kronans jordbruksdomäner till egna hem i form af småbruk. Om ock den ecklesiastika boställsordningen icke direkt talar om upplåtelse af dylika, utan om mark, som ligger invid stad eller stadsliknande samhälle och ägnar sig för tomtupplåtelser, så kunde det dock vara lämpligt att, när utredning verkställles angående det allmännas domäner i detta afseende, äfven taga i öfvervägande, huruvida områden, tillhörande ecklesiastika bo-

Ang. afsändning af lägenheter från prästerskapets löneboställen under löpande arrendetid.
(Forts.)

Ang. afsöndring af lägenheter från prästerskapets löneboställen under löpande arrendetid.
(Forts.)

ställena på landet kunna användas till småbruk. Detta är ett skäl, hvarför man icke här bör så godt som uteslutande peka på tomträten.

Härtill kommer ett annat skäl, nämligen att det i det sammanhang, hvari denna fråga nu förekommer, syns utskottet vara alldeles onödigt att rifva upp striden om äganderätt och besittningsrätt; det synes alls icke föreligga skäl att i sagda strid i detta sammanhang intaga ställning på den ena eller andra sidan.

Det förefaller mig därför, som om det vore klokast, att kammaren inskränkte sig till att taga utskottets förslag. Huruvida sedan upplåtelse skall ske under tomträtt eller med annan rätt, torde böra afgöras i hvarje särskildt fall efter föreliggande faktiska omständigheter.

För min del tror jag icke heller, att det skulle tjäna mycket till att bifalla det af herr Lindhagen framställda förslaget, ty man kan nog icke för framtiden i en sådan fråga som denna binda statsmakterna och andra vederbörande, som ha med saken att göra. I hvilket fall som helst synes det mig onödigt och ändamålslost att söka åstadkomma ett dylikt bindande.

Ett bifall till utskottets förslag utesluter sålunda icke tomträten. Men det ger icke som reservationen anledning till den uppfattningen, att tomträten skulle vara det så godt som enda och uteslutande lämpliga sättet för upplåtelse i förevarande fall.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöberg i Säfsjö: Herr talman! Ändamålet med denna motion är ju att få tillgodosedt ett känt behof ute på landsbygden att få en del olägenheter undanröjda. När det anlägges en järnväg, vare sig det är en enskild järnväg eller statens, så händer det oftast, att man placerar stationen vid kyrkbyn. Då inträffar det rätt ofta, att stationerna bli förlagda på prästgårdens område. Jag skulle kunna räkna upp flera stycken sådana stationer. Det samhälle, som växer upp vid den stationen, blir nu, hur centralt läget än må vara, från första begynnelsen förkrympt, och det beror därpå, att man icke kan få köpa afsöndrad jord från dessa prästboställen. Däremot kunna de, som vilja slå sig ned på dessa platser, få arrendera tomter af boställshafvaren, och så uppstå vid dessa stationer små byggnader och kojor. Men denna byggnadsverksamhet har till följd, att samhället aldrig blir hvad det kunnat blifva, om andra betingelser förefunnits från första begynnelsen.

Det var därför mången, som glädde sig mycket, då denna motion framkom i båda kamrarna, och de tänkte: »bättre sent än aldrig»; på detta sätt kunna vi få köpa afsöndrade tomter, och mycket kan ännu hjälpas. Nu har utskottet godkänt motionens syfte, och jag vill endast yrka bifall till utskottets förslag. Jag har dock dessförinnan velat påpeka frågans egentliga grund och nyttan af att man förr eller senare kunde få göra afsöndringar från dessa prästboställen,

så att hvar och en må få köpa tomter af detta slag, sedan hithörande förhållanden blifvit ordnade efter nutidens kraf.

Herr *Räf* instämde häruti.

Heir Lindhagen: Jag kan inte förstå, hvarför lagutskottets ordförande skall använda så mycken möda att verkligen misstolka reservationen på alla möjliga sätt. Jag kan säga, att hela anförandet var anlagdt på detta. Om herrarne läsa igenom reservationen och tänka efter hvad densamma afser, skola herrarne nog förstå, att den utläggning, som vi hörde nyss, icke är den riktiga. För det första vill jag fästa uppmärksamheten på, att motionären har sagt i början af sin motion, att han tänker särskildt på upplåtelse af tomter i eller invid städer och stadsliknande samhällen. På grundvalen häraf har i reservationen framhållits, att för de fall, hvarpå motionen närmast syftar, framställer sig detta såsom en betydelsefull angelägenhet. Men de andra fallen, dem som han icke närmast syftar till, men som dock innefattas i motionen, dem åsyftar reservationen icke, och detta erkännande tycker jag man kunde gifva reservanterna i stället för att säga, — hvilket är alldeles orimligt — att de vilja klafbinda tomträtten för alla fall äfven vid jordbruksfastigheter, där den enligt lag icke kan tillämpas.

Nu är det frågan, huruvida det är onödigt att här göra något sådant uttalande, som jag föreslagit. Jag tillät mig framhålla, att den brist på omtanke, som i detta afseende äger rum, gör det mycket nödvändigt att alltid erinra om detsamma. Man kan icke heller säga, att det här kan bli fråga om en strid om besittnings- eller äganderätt, ty statsmakterna ha ju antagit tomträttsinstitutet, och den dåvarande justitieministern sade äfven här i kammaren, att han hoppades, att detta institut ofta skulle komma till användning för sitt viktiga ändamål. Då jag nu säger: låtom oss tillämpa denna lag, så skall icke herr Widén komma och säga att vi rifva upp en ny strid, som icke är nödvändig. Det är dock för det allmänna, som äger marken, af vikt, att det får förnuftigt förfoga öfver sin egen mark och för den, som får besittningsrätten, är det af vikt att han känner, att han på sin tomt har ett tryggt hem, så att icke t. ex. grannen bygger upp en fabrik midtför hans näsa och så hela trefnaden är borta. Ett sådant förhållande förekommes af tomträtten.

Herr Widén sade vidare, att vi inte skola binda framtiden. Men hvarför skola vi aldrig anlägga några principer på någonting? Om vi bara röra oss på detta sätt utan några bestämda riktlinjer och i sväfvande konturer, då kunna vi ju aldrig komma till något förnuftigt resultat på något område. Det är just *framtid* vi skola binda med riktlinjer, och här har lagstiftningen redan utpekadt och sagt ifrån, att denna riktlinje skall lända till efterrättelse för framtiden.

För att det nu emellertid icke skall finnas någon möjlighet att

Ang. afsöndring af lägenheter från prästerskapets löneboställen under löpande arrendetid.
(Forts.)

Ang. afsöndring af lägenheter från prästerskapets lönebeställen under löpande arrendetid.
(Forts.)

missförstå reservationen, skall jag be att få göra det tillägg till densamma, att i tredje raden från slutet efter ordet »varder» insättes »i lämpliga fall». Anser någon att det icke är riktigt då, kan jag verkligen inte hjälpa det.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes likväl af herr Lindhagen, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 118 ja mot 67 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. ändring i lagen om stadsplan och tomtindelning.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfördt lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning af väckta motioner om ändring i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning.

Lagutskottet hade till förberedande behandlig förehaft två inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 24 af herr *Palmstierna* och nr 171 af herr *Wijk*.

Herr Palmstierna hade i sin motion hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagen om stadsplan och tomtindelning den 31 augusti 1907, att rättsförhållandet mellan staden och tomtägare i afseende å ersättning för värdet af gatumark blefve ordnad på ett mera ändamålsenligt sätt, än nu vore fallet.

I herr Wijks motion hade föreslagits, att Riksdagen dels för sin del ville besluta, att § 1 i lagen om stadsplan och tomtindelning måtte erhålla följande ändrade lydelse: »För stads ordnande och bebyggande skall finnas plan, omfattande såväl byggnadskvarter som ock gator, torg, planteringar och andra allmänna platser samt dessas höjdlägen (gatuprofiler)», dels ock i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t till Riksdagen inkomma med förslag till sådan ändring i eller tillägg till lagen angående stadsplan och tomtindelning, hvarigenom gjordes möjligt att i den ordning, som för stadsplan gällde, fastställa bestämmelser rörande sättet för behandling jämväl af tomters för bebyggande icke afsedda delar.

*Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Uti sistnämnda motions syfte hade herrar *Palmstierna, Westman* och *Holmdahl* instämt.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

A) att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring af lagen om stadsplan och tomtindelning den 31 augusti 1907, att rättsförhållandet mellan staden och tomtägare i afseende å ersättning för värdet af gatumark blefve på ett mera ändamålsenligt sätt ordnad, än nu vore fallet, och

B) att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och förelägga Riksdagen förslag till ändring i nyssnämnda lag i syfte

1:o att vid stadsplans uppgörande och fastställande krafvet på offentliga planteringars anordnande blefve i erforderlig mån tillgodosedt, och

2:o att möjlighet bereddes för fastställande i den ordning, som gällde för fastställande af stadsplan, af bestämmelser rörande ordnande och underhållande af för bebyggande icke afsedd del af tomt.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, hvilka

beträffande utskottets hemställan i *punkt A*) yrkat, att ett utaf dem i reservationen gjordt uttalande måtte i hufvudsak inflyta i motiveringen till skrifvelseförslaget; samt

beträffande utskottets hemställan i *punkt B mom. 1)* föreslagit, att Riksdagen ville för sin del antaga följande förändrade lydelse af § 1 i lagen om stadsplan och tomtindelning:

»För stads ordnande och bebyggande skall finnas plan, omfattande såväl byggnadskvarter som ock gator, torg, planteringar och andra allmänna platser samt dessas höjdlägen (gatuprofiler).»

Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

Efter föredragning af utskottets hemställan i *punkten A*) gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: Med denna sak förhåller det sig så, att man i stadsplanelagen på grund af en juridisk konstruktion i denna punkt ansett det vara orimligt, att den som ägde gatumarken i regel skulle under något förhållande afstå den gratis direkt till samhället, utan det har i hufvudsak ordnats så, att staden först skulle ersätta gatumarken åt den, som äger densamma, och sedan på omvägar någon gång i framtiden förr eller senare af tomtägarne få igen hvad den sålunda betalats ut. Nu är det klart, att alla dylika juridiska distinktioner göra det mycket krångligt för det lefvande lifvet. Motionären har i sin motion påpekat, att man ur olika synpunkter, hvilka han utvecklat, borde söka förbättra lagen i detta afseende. Han säger, att enligt inkomna klagomål lagen icke yttrar sig angående beskaffenheten af den säkerhet, som tomtägaren skall ställa för stadens utfående af denna ersättning, och vidare, att det i många fall är ytterst svårt att beräkna när den tidpunkt kan inträffa, då ersättningen skall erläggas, att det är än oberäkneligare när nybyggnad kan komma att ske och det ej kan vara riktigt att ersättningen skall utbetalas årtal efter gatumarkens afstående.

Det vore ju bra, om man kunde ordna förhållandena till full belåtenhet på den nuvarande lagens grundval, och jag tror, att man i många afseenden kunde åstadkomma bättre föreskrifter, men man kan aldrig med den nuvarande lagen åstadkomma verklig reda eller rättvisa i dessa förhållanden. Det är min lifliga öfvertygelse. Förhållandet är vanligtvis följande: en person eller ett bolag äger ett större jordområde, som skall exploateras till stadssamhälle. Då uppgöres en stadsplan, tomter säljas, och jordägaren tar grundligt betaldt af tomtägarne, hvilka därvid ofta få betala äfven värdet af gatumarken. Likaså tar jordägaren ytterligare betaldt för denna gatumark af samhället, hvilket i sin tur vänder sig till tomtägarne för att af dem få igen hvad det betalt till jordägaren för gatumarken, och tomtägaren kommer på så sätt tillika att få betala denna gatumark ofta två gånger. Det är ett orättrådigt och krångligt system. Jag tror därför, att det enda möjliga sättet för en rättvis lösning af denna fråga vore att låta staden direkt få gatumarken gratis af den store jordägaren utan att behöfva gå de många långa omvägarna öfver de stackars tomtägarne. Naturligtvis kräfver denna regel många undantag, som måste tillgodoses i lagen, men lagen måste byggas på en helt annan grundval än den blotta juridiska doktrinen utan hänsyn till det lefvande lifvets fordringar.

Det är därför hopplöst tror jag att inskränka sig till den hemställan, som motionären här gjort. Jag gjorde den invändningen äfven i min reservation i fjol och fick då understöd både af motionären och en talare i Första kammaren, och jag tror, att åtskilliga

röster afgåfvos därför i voteringen. Nu har saken kommit igen, och jag måste vidhålla min gamla ståndpunkt, så mycket mer som jag hört uppgifvas, att de erfarenheter man gjort tala bestämdt för att man bör gå till väga i den riktning, som herr Persson och jag föreslagit. Men då nu, som sagdt, motionens yrkande icke inrymmer möjligheten att framställa ett sådant förslag — riksdagsordningen är nämligen numera sådan, att endast en utskottsmajoritet kan få utvidga en motion; så snart man stannar i minoriteten får man icke utvidga något yrkande; förr i världen kunde man, äfven om man var i minoriteten, göra sig hörd genom att kasta in en motion, men nu får man icke heller göra detta, utan minoriteten inom utskottet är rättslös — då nu så är, säger jag, och detta icke kan hjälpas, så får jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan med ett tillägg i motiveringen af det hufvudsakliga innehåll, som finnes i den af mig och herr Persson afgifna reservationen. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan med nämnda tillägg.

*Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Härpå anförde:

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! De olägenheter, som motionären här vill åt, äro, såsom de veta, hvilka satt sig in i ämnet, vissa ganska allvarliga svårigheter, som möta till följd af den nya stadsplanlagens bestämmelser rörande det sätt, på hvilket tomtägarens skyldighet att ersätta staden för gatumarken ordnats, äfvensom rörande den säkerhet, som tomtägaren skall ställa för det som han skall betala till samhället. Det framgår tydligt nog af motionen, hvilka dessa olägenheter äro; främst att bestämmandet af det belopp, som tomtägaren skall betala till samhället för gatumarken, framskjutes till en obestämd framtid, som kan inträda långt efter det gatumarken inlösts af staden och långt efter det gatan blifvit uppläten. Detta är en olägenhet både för samhället och för tomtägaren. Det är främst denna olägenhet, som motionären velat afhjälpa, och utskottet har i det hänseendet i år gått hans önskan till mötes.

Som herrarne finna af betänkandet och äfven hörde af den föregående ärade talaren, förelåg frågan redan i fjol. Då ville lagutskottets majoritet icke vara med om någon hemställan till Kungl. Maj:t i detta hänseende. Men jag och några andra utskottsledamöter från Andra kammaren reserverade oss, och vår reservation antogs af kammaren. Det är denna vår reservation, som motionären nu gjort till sitt förslag. Äfven i fjol framkom herr Lindhagen med samma yrkande, som han i år framställt. Det voterades därom här i kammaren och afslogs med 102 röster mot 86; yrkandet kom dock under omröstning endast i voteringen om kontraposition, hvadan man icke kan fullt bedöma ställningen; *det* var dock klart, att en bestämd majoritet fanns för utskottets förslag.

Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

Då nu motionären, som är synnerligen väl inne i dessa förhållanden — han är en af de ledande krafterna i svenska stadsförbundet — tagit upp precis den kläm, som af Andra kammaren togs i fjol, framgår ju däraf, att *hans* mening är, att de olägenheter, som han vill afhjälpa, bäst skulle afhjälpas på det af utskottet föreslagna sättet. När man nu lyckats få äfven Första kammarens halfva i lagutskottet med, så vore det väl allt skäl, att Andra kammaren vidhåller sin ståndpunkt från i fjol; vi kunde då ha utsikt att få de öfverklagade olägenheterna på lämpligt sätt afhjälpta.

Den föregående talaren har här liksom i sin reservation äfven berört rättsförhållandet mellan staden och *jordägaren*, d. v. s. ägaren till marken, innan denna utlagts till tomter. Detta rättsförhållande har emellertid motionären icke alls vidrört. Det är en helt annan sak. Denna fråga är ytterst svår och åtminstone i detta sammanhang synes det svårt att göra något uttalande därom. Jag för min del skulle vilja allvarligt afråda kammaren från att så göra. Det kan under nuvarande förhållanden vara möjligt, att *jordägaren* på sina ställen kan vara i tillfälle att taga mera betaldt för marken än hvad han rätteligen borde få göra, men detta beror företrädesvis på det sätt, hvarpå ersättningen bestämmes. Denna skall nu bestämmas enligt expropriationslagen, och det är väl möjligt, att denna lag skulle behöfva i den delen undergå en ändring. Såsom vi veta föreligger äfven förslag till en ny expropriationslag. Huruvida genom detta förslag de här ifrågavarande olägenheterna skulle kunna till fullo afhjälpas, kan jag icke yttra mig om, men där är ett tillfälle att få fram denna fråga. Att nu kategoriskt förklara, att *jordägaren*, utom i särskilda undantagsfall, aldrig bör få betaldt för gatumarken, är väl att gå något för långt; och som denna fråga icke hör hit och ej bör sammankopplas med den dock enklare frågan om huru rättsförhållandet mellan staden och tomtägaren bör ordnas, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, sådant det föreligger i både motivering och kläm.

Herr Lindhagen: Om jag fattade det föregående anförandet riktigt, så kan det sammanfattas i påståendet, att den af mig väckta frågan icke hör hit. Det vore väl i alla fall märkvärdigt, om man icke äfven här skulle kunna få taga vara på sammanhanget, hvilket dock är nödvändigt för att komma till ett fruktbarande resultat.

Man vill så ordna saken, att staden skall få marken gratis, och sedan säger man, att staden skall först ha en del omgångar med *jordägaren* och därefter vända sig till tomtägarne för att få igen, hvad den erlagt. Om vi då säga, att detta är en omgång, och att man bör göra upp på en gång med den, som sålt, och icke låta det bli några omvägar öfver tomtägarne, så hör detta till saken. Jag kan icke förstå annat och detta så mycket mera, om det är riktigt som reservanterna utvecklat, nämligen att man icke kan afhjälpa

dessa missförhållanden så fullständigt som önskligt vore annat än genom att inlåta sig på den väg vi föreslagit.

Vidare sade herr Widén, att det är en annan sak, hur staden skall komma åt gatumarken, och att det skall ordnas genom expropriationslagen och icke genom stadsplanelagen. Detta förefaller högst märkvärdigt. Det är väl just det, som skall ordnas genom stadsplanelagen och som just redan har börjat ordnas genom denna, ty den talar om, hvilka expropriationsåtgärder skola äga rum för att staden just från jordägaren skall få gatumarken. För öfrigt är jordägaren i bägge fallen på sätt och vis densamma, ty, äfven om man förhandlar med tomtinnehafvarne, äro de den ursprungliga ägarens verkliga rättsinnehafvare, och man kan alltså säga, att det är samma jordägare.

Nu åberopar herr Widén såsom särskildt afgörande, att den, som väckt motionen, är auktoritet på detta område. Motionären är nämligen sekreterare i svenska stadsförbundet, och det är klart, att man där förvärfvar insikt i dessa förhållanden. Han har i denna motion framlagt svårigheterna och allt trassel, som däraf uppstått i kommunerna enligt inkomna klagomål. Men en annan fråga är, hur svårigheterna skola lösas, och det står icke i stadsplanelagen, eller framgår direkt af dess olägliga verkningar, utan detta är en sak, som vi få lösa med vårt eget sunda förstånd hvar och en efter sina förutsättningar. Hvad det beträffar, har motionären förra året yrkat bifall icke till sin motion utan till min reservation, hvilket sålunda äfven innebär, att han med sin auktoritet då gillade reservationens åskådningsätt.

Jag yrkar sålunda bifall till min och herr Sven Perssons reservation.

Herr Palmstierna: Herr talman! Nu är det så, att beträffande denna fråga alla äro ense därom, att det är ett oefferrättligt förhållande som råder och att man bör såvidt möjligt söka afhjälpa detta förhållande. Det är sedan, när det gäller, *hur* detta skall tillgå, som meningarna skilja sig åt. Att gå i den riktning, hvilken herr Lindhagen företräder, nämligen att såvidt möjligt marken gratis skall afstås, är gifvetvis, hvad man skall *sträfv*a efter, och så yttrade jag mig äfven i debatten förra året. Men när man sedan tager reda på, hur förhållandena *verkligen* äro, finner man, att saken icke är så lätt att lösa. Det är ganska stora svårigheter, som här uppträda. I allmänhet är det på det sättet, att det är ett bolag, ett egnahemsbolag, bruksbolag eller dylikt, som uppgör stadsplan för ett visst område. Där bosätter sig då befolkningen, det samlas allt flera människor, 1,000, 2,000 på platsen. Trots det att här är stadsplan fastställd, trots att så många människor äro samlade, är detta icke något samhälle, och det kan dröja 10, 15, 20 år, innan detta blir ett samhälle. Först i och med det att hälsovårdsstadgan, brandstadgan och byggnadsstadgan tillämpas på detta område, tillsätts

Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

Ang ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

myndigheter, hvarigenom det hela blir ett municipalsamhälle, och då först får man någon myndighet, som kan bevaka samhällets intressen och rättigheter. Då inträffar det förhållande, som vi berört, nämligen behovet af, att samhället får marken. Förut existerar här en mellantid, då det är svårt att säga, huru det bör ordnas med dessa förhållanden, då det ännu icke blifvit något sambälle. Vi ha, äfven om marken gratis afstås, *ingen myndighet att lämna den till*, och den tanken har då kommit upp, om icke möjligen genom Konungens befallningshafvande en sådan sak skulle kunna ordnas. Och man har tänkt sig olika alternativ i detta hänseende. Men omöjligheten att lämna marken direkt till staden, när icke staden existerar, det är en af de stora svårigheterna.

Således har jag velat här i korta antydningar utveckla de svårigheter, för hvilka man måste ha ögonen öppna vid en lagstiftning på detta område, ehuru väl man måste sträfva i den riktning, som betonats.

Förra året yrkade jag bifall till herr Lindhagens reservation och röstade därför. Så skulle jag äfven ha gjort nu, om det varit samma reservation som förra året. Nu rör emellertid enligt min mening, hvad herr Lindhagen skulle vilja ha i klämman, eller »att rättsförhållandet mellan *staden* och *jordägare* i afseende å *afstående* af gatumark eller ersättning för sådan mark varder på ett mera ändamålsenligt sätt ordnad, än nu är fallet», förhållandet mellan jordägare i allmänhet och staden. Med hänsyn till hvad jag nyss nämnt är jag icke säker om, att man i förhållandet mellan dessa båda kan vinna det resultat, som man afser, genom att använda orden »staden» och »jordägare». Vidare tänker jag på *afstående* af gatumark. Afstående enligt stadsplanelagens mening är endast den handling, som afser, att marken går från en ägare till en annan. De olika paragraferna i stadsplanelagen använda således ordet i annan bemärkelse än reservationen. Under sådana förhållanden är jag för min del mycket tveksam, huruvida man på den vägen genom ett direkt bifall till reservationen skall vinna det afsedda resultatet. Jag har emellertid med mitt anförande endast velat klargöra huru enligt min mening frågan ligger. Nu vet man äfven af utskottets utlåtande, att saken är under förberedande behandling inom justitiedepartementet.

Herr Lindhagen: Den siste talaren framhöll, att, hvad man skulle sträfva emot, det är hvad jag sagt i min reservation, och då tycker jag, att ett sådant sträfvande bör komma till uttryck äfven i den motivering, man afgifver. Jag kan icke annat än med åberopande däraf, att det skall sträfvast mot detta mål, påyrka, att detta får en liten plats i motiveringen.

Hvad nu angår de betänkligheter, som herr Palmstierna i år hyser med anledning af reservationens i motiveringen inryckta förslag till kläm, föreföll det mig vara ett väl formalistiskt åskådningssätt att på det viset söka afböja ett riktigt resultat i sak. Klämman är

emellertid fullt passabel. Med »jordägare» menas äfven den, som äger gatumarken, och med »afstående» har menats ett afstående utan ersättning till skillnad från andra alternativet afstående mot ersättning. Jag har alltså icke använt uttrycken i stadsplanelagens mening, hvilket för öfrigt ej spelar någon roll. Ty det har icke yrkats bifall härtill i reservationen utan endast yrkats, att i motiven skall hufvudsakligen insättas något af det, som vi skola sträfva efter i detta ämne.

*Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Herr Källman: Herr talman! Jag är icke jurist och icke sakkunnig i denna fråga, utan har endast begärt ordet därför att lagutskottet yttrar i sin sammanfattning af betänkandet, att »Kungl. Maj:t lär ha denna fråga under öfvervägande». Då så torde vara förhållandet, skulle jag vördsammast vilja hemställa, att, då Kungl. Maj:t tager frågan under allvarlig ompröfning, han äfven tar hänsyn till att, där samhällen finnas, gatumarken utan kostnad för samhället öfverlämnas till detsamma. Det förekommer inom den valkrets, jag representerar, en mängd municipalsamhällen. Alla veta här i kammaren, att dessa municipalsamhällen ha svag ekonomisk bärkraft. Skall den första åtgärden för samhället vara att köpa gatumarken, då finnes ingen möjlighet för samhället i fråga att tillgodose andra kraf, som gifvetvis uppstå i och med samhällets bildande. Då jag dessutom vet, att det mellan markägarna å ena sidan och myndigheterna å den andra i sådana samhällen förekommer en formlig dragkamp om besittningsrätten till gatorna, skulle jag vilja hemställa, att den saken behjärtas, då frågan kommer under nämnda ompröfning. Det är icke så lätt för dessa samhällen, nybildade som de äro och utan tillgångar, att dels köpa gatumarken och dels börja på att upprätta brandväsen, bekosta kloakledningar, väganläggningar m. m., som stå i sammanhang med ett samhälles bildande. Det är alldeles uppenbart, såsom också framhållits dels i herr Palmstiernas motion 1909 och dels nu af herr Lindhagen i hans reservation, att markägaren alltid har tillfälle att taga betaldt äfven för gatumark, utan att han får denna betalning direkt för hvarje kvadrattot för markens hela yta. Han tar nämligen betalning i form af högt pris för den egentliga tomtmarken.

Detta är en viktig sak för våra småsamhällen, och jag har därför velat i största enkelhet hemställa, att äfven denna sak blir tagen under ompröfning, då frågan skall utredas.

Jag ber emellertid att få yrka bifall till herr Lindhagens reservation, då den innehåller åtskilliga synpunkter, som äro värdefulla för frågans bedömande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva

Ang. ändring
lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då vote-
ring emellertid begärdes af herr Lindhagen, blef nu uppsatt, justerad
och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i
punkten A) af utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Lindhagen under
öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 135 ja mot 50 nej; och hade kamma-
ren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B).

Sedan utskottets hemställan i *mom. 1)* blifvit uppläst, yttrade

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Som herrarne finna, ha herr Lindhagen och undertecknad reserverat sig mot utskottets betänkande i denna punkt. Hvad motionären åsyftar med sin motion, är dels att få fullständig öfverensstämmelse eller så nära öfverensstämmelse, som man lämpligen kan uppnå, mellan nu gällande byggnadsstadga samt stadsplanelagen. Om vi läsa byggnadsstadgans paragraf 12, finna vi bland annat följande bestämmelser: »att breda esplanader, anordnade med planteringar i midten och gator på sidorna, eller andra dylika anläggningar dragas genom staden, helst på flera ställen och i flera riktningar; att äfven andra allmänna planteringar i staden, större och mindre, beredas så ymnigt som möjligt; att, där så lämpligt finnes, trädgårdsplaner läggas längs genom byggnadskvarteren, så att tomternas till bebyggande afsedda delar komma att ligga på ömse sidor om dessa planer.» Gå vi däremot till motsvarande bestämmelser i stadsplanelagen, finna vi, att den blott innehåller följande: »För stads ordnande och bebyggande skall finnas plan, omfattande såväl byggnadskvarter som ock gator, torg och andra allmänna platser samt dessas höjdlägen (gatuprofiler).» Däremot finns i denna lagparagraf ingen som helst påminnelse om att det äfven skall finnas planteringar. Det är detta, som motionären velat afhjälpa genom att föreslå, att ordet »planteringar» skall inryckas i vederbörande paragraf i stadsplanelagen. Men inryckandet af detta ord har därjämte en annan betydelse än blott att få dessa bägge stadganden i byggnadsstadgan och stadsplanelagen öfver-

ensstämmande med hvarandra. Ty det skall äfven gifva Kungl. Maj:t civilrättsligt stöd för att, ifall det inkommer förslag till stadsplan för visst samhälle och där saknas just hvad byggnadsstadgan föreskrifver, nämligen planteringar, Kungl. Maj:t då skall ha lagens stöd för att vägra godkännande af ifrågavarande stadsplan, därför att den icke upptager planteringar.

Att det vidlåder en brist i förhållandena, sådana som de för närvarande äro, därom är hela utskottet fullständigt ense. Utskottet säger nämligen, att »vikten af att vid uppgörande af stadsplan hänsyn tages till behovet af öppna platser och planteringar, synes ligga för öppen dag. De missförhållanden i hygieniskt afseende, som äro en följd af städers hastiga utveckling och däraf framkallad sammangyttring af bostäder äro allmänt kända. Visserligen innehåller», fortsätter utskottet, »på sätt motionären framhållit, byggnadsstadgan för rikets städer stadgande därom, att vid uppgörande af stadsplan bland annat bör tillses, att esplanader dragas genom staden och att äfven andra allmänna planteringar i staden, större och mindre beredas så ymnigt som möjligt. Men därest sådant stadgande finge plats i författning af civillags natur, skulle detta uppenbarligen gifva ökad styrka åt krafvet på allmänna planteringars anordnande och gifva Kungl. Maj:t en obestridlig befogenhet att vägra fastställandet af stadsplan, i hvilken nämnda kraf icke blifvit i erforderlig mån tillgodosedt.»

Därom äro således både utskottet och reservanterna fullkomligt ense. Hvad som däremot skiljer utskottet och reservanterna, det är frågan om tidpunkten för de åtgärders vidtagande i föreslagen riktning, som sålunda äfven utskottet anser böra genomföras. Utskottet säger nämligen, att det icke vill tillstyrka, att man omedelbart företager en lagändring, utan anser i stället, att man bör skriva till Kungl. Maj:t och begära ändring i nyssnämnda lag, nämligen stadsplanelagen, i berörda syfte. Vi reservanter anse däremot, att det icke föreligger någon som helst risk eller någon som helst äfventyrlighet att *omedelbart* utfylla den brist, hvaraf lagen faktiskt lider, på så sätt nämligen, att i stadsplanelagens första paragraf inryckes ordet »planteringar».

Nu är det ju i allmänhet så, då en stadsplan skall utläggas, att den, som äger marken, vill söka i den utsträckning, som det är möjligt, taga betaldt för densamma. Konsekvensen häraf är den, att man vill använda mesta möjliga mark för tomter och minsta möjliga för gator, planteringar o. s. v. Det ligger således i detta faktum en direkt eggelse till att göra gator och planteringar och i allmänhet de öppna platserna så få och så små som möjligt. Nu är det ju dock i allmänhet så, att i de stadsplaner, som numera utläggas, tager man nödig hänsyn till de hygieniska krafven och till behovet af öppna platser m. m. Men det kan dock å andra sidan förekomma — och häri ligger onekligen risken — att man icke gör så. Och just ur den synpunkten är det önskvärdt, att Kungl. Maj:t

*Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Ang. ändring i lagen om stadsplan och tomtindelning. har den rätt, som är nödvändig för att kunna säga, att den stadsplanen kan icke godkännas, därför att den icke upptager tillräcklig plats för planteringar.
(Forts.)

Det är ju öfligt, att vi skrifva till Kungl. Maj:t om alla möjliga saker. Det har ofta förefallit mig så här i riksdagen, som om Riksdagen vore synnerligen benägen till att skrifva om åtgärder, som äro särdeles enkla, eller om lagstiftningsfrågor, som utan större äfventyr eller risk, nämnvärd åtminstone, skulle kunna af Riksdagen själf företagas till afgörande, utan att man går omvägen till Kungl. Maj:t och ber Kungl. Maj:t göra detsamma. Här föreligger det just, förefaller det oss, en sådan fråga, där Riksdagen utan risk skulle kunna skrida till afgörande genom att införa det föreslagna ordet »planteringar» i stadsplanelagens paragraf 1, utan att man rimligtvis skulle kunna se någon fara eller risk härmed förenad och utan att det skulle kunna medföra någon som helst svårighet. Om det sedermera visar sig, att denna lagformulering, detta inflikande af ordet »planteringar», icke är den allra lyckligaste, utan att det vore möjligt att ändra nämnda lagrum på ett bättre sätt — hvilket jag för min del icke håller för otroligt — så förefaller det mig dock, att denna ändring nu kan göras, utan att någon blir lidande därpå. Tvärtom skulle man därmed hafva vunnit, att man omedelbart genomförde en reform, som det för alla är uppenbart, att den snarast möjligt bör komma till stånd.

Det är hufvudsakligen på dessa skäl, i all korthet utvecklade, som vi tillåtit oss att afgifva en reservation, och det är i konsekvens härmed, som jag skall tillåta mig yrka afslag å utskottets hemställan under punkt 1 afdelning B och bifall till den reservation, som under samma punkt är afgifven af mig och herr Lindhagen. Däremot är det icke fråga om att yrka afslag på utskottets hemställan i den andra punkten under afdelning B, som jag tvärtom yrkar bifall till. Mitt afslagsyrkande gäller sålunda endast första punkten.

Häri instämde herr *Branting*.

Herr Widén: Herr talman! Äfven i denna punkt skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Såsom den föregående ärade talaren mycket riktigt anmärkte, så äro ju i sak utskottet och reservanterna här fullkomligt ense, nämligen, att det är önskligt att få in i stadsplanelagen en direkt bestämmelse om, att i stadsplan offentliga planteringar skola utläggas. Hvad utskottet för sin del däremot icke velat vara med om är att nu afhjälpa den bristen på det sättet, att man i § 1 stadsplanelagen, som handlar om stadsplan, sätter in ordet »planteringar». Först och främst tillåter jag mig framhålla, att man i utskottet, för att komma till någon enighet i frågan och därmed till något resultat, icke hade annan råd än att gå med på en skrifvelse till Kungl. Maj:t i det angifna syftet; utskottets första-kammardel hade icke gått med på att utan vidare

i första paragrafen insätta ordet »planteringar». Ville man vinna *någonting* här, så var det enda sättet en skrivelse till Kungl. Maj:t. Därtill förelåg emellertid äfven det skälet, att hos Kungl. Maj:t ligga flera skrivelser, som Riksdagen förut aflåtit, om *ändringar i stadsplanlagen*. *Ang. ändring i lagen om stadsplan och tomtindelning. (Forts.)*

Det är då lämpligt, att Kungl. Maj:t vid dessa skrivelseras behandling äfven tager upp den frågan som här föreligger och sålunda behandlar den i samband med *frågan* om en revision af *stadsplanlagen* i sin helhet.

Dessutom har jag för min del det skälet, att jag icke tycker, att det nu föreslagna stadgandet om insättande i 1 paragrafen af ordet »planteringar» är någon egentlig nytta med. Det är dock så redan nu, att vid fastställande af stadsplaner det tillses att å dem inläggas planteringar. Det torde icke finnas någon stadsplan, utan att där åtminstone någon plantering är intagen. Genom att nu bara såsom föreslagits sätta in ordet »planteringar» blir i själfva verket icke sagt mera, än hvad som faktiskt redan ändock förekommer. Om man vill ha en ändring, som har någon betydelse, så måste den därför göras på annat sätt, så att det blir något effektivt. Om herrarne se på sidan 12 i betänkandet, där det refereras *en motion*, som afgafs 1907 vid stadsplanlagens behandling i Riksdagen, så finna herrarne, att där yrkades, att vid stadsplans uppgörande »fria platser och offentliga planteringar skulle utstakas, äfvensom sörjas för platser för kyrkor och skolor likasom för offentliga lek- och rekreationsplatser». Detta är dock något annat. Det är uppenbart, att äfven om man icke affattar stadgandet precis så, som i denna motion föreslagits, så är det dock just detta man i sak vill vinna. Men enligt mitt förmenande vinner man icke mera, än man redan har, genom att insätta ordet »planteringar» i stadsplanlagens 1 paragraf. Det synes mig därför vara bättre att låta Kungl. Maj:t taga saken under öfvervägande i sammanhang med andra ändringar i stadsplanlagen och komma med ett fullt tillfredsställande förslag i den riktning vi alla önska.

Jag förmenar för öfrigt i olikhet med reservanternas, att denna sak icke är så särdeles trängande, åtminstone icke mer trängande än andra ändringar i stadsplanlagen, som äro anförtrödda till Kungl. Maj:ts ompröfning. Af de upplysningar man fått om den för närvarande iakttagna praxis hos Kungl. Maj:t vid pröfning af hithörande frågor framgår, att Kungl. Maj:t nog ser till, att planteringar finnas utlagda i stadsplan, som fastställles, äfven om Kungl. Maj:t saknar civilrättsligt stöd att vägra godkännande af stadsplaneförslag, som icke uppfylla *alla* anspråk i detta afseende.

Nu är det ju sannolikt, att Första kammaren — jag vet icke om den ännu behandlat detta ärende, — nog icke kommer att antaga reservationen utan utskottets skrivelseförslag; och då är det ju skäl, att Andra kammaren går med på det också. Följden af, att Andra kammaren nu t. ex. tager reservationen, skulle praktiskt taget

Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

icke bli någon annan, än att lagutskottet finge taga saken under öfvervägande en gång till samt föreslå Andra kammaren att biträda Första kammarens beslut. Det blir enda resultatet, och då är det så godt att taga skrifvelseförslaget med detsamma, i synnerhet som stadgandet sådant det är affattadt i reservationen icke kan anses tillfredsställande. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Palmstierna: Herr talman! Det är ju ett önskemål, som tränger sig fram alltmer, att vi böra i alla delar af städerna hafva allmänna planteringar i så stor utsträckning, som det öfver hufvud taget är möjligt och med stadens ekonomi förenligt. Det är ett sådant allmänt önskemål, som här ifrågasättes skola inflickas i paragrafen 1 i stadsplanelagen. Jag har för min del särdeles svårt att tänka mig, att man kan vilja motsätta sig denna önskan att få ett direkt uttryck i lagen för den saken. Att döma af det tillkännagifvande, herr Widén å utskottets vägnar gjort, är det tydligt, att utskottet i sak står på samma ståndpunkt som reservanterna. Skiljaktigheten i meningarna är endast den, huruvida man redan nu skall inflicka detta i stadsplanelagen, eller huruvida det är lämpligt att nöja sig med en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till ändring i sådan riktning.

Man säger till stöd för den senare uppfattningen, att åtskilliga andra ändringar äro behöfliga i stadsplanelagen. I viss mån har man rätt därutinnan, åtminstone beträffande paragrafen 8 angående huru rättsförhållandet bör ordnas mellan samhället och ägarne till den mark, som upptager den del af stadsplanen, som skall bli plantering. Men om man nu blott inflickar detta i paragraf 1 och icke gör någon ändring i öfriga paragrafer, så har man härmed endast sagt, att det bör finnas planteringar. Huru sedan nämnda rättsförhållande skall ordnas, därom kunna på ett senare stadium af frågan bestämmelser gifvas — såsom äfven herr Widén antydt — nämligen när spörsmålet i sin helhet kommer under utredning.

Jag har sålunda svårt att finna några hållbara motiv, för att man icke nu skulle kunna inflicka detta ord »planteringar» i paragraf 1 stadsplanelagen såsom en vägledning vid uppgörandet af stadsplan.

Det särskilda motiv, som herr Widén framförde i slutet af sitt anförande för bifall till utskottets förslag, nämligen att då Första kammaren sannolikt tager utskottets förslag, så kommer lagutskottet endast att hemställa till Andra kammaren att biträda samma beslut, anser jag vara af underordnad betydelse. Och jag tror icke, såsom herr Widén förespådde, att när frågan förekommer till slutligt afgörande, några svårigheter komma att yppa sig med anledning af ett beslut i enlighet med reservationen. Jag ber sålunda, herr talman, med anledning af hvad jag nu anfört, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wijk: Herr talman! Då reservationen helt sammanfaller med det yrkande, som jag framställt i min motion, skall jag in-skränka mig till att understryka de synpunkter, som framhållits i reservationen och af några talare, som anslutit sig till densamma.

*Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Liksom reservanterna tror jag, att det är ganska angeläget, att denna fråga blir afgjord fortast möjligt. Förslag till stadsplaner inkomma oafbrutet till Kungl. Maj:t, och ofta torde det hända, som det framhålles i reservationen, att vederbörande icke fäst tillräckligt afseende vid, att planteringar ingå i stadsplanen. Det synes då verkligen vara af vikt, att Kungl. Maj:t beredes tillfälle att granska sådana planer äfven ur den synpunkten, att behofvet af planteringar tillgodoses, så att på det sättet tillräckligt utrymme för planteringar i stadsplanen framtingas.

Utskottet har nu endast hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t att taga denna sak i öfvervägande i samband med åtskilliga andra ändringar i stadsplanelagen, hvarom förut framställningar gjorts. Tyvärr vet man icke, huru lång tid en omarbetning af stadsplane-lagen kan taga. Med den erfarenhet man har om andra sådana ut-redningar får man vara beredd på en ganska rundlig väntetid. Därför tror jag, att det är angeläget, att nu ett positivt beslut fattas. Utskottets motivering för att icke direkt bifalla motionen är ju, att utskottet tvekat för att på rak arm föreslå en ändring i lagtexten. I många fall är en sådan tveksamhet berättigad, men i detta fall tror jag, att den icke är det. Innan jag väckte motionen, rådgjorde jag med ett par personer, som äro synnerligen förfarna i stadsplane-lagen, och ingen af dem fann några betänkligheter mot att införa en sådan ändring i första paragrafen, som här är föreslagen.

Då jag sålunda håller före, att denna sak verkligen är bråd-skande, och att inga bärande skäl förebragts mot att nu fatta beslut i den riktning, som jag själf föreslagit och reservanterna tillstyrkt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Ja! Det är klart, att motionären knappast kan göra annat än yrka bifall till reserva-tionen, då ju den går ut på bifall till hans motion.

Jag skall emellertid för min del be att få upprepa, att äfven jag skulle kunnat vara med om att direkt göra en ändring i lagen, därest man nämligen affattat lagparagrafen på ett tillfredsställande sätt. Men jag vill säga, att den af motionären föreslagna ändringen enligt mitt förmenande icke är tillfredsställande, och det är därför jag icke vill ha den. Jag tycker, att det är olämpligt att förbättra denna sak med att helt naket sätta in ordet »planteringar» i § 1 stadsplanelagen. Ty med tanke på, hur det redan nu går till, kan jag icke finna, att detta skulle innebära någon ändring i hvad som redan nu sker. Mig synes, att man vinner fullt väl samma resultat genom den skrivelse, utskottet föreslagit, och som ju fullt tillmötes-går motionärens yrkande. Det framhölls kraftigt inom utskottet, att

Ang. ändring i lagen om stadsplan och tomtindelning. (Forts.) äfven denna skrifvelse skulle vara onödig, därför att Kungl. Maj:t nog ändå komme att upptaga denna sak; men man lyckades emellertid få ^{en}majoritet för skrifvelsen. Hade man ej fått det, skulle motionären sannolikt ej vunnit något alls. Det är väl då bra mycket riktigare att hålla sig vid skrifvelseförslaget än att blott för demonstrations skull antaga en sådan ändring, som motionären föreslagit, hvilken jag, som sagdt, icke kan anse innebära någon ändring alls i faktiskt rådande förhållanden.

Jag vidhåller mitt yrkande!

Herr Lindhagen: Jag ber herrarne behjärta herr Perssons mening till kammaren att någon gång besluta genast och icke skjuta från oss alla frågor äfven sådana, som kunna afgöras på rak arm, och jag ber kammaren i all synnerhet behjärta, att det behof, hvarom nu är fråga, tillgodoses genast.

Nu har herr Widén sagt, att han anser, att denna ändring icke har någon betydelse. Men, mina herrar, första paragrafen i stadsplanelagen — och det påpekade också herr Palmstierna — innehåller ju den princip, på hvilken hela lagen skall byggas, och genom att man försummat städernas planteringsfråga, har en så viktig sak som planteringar icke kommit in i en hel del stadsplaner. Om därför detta ord »planteringar» kommer in i principparagrafen, så betyder det, att en ny tid velat fästa uppmärksamheten på någonting, som den gamla tiden försummat.

Hvad är vidare den praktiska betydelsen af en sådan ändring? Jo, Kungl. Maj:t får en större anledning och befogenhet att kassera stadsplaner, som icke innehålla planteringar i tillräcklig utsträckning. Det har också en stor praktisk betydelse, därför att just i dessa tider är det en allmän rusning af enskilda jordägare och spekulanter att skapa förstäder af egendomar närmast intill de stora samhällena eller vid trafikcentra, och det är då af stor vikt, att de, som skola bli invånare i dessa förstäder, ha tillräckligt med planteringar. Om vi icke nu besluta denna lagändring, så kommer det säkerligen att uppstå många, ja kanske en myckenhet af samhällen under mellantiden, där icke tillräckligt med planteringar finnes. Men antaga vi lagändringen, så få de tillräckligt med planteringar, och då kunna vi vara öfvertygade om, att alla de invånare, som i framtiden komma att bo i dessa samhällen, skola tacka Riksdagen; men om vi icke afhjälpa bristen i detta afseende, skola de med skäl säga, att vi illa tillsett deras intressen.

Herr Palmstierna: Herr Widén framförde de motiv, som för utskottet varit bestämmande för dess uppfattning, och han nämnde äfven det för honom tyngst vägande skälet. Det var nämligen, att genom införandet af detta ord »planteringar» i § 1 ingenting hade vunnits. I så fall vore det icke någon idé med mitt yrkande, men såsom den föregående talaren påpekat, uppstår det genom en dylik

bestämmelse i stadsplanelagen, att planteringar skola finnas, faktiskt ett direktiv för öfverintendentsämbetet, när det skall granska, och Kungl. Maj:t när han skall godkänna inkomna ansökningar om fastställande af stadsplan. Då kan vid denna granskning en sådan praxis utveckla sig, att planteringar af viss storlek måste förefinnas. Jag tror också, att utbildandet af en sådan praxis för hela vår stadsbildning blir af ett utomordentligt värde. Och det uttalande, som kammaren här inbjudes till, skulle innebära att lägga en första grundsten till en sådan praxis.

*Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Södertälje: Det kan nog sättas i fråga, om man verkligen behjärtar denna sak mera genom att helt enkelt fatta beslut om ändring omedelbart än genom att besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Ty såsom herr Widén redan antydt, är det nog tvifvel underkastadt, om det förslag till omformulering af lagparagrafen, som af reservanterna föreslås, verkligen är det bästa. Jag vill i detta hänseende erinra om, att den af herr Wijk åberopade motionen vid 1907 års riksdag i detta afseende innehöll ett mera omfattande förslag, nämligen att det skulle i stadsplanelagen stadgas, att vid stadsplans uppgörande fria platser och offentliga planteringar skola utstakas till storlek, läge och antal, så att de motsvara såväl samfärdselns som samhällshygienens kraf, äfvensom i tillräcklig antal sörjas för platser för kyrkor och skolor likasom för offentliga lek- och rekreationsplatser. Särskildt behofvet af lekplatser är ju någonting, som är synnerligen behjärtansvärdt och som borde uttryckligen nämnas, när man gör en ändring i denna paragraf. För öfrigt är jag fullt förvissad om att denna sak i hela dess omfattning blir föremål för allsidigt öfvervägande, om vi nu besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Då saken således icke kan förlora på, att den hänskjutes till Kungl. Maj:ts öfvervägande och då, såsom förut antydts, en revision af hela stadsplanelagen är omedelbart förestående, kan jag icke finna, att kammaren på något sätt visar sig kallsinnig mot motionärens syfte, om den nu bifaller utskottets hemställan.

Herr Persson i Norrköping: Det hufvudsakligaste argument, som anförts för bifall till utskottets förslag, är ju, att reservanterna, som tillstyrka motionärens förslag, icke gått tillräckligt långt i radikalism och reformifver. Det de föreslå är så obetydligt, heter det, att det icke är värdt att bifalla. Men om Riksdagen i allmänhet skulle ha den uppfattningen, att man icke bör ta de små reformerna, därför att de äro för obetydliga, utan att man skall vänta, tills man får någonting större, så finge vi nog vänta, jag vet icke hur länge. Ty de stora reformerna taga ju alltid lång tid att utreda, och när man skrifver till Kungl. Maj:t, så kan man beräkna att först några år fram i tiden få ett förslag i ämnet. Hvarför skall man icke taga

Ang. ändring
i lagen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)

de små reformerna, som afse att hjälpa upp förhållandena så långt man förmår att därmed hjälpa upp dem?

Herr Widén säger att genom denna ändring få vi i själva verket icke in mera i lagen än hvad vi redan ha. Jo, det få vi, ty det står då faktiskt i stadsplanelagen, att det skall finnas planteringar, och det gör, att Kungl. Maj:t faktiskt får civilrättsligt stöd för att vägra godkännandet af stadsplaner, där icke nödiga planteringar upptagits.

Nu säger herr Pettersson i Södertälje: vi skulle haft kyrkor och skolor med! Ja, hade motionen gått så långt, så hade vi nog tagit med äfven det i reservationen, men då nu en utskottsminoritet icke får gå ut öfver motionens ram, så ha vi icke kunnat taga med dessa kyrkor och skolor. Dessutom är det så, att samhällena själva äro långt mera måna om att tillgodose behovet af plats för kyrkor och skolor, hvilka betraktas som ett större allmänt behof, än öppna platser för planteringar, som icke alls af samhällena betraktas som ett allmänt behof i den grad som kyrkor och skolor.

Allt talar, för såvidt jag kan se, för att ett bifall till reservanternas förslag vore det lyckligaste i detta afseende. Jag vädjar till kammaren att bifalla det. Lagutskottets ärade ordförande säger, att Första kammaren kommer visst icke att bifalla motionen. Skola vi nu ovillkorligen taga direktiv där inifrån och tänka, att därför att det icke går där, skola vi icke göra någonting? Om det vore så, att lagutskottet icke skulle kunna komma fram med en hemställan om bifall till reservanternas förslag i sammanjämkning, så skulle jag varit betänksam. Men nu kan lagutskottet göra hvad det vill. Det kan gå till Första kammaren och säga: bifall Andra kammarens beslut, likaväl som det kan gå till Andra kammaren och säga: bifall Första kammarens beslut. Men man vet icke hvad det kan komma att göra. Det är sålunda ur opportunitetssynpunkt icke någon risk att taga reservanternas förslag.

Herr Lindhagen: Jag glömde en sak, ett ytterligare skäl för bifall till reservationen, och det är, att det för närvarande pågår en omarbetning af byggnadsstadgan för rikets städer, och det är synnerligen önskvärdt, att det därvid tages hänsyn till städernas behof af frisk luft och planteringar så mycket som möjligt. Då är det klart, att en opinionsyttring i den riktning, som motionären föreslår, kommer att vara ett verksamt direktiv för dem, som ha i uppdrag att omarbета byggnadsstadgan.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen, i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Lindhagen och Persson i Norrköping afgifna, vid momentet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja god-

känd. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

*Ang. ändring
i lugen om
stadsplan och
tomtindelning.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i punkten B. mom. 1 af utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herrar Lindhagen och Persson i Norrköping afgifna, vid momentet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 90 ja, men 92 nej, vid hvilken utgång kammaren således med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Lindhagen och Persson i Norrköping afgifna, vid momentet fogade reservationen.

Mom. 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

*Ang. utrikes-
departementets
stat.*

Efter föredragning af *punkten 1*, angående utrikesdepartementet, lämnades på begäran ordet till

Herr Sommelius, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Hans excellens utrikesministerns uttalande under statsverkspropositionens tredje hufvudtitel har ytterligare blifvit belyst och förklaradt genom hans excellens svar på den interpellation, jag med kammarens tillstånd framställde till honom. Därigenom har en del af de frågor, som här blifvit upptagna, ytterligare blifvit belysta. Då jag begär ordet, så sker det icke för att upprepa den stora betydelse vår handelspolitiska representation har för vårt land. Det är icke heller för att upprepa hvad jag förut nämnt om denna organisations större eller mindre fullkomlighet hos våra grannstater och andra kulturstater. Det torde dock i detta afseende böra understrykas, att det finnes helt säkert ingen kulturstat, som är så efterblifven med afseende på ordnandet af de handelspolitiska förhållandena som just vårt fädernesland, och därför är det af allra största vikt, att någonting göres för den saken.

Ang. utrikes-
departementets
stat.
(Forts.)

Jag begärde emellertid icke ordet för att framställa något yrkande eller förslag därvidlag, utan jag gjorde det med anledning af hans excellens' uttalande under tredje hufvudtiteln på sidan 2 i statsverkspropositionen, där hans excellens meddelar, att han till år 1913 hoppas kunna inkomma med förslag i tre afseenden, nämligen rörande dels fullständig omorganisation af vårt konsulatväsende i hvad det afser de fyra europeiska stormakterna, nämligen Frankrike, Ryssland, Österrike-Ungern och Tyskland, dels tillsättande af nya konsulat i utomeuropeiska stater och slutligen en undersökning huruvida konsuls-lönerna i någon mån kunde höjas.

Jag skall tillåta mig att vid detta tillfälle få uttala den förhoppning, att hans excellens herr utrikesministern också ville undersöka, huruvida och i hvad mån en allmänare omorganisation af hela vårt konsulatväsende må vara af nöden.

Det är således en synnerligen betydelsefull fråga, som här föreligger. Jag skall vid detta tillfälle också erinra om det svar, som jag erhöll på min framställning i fråga om den kompetens, som bör fordras af konsulattjänstemän. Jag hade verkligen väntat ett annat än det jag erhöll. Jag hade väntat nämligen, att man skulle lämna mig det svar, att man numera fordrade en större praktisk duglighet och erfarenhet i affärslifvet, än man förut gjort. Men man gaf mig endast till svar de få orden: det fordras juris kandidatexamen, kansliexamen och, eventuellt, handelshögskoleexamen. Mina herrar, *det* är icke tillräckligt på långt när för den verksamhet, som åligger consules missi. Om de skola kunna uträtta något för vår utländska handel, måste det af dem framför allt fordras — det kräfves absolut — erfarenhet på handelsområdet. Men denna erfarenhet saknas för närvarande. Och det är just det, som gifvit mig anledning att nu framställa ett önskemål — detta äfven med hänsyn därtill att hans excellens herr utrikesministern har tillsatt två kommittéer och därjämte förebådar ett handelsråd att arbeta inom utrikesdepartementet. Då det nämligen har visat sig, att tillsättandet utaf personer inom kommittéerna icke har varit tillfredsställande ur affärslifvets synpunkt, har jag nu velat tillåta mig att göra en vördsam hemställan till hans excellens herr utrikesministern, att, då han går att till nästa riksdag framlägga förslag om ändringar, han ville välvilligt tänka på behovet af samt försöka sörja för att icke blott inom dessa kommittéer utan äfven inom ledningen i utrikesdepartementet — och eventuellt beträffande tjänstemännen — tillräcklig och praktisk affärsduglighet blifver representerad.

Det är detta önskemål, som jag har ansett mig böra framföra till hans excellens herr utrikesministern.

Hvad själfva budgetförslaget till tredje hufvudtiteln angår, anser jag detsamma vara skäligen magert. Ingenting nytt finnes däri, ingenting som bådär om, att man där har allvarligt tänkt på frågan om vår handelspolitiska utrikesrepresentation. Jag hoppas dock, att dessa frågor måtte blifva lösta till ett annat år.

Jag vill dock erinra om, att herr utrikesministern icke underlåtit att frambära förslag till tvenne konsulater, nämligen konsulatet i Montreal och Narvik. Jag anser det förra berättigadt, men hvad det senare angår kan jag icke i tillräcklig grad bedöma dess behöflighet. Jag kan icke fatta annat, än att det åtminstone icke skulle blifva ett sådant konsulat, som jag åsyftar. Ty jag kan endast se förslaget så, att denna konsultjänst blir mera en ombudsmannabefattning för i Narvik eventuellt boende svenskar, då jag i allmänhet med ett konsulat åsyftar en ombudsmansbefattning för Sveriges näringslif.

Ang. utrikes-
departementets
stat.
(Forts.)

Huruvida man i Narvik skall aflöna en konsul med 9,000 eller 10,000 kronor, det kvittar mig lika.

Herr talman, jag tillåter mig att för öfrigt yrka bifall till statsutskottets framställningar i samtliga punkter, sedan jag här framfört de önskemål, som jag anser böra vara värda beaktande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll hvad utskottet föreslagit.

Punkterna 2—16.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

Punkten 17, angående aflöning åt en t. f. konsul i Narvik.

Ang. aflöning
åt en t. f. kon-
sul i Narvik.

Med tillstyrkande af bifall till hvad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under punkt 16 af tredje hufvudtiteln föreslagit, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1913 till aflöning af en tillförordnad konsul i Narvik anvisa 10,000 kronor, af hvilket belopp 5,400 kronor skulle åtnjutas som lön, 2,400 kronor som hyresbidrag och 2,200 kronor som ortstillägg.

Uti en vid punkten fogad reservation hade emellertid herrar *Thorsson* och *Olofsson* i Digernäs föreslagit, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1913 till aflöning af en tillförordnad konsul i Narvik anvisa 9,000 kronor, af hvilket belopp 5,400 kronor skulle åtnjutas som lön, 1,800 kronor som hyresbidrag och 1,800 kronor som ortstillägg.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Olofsson* i Digernäs yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne finna, är jag antecknad såsom reservant i denna punkt. Jag skall därför be att få framdraga några skäl, hvarför jag kommit att blifva reservant här.

I statsverkspropositionens tredje hufvudtitel har å sid. 23 blifvit redogjort för innehållet af en skrifvelse från den person, som nu

Ang. aflönning
 åt en t. f. konsul
 i Narvik.
 (Forts.)

innehar konsulsbefattningen i Narvik, nämligen E. Ekstrand. Han påpekar, huru lefnadsförhållandena äro där uppe i Narvik, huru det — det ena med det andra — ställer sig så kostbart att lefva där, att han anser en konsul i Narvik böra vara aflönad med 10,000 kronor. Och han har i denna skrifvelse uppräknat de olika kostnadsposterna. Sålunda säger han, att för bostad bör beräknas ett hyresbelopp af 1,800 kronor, för kontorslokal 800 kronor, för värme 600 kronor, för belysning 180 kronor, för tjänstfolk 500 kronor, för mat, dryck, tvätt m. m. 3,000 kronor, för kläder 1,500 kronor, för skatter m. m. 1,000 kronor. Det hela slutar på en summa af 9,380 kronor. Men så vill han hafva summan utjämnad till 10,000 kronor. Ty han anser, att de klimatiska förhållandena där uppe äro sådana, att konsuln måste tidtals under året göra resor till andra orter för att rekreera sig. Och han säger t. ex. bland annat, att i Narvik är det »ingen som helst möjlighet till trefnad och omväxling utanför hemlifvet» o. s. v. Därför anser han, att lönen bör vara så tilltagen, att konsuln har råd att måhända resa utomlands för att rekreera sig.

Hvad angår priserna, tycker jag, att de äro så uppskrufvade i höjden, att jag vågar bestrida, att de äro fullt tillförlitliga. Han säger t. ex. på ett ställe på följande sätt: »Sålunda användes icke innanfönster, och voro husen icke heller inrättade därför.» Det är ju möjligt, att det i det hus, han bebor, icke finnes innanfönster. Men jag bestrider bestämdt, att icke innanfönster i allmänhet förekomma i Narvik. Och vill konsuln ovillkorligen finna sig i att bo i ett hus, där det icke är innanfönster, så är det väl hans ensak. Säkert är emellertid, att det finnes lokaler att hyra med innanfönster.

De klimatiska förhållandena där uppe äro icke värre än i Stockholm. Man har i allmänhet högst 18—20 grader kallt där uppe. Det är icke alls att jämföra med Kiruna och trakterna däromkring. När man kommer ned till norska kusten vid Narvik, är klimatet icke alls så svårt.

Att säga att man skall hafva lön för att på densamma till och med kunna existera på andra orter under en del af året, tycker jag går nästan för långt. Och jag får säga såsom min mening angående Narvik — jag var med på norrlandsresan år 1910 — att jag har icke sett härligare plats på jorden. Det är visserligen sant, att vintern där nog är ganska lång. Men så är sommaren så mycket härligare.

Som sagdt, de uppgifna priserna måste ovillkorligen anses vara så uppskrufvade, att jag för min del icke kan annat än yrka bifall till reservationen, särskildt då det här endast är fråga om ett provisorium — vi hörde ju af den föregående talaren att det är meningen att reglera om konsulstatens aflöningsförhållanden, och det ju nu gäller blott ett år. Då den nuvarande innehafvaren af tjänsten har kunnat reda sig med 6,800 kronors lön hittills, hvarför skulle han då icke kunna reda sig ännu ett år, om han får en löne-

förhöjning af 2,200 kronor, utan det skulle vara nödvändigt att lägga till 3,200 kronor.

Det är nu fråga om ett extra anslag, och går man med på detta utan att vidare tänka på följderna, så kunna ju dessa lätt blifva, att, när man skall bevilja de ordinarie anslagen, kanske det blir både 10,000, 11,000 och 12,000 kronor. Man vet icke, hvar det kommer att stanna.

Jag för min del anser, att, om man vill pruta någonstans, så kan man mycket väl göra det på denna post. Nu anse nog visserligen många, att man bör bifalla det belopp 10,000 kronor, som föreslagits för konsuln i Narvik. Hvarför skall man knussla här, mena de, då man icke gör det vid stora summors beviljande?

Jag hoppas dock, att vederbörande departementschef icke skall känna sig alltför svårt berörd, om Andra kammaren för sin del skulle stanna vid en prutning här. Ty på alla andra poster hafva vi på afdelningen inom utskottet gått med på *allt* hvad Kungl. Maj:t föreslagit rörande tredje hufvudtiteln.

Jag hemställer om bifall till reservationen i denna punkt.

Vidare anförde:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag hoppas, att den siste ärade talaren ursäktar mig, om jag, till tids vinnande, icke upptager till diskussion den del af hans anförande, som rörde sig om innanfönster och en del andra småsaker vid konsulatet i Narvik. I likhet med honom tror jag, att departementschefen icke kommer att känna sig illa behandlad, äfven om vi i detta fall skulle följa reservanterna. Men det är någonting, som för mig är ändå viktigare vid denna frågas behandling, än huru departementschefen kommer att upptaga det beslut som här kommer att fattas — och det är själfva sakfrågan. Det är själfva den frågan: är det behöfligt hvad departementschefen här äskar, och är det till nytta, att vi bifalla hans framställning, eller hafva reservanterna i denna fråga rätt?

Jag skall söka klargöra min ståndpunkt i frågan. Vi hafva, såsom kammaren känner, två slag af konsulat, de oafflönade och de aflönade konsulaten. Vid de oafflönade konsulaten uppbär konsuln själf expeditionsafgifterna, och han har däri en ersättning, under det att vid de aflönade konsulaten — det är ett sådant, som har föreslagits i Narvik — dessa expeditionsafgifter går till statskassan, och konsuln uppbär endast sin lön. Oafflönade konsulat kan man icke inrätta på andra platser, än där det på grund af vissa förhållanden, ett pulserande affärlif eller tillgång på verkligt kvalificerade personer, är möjligt att såsom konsul anställa en person, som redan förut tillhör det samhället. Sådana förhållanden existera emellertid icke i Narvik. Där finnes icke någon lämplig sådan person. Bland detta ganska obetydliga samhälles innebyggare finns icke någon, som man har ansett vara så kvalificerad, att han skulle lämpligen kunna

Ang. aflönning
ät en t. f. kon-
sul i Narvik.
(Forts.)

Ang. aflönning
åt en t. f. kon-
sul i Narvik.
(Forts.)

företråda de stora intressen på affärlifvets område, som vårt land obestriddigen har att bevaka i Narvik. Därför är det nu, som man föreslagit inrättandet af ett aflönadt konsulat, därvid man föreslagit lönen till ett belopp af 10,000 kronor.

Jag sade, att Sverige obestriddigen har stora intressen att bevaka i Narvik, och detta har ju ej heller blifvit af reservanterna bestridt. Striden mellan statsutskottets majoritet och reservanterna står ju om den jämförelsevis obetydliga summan af 1,000 kronor till konsullönen. Det må emellertid tillåtas mig att något understryka behovet af ett väl aflönadt konsulat i Narvik genom att anföra några siffror beträffande Sveriges intressen på denna plats.

Under tredje hufvudtiteln i statsverkspropositionen finna herrarne, att utskেppningen öfver Narvik består så godt som uteslutande af svensk norrlandsmalm, och denna utskेppning har under tiden från år 1903 till år 1910 ökats från 793,000 ton till den betydande siffran af 2,043,000 ton. Men det kan ju vara möjligt, att denna kvantitet kommer att ytterligare höjas i den mån som äfven andra malmtillgångar i de norra delarna af Sverige komma att exploateras, och det angifves också i statsverkspropositionen, att kajanordningarna i Narvik medgifva en vida större utlastning än den kvantitet, som för närvarande utskेppas öfver denna hamn.

Såsom ett bevis på Narviks betydelse för svenska förhållanden kan också framhållas, att om man undantager Köpenhamn, mellan hvilken stad och Sverige en reguliär passagerarfartygstrafik äger rum, så står i fråga om svenskt tonnage på utländsk hamn Rotterdam främst och därefter kommer Narvik. Sedermera komma följande städer i nedan nämnd ordning, nämligen London, Lybeck, Antwerpen, Hamburg, St. Petersburg och Riga. Den andra i ordningen i fråga om svenskt tonnage på utländsk hamn är sålunda Narvik, och endast Rotterdam med omkring 654,000 ton öfverträffar Narvik, som har ett tontal af ungefär 479,000. Ifråga om antalet svenska fartyg öfverträffas trafiken i Narvik endast af två städer, nämligen Lybeck och Rotterdam.

Slutligen är det också af vikt, att man ägnar uppmärksamhet åt den redan tidigare framkastade tanken på en transport af färsk fisk från det nordligaste Norges fiskrika trakter via Sverige till kontinenten. Detta är ett intresse, som man borde noggrant taga vara på.

Jag har med dessa ord velat påpeka, att vårt land har i Narvik mycket stora intressen att bevaka, större än på många andra platser.

Den föregående talaren betecknade Narvik såsom den härligaste plats på jorden, och han har framför mig den fördelen att hafva varit på denna jordens härligaste plats, hvilket jag måste erkänna mig icke ha varit i tillfälle till. Icke desto mindre vågar jag uttala, att jag tror, att smaken nog i detta afseende är olika. Ty jag har hört många, som betrakta såsom ingalunda lockande utsikten att

behöfva vistas år efter år på en plats, där vinter härskar den större delen af året och där det endast är en kort tid, som man kan räkna på att hafva sommar. Förmodligen var det just under denna mycket korta sommar, som den ärade talaren besökte Narvik.

*Ang. aflöning
åt en t. f. kon-
sul i Narvik.
(Forts.)*

Jag tror, att det ligger en fara i att man på detta sätt lösröker frågan om aflöningen åt en konsul i Narvik ur dess sammanhang med de öfriga aflöningarna inom konsulatstaten och helt enkelt fastslår en lägre lön för denne konsul än den, som blifvit af departementschefen föreslagen. Jag tror detta därför, att man enligt mitt förmenande därigenom lätt riskerar att icke få en verkligt kvalificerad person på denna enligt min åsikt för de svenska intressena så utomordentligt betydelsefulla plats.

Om jag har rätt i min föreställning, att de flesta andra icke betrakta Narvik såsom den härligaste plats på jorden, ja, att till och med de flesta andra hellre vilja komma till snart sagdt hvilken annan plats som helst, där ett aflönadt konsulat är inrättadt, än till Narvik, så ligger ju däri en fara för, att, därigenom att man sätter lönen för konsuln i Narvik lägre än på andra därmed jämförliga platser, den bäst kvalificerade personen söker sig till en plats, där han icke blott anser sig kunna trifvas bättre, utan samtidigt får en bättre lön.

Det, som jag anser böra vara en afgörande synpunkt vid behandlingen af detta ärende, är just risken för att man genom nedläggning i den nu föreslagna lönen icke skulle lyckas att få den bäst kvalificerade personen anställd såsom konsul i Narvik, och jag känner mig redan af denna anledning böjd för att yrka bifall till statskottets hemställan.

Innan jag slutar, skall jag emellertid, herr talman, tillåta mig att påpeka, att ur andra synpunkter det synes väl motiveradt, att lönen i Narvik icke sättes för låg. Det framgår nämligen af den redogörelse, som här blifvit lämnad, att konsuln där har ganska mycket att göra. Om herrarne slå upp statsverkspropositionen, så finna herrarne under tredje hufvudtiteln, att, beträffande mönstringen af sjöfolk vid konsulaten, det i Narvik år 1910 förekommit 711 påmönstringar och 606 afmönstringar eller mera än i någon af de nyss af mig omnämnda 8 städerna, Närmast kommer Rotterdam med 520 påmönstringar och 445 afmönstringar.

De ärenden, som konsulatet i Narvik har att behandla, ha väsentligen stigit, nämligen från 109 inkomna och 63 utgående skrivelser under år 1907 till 270 inkomna och 389 utgående skrivelser under år 1910. I allt har, såsom framgår af statsverkspropositionen, konsulatet i Narvik under år 1910 på olika sätt anlitats af öfver 2,000 besökande.

Slutligen torde det också böra påpekas, att till konsulatet i Narvik komma många svenskar för att söka rättshjälp, och det är många svenskar, hufvudsakligen kroppsarbetare och sjöfolk, som där få icke blott rättshjälp, utan mängen gång äfven ekonomisk hjälp af konsuln, äfven om man icke kan ålägga honom sådant.

Ang. aflöning
 åt en t. f. kon-
 sul i Narvik.
 (Forts.)

Med stöd af hvad jag nu tillåtit mig anföra yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag delar den föregående talarrens uppfattning om att vi böra skaffa oss en aflönad konsul i Narvik, därför att jag förmodar, att de svenska intressena genom denna anordning skola bättre tillgodoses. Om jag icke hade den åsikten, så skulle jag yrka afslag på frågan om inrättande af denna konsulsbefattning, sådan den är framlagd af Kungl. Maj:t, och jag skulle använda den nu tjänstgörande konsulns egen motivering såsom bevis på obehöfligheten af detta konsulat. Ty han börjar sin motivering för inrättande af en konsulsplats med det påståendet, att Narvik är en plats, som är stillastående för att icke säga tillbakagående. Han bygger dess blifvande utveckling endast på möjligheten att vi härifrån landet skulle kunna öka vår malmexport. Han säger, att om vi icke öka vår malmexport, så är det för en oöfverskådlig framtid omöjligt att bedöma, huruvida någon utvecklingsmöjlighet där finnes. Allt detta talar för obehöfligheten af inrättandet af ett konsulat i Narvik. Men han har sedermera i likhet med alla andra tjänstemän, när de anse sig böra uppföras på fast stat eller anse sig behöfva hafva större lön, sökt uppräknat alla möjliga göromål, som där kunna finnas. Det hafva vi väl alla, som läst framställningar om förändring i lönestater, kommit under fund med, att det alltid är en mångfald kräfvande uppgifter, som framtvinga den föreslagna förändringen. Och här möter oss precis samma historia om det oerhördt stora tonnaget och en del andra saker, hvilka göra arbetsbördan för konsultung och kräfvande. Då har jag i mitt stilla sinne frågat: hur i all världen har denne man hunnit med att uträtta den tryckande arbetsmängden under den tid, han haft en så liten lön? Han borde ju inkommit till regeringen och Riksdagen och begärt biträdes hjälp till lindrande af arbetsbördan. Han har icke begärt det, utan han har i stället sagt, att får jag litet bättre lön, så får jag också litet bättre möjlighet att utföra det uppdrag, som hvilat på mig.

Jag godkänner således icke denna motivering. Men jag godkänner, att vi skola hafva en konsulsbefattning där och en duglig karl på en plats, där vi nu hafva så många intressen att bevaka.

Såvidt jag kan förstå, så lägger man till hans uppgift att vara konsul göromål, som icke innefattas i hans åligganden såsom konsul. Men då får jag säga, att det är oriktigt att aflöna honom med konsultsafgifter till detta, ty i slutet af den del af statsverkspropositionen, som omfattar denna hufvudtitel, är upptaget ett anslag på 80,000 kronor, som utrikesdepartementet har att röra sig med utan att behöfva redovisa medlen inför Riksdagen. Och det torde från detta anslag kunna lämnas ersättning till konsuln i Narvik, om han utför något uppdrag, som icke är förenadt med de uppgifter, som åligga honom såsom konsul. Jag anser sålunda 9,000 kronor som skälig ersättning för de konsulära uppdragen på denna plats.

Nu sade statsutskottets vice ordförande under sin motivering för förslaget om 10,000 kronors lön, att man får icke så där sönderbryta saken, så att man bestämmer ett lägre anslagsbelopp för denna plats. Ja, samma resonemang föres ju nästan alltid: sätt för all del icke någon lägre lön för anställningen, ty då är det ingen människa, som vill söka platsen. Men då förvånar det mig, att den duglige man, som vi nu ha i Narvik, har velat söka befattningen därstädes under den tid platsen varit mycket lägre aflönad, och jag skulle bli än mer förvånad, om han packade sin kappsäck och reste sin väg, när Riksdagen nu, om vår reservation bifalles, ger honom cirka 2,200 kronor till.

*Ang. aflönning
åt en t. f. konsul
i Narvik.
(Forts.)*

För öfrigt skola spørsmål sådana som detta icke blott bedömas ur den synpunkten, att vi under alla omständigheter skola aflöna hvarje upprättadt konsulat med minst 10,000 kronor. Jag vet, att på ett föregående stadium af detta ärendes behandling har det anförts, att konsuln i Archangel har 10,000 kronor, och hvarför skulle då, har man frågat, konsuln i Narvik icke ha detsamma? Jag ber emellertid att få påpeka den skillnad, som förefinnes mellan dessa båda nu nämnda konsulter, nämligen att konsuln i Archangel skall tjänstgöra därstädes en viss del af året och den öfriga delen af året i Petersburg. Är så denne konsul gift, så måste han, om han skall lefva familjelif på båda platserna, flytta med hela sin familj två gånger om året, först från Petersburg till Archangel och så tillbaka från Archangel till Petersburg. Jag kan icke förstå annat, än att kostnaderna för dessa flyttningar mer än väl väga upp de 1,000 kronor, som här skilja i lön. Såvidt jag kan finna, sträfvar också Kungl. Maj:t efter att på dessa afskilda orter ha gifta personer som konsulter, därför att de skola vara mera ägnade att i obygdor fästas vid platsen, och det är ju ett särskildt moment här i detta fall, som talar för att konsuln bör beredas möjlighet att grunda familj, det nämligen, att Narvik är en tråkig ort.

Jag kan således icke, herr talman, dela den uppfattningen — men jag skall på samma gång bekänna, att jag icke skall bli ledsen, om Riksdagens Andra kammare uttalar sig för den — att konsuln icke kan sköta sin uppgift för mindre lön än 10,000 kronor. Emellertid har jag den känslan, att vårt statsintresse i denna sak skall kunna tillgodoses med det anslag, som jag här tillätit mig vara med om att tillstyrka, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman, mina herrar! Jag ber endast att få yttra ett par ord med anledning af hvad herr vice ordföranden i statsutskottet här nyss uttalade. Han tyckes ha uppfattat mig så, som om jag skulle ha sagt, att Narvik vore den härligaste plats på jorden. Det har jag visst icke sagt; jag sade, att Narvik var den härligaste plats, jag sett, men jag har långt ifrån sett hela jorden.

Ang. afläning
åt en t. f. kon-
sul i Narvik
(Forts.)

En min granne uppifrån norra Sverige har lämnat mig den upplysningen, att vintern i Stockholm och vintern i Narvik kunna sägas vara ganska likartade. Mitt förra yttrande skulle rätteligen kunna uppfattas så, att om vintern i Narvik vore lång, vore sommaren så mycket^{re} härligare. Om det nu^{re} är så, såsom jag hört från norra Sverige, att vintern icke är värre i Narvik än här i Stockholm, skulle man alltså likaväl kunna bo om vintern i Narvik som i Stockholm, då de klimatiska förhållandena icke äro farligare på det förra stället än^{re} på det andra.

Beträffande hvad herr Ekman nämnde om tonnaget och allt det, som uppräknas såsom motiv till det föreliggande förslaget, får jag säga, att jag anser, att detta bevisar rakt ingenting. Ty hvad spelar väl, tonnaget för roll, då man vet, att ett malmfartyg, som går in till Narvik, tar in sin last af malm på 3 timmar? På så kort tid går ju^{re} icke någon af fartygets besättning i land, utan när fartyget efter dessa tre timmar är lastadt, far det sin väg. Detta visar väl, att tonnagetalet icke alls betyder någonting i detta fall, ty lätt nog kommer man upp till ett visst tonnagetal, men icke ökas därför besväret för konsuln. Det är skillnad på dessa malmfartyg och fartyg, som lasta eller lossa än den ena varan, än den andra, och hvilka till följd däraf måste uppehålla sig i hamnen flera dygn; under den tiden går naturligtvis folket i land, hvilket nog kan medföra det ena besväret efter det andra för konsuln. Något dylikt förekommer emellertid icke i Narvik, ty där är det hufvudsakligen fråga om den regelbundna trafiken med malmångarna.

Vidare nämnde herr Ekman, att på- och afmönstringarna skulle förorsaka konsuln i Narvik så stort besvär. I det afseendet har här framdragits siffror, som skulle visa, att detta konsulns arbete skulle ha ökats högst betydligt. Jag har emellertid hört mig för hos en fackman på detta område, och han har förklarar, att det besvär, som åsamkas konsuln genom på- och afmönstringarna, består endast däri, att denne skall föra in i vederbörande fartygs sjömansrulla den eller de personer, som skola mönstra af eller mönstra på, men fördens skull behöfver konsuln alldeles icke gå ut till fartyget, utan fartygets kapten går i stället upp till konsuln, som sedan hos sig kan utföra arbetet. Att tonnagetalet alltså är i stigande, bevisar, som sagdt, enligt min mening, rakt ingenting i fråga om ökningen af konsulns arbete; arbetet med af- och påmönstringarna medför så ringa besvär, att konsuln nog står ut därmed.

För öfrigt anser jag, att våra handelsförhållanden där uppe icke äro sådana, att vi egentligen ha råd att hålla någon dyr konsul där. Vår handel på Narvik måste under alla förhållanden blifva minimal. Vi kunna aldrig tänka oss någon export af trävaror öfver Narvik och icke heller någon annan export öfver denna plats än uteslutande af malm, så att äfven från den synpunkten förefinnes icke något skäl att härvidlag åberopa. Konsulsbefattningar böra naturligtvis upprätthållas på platser, där man har intressen att bevaka, men de

intressen, som vi ha att bevaka i Narvik, äro, som sagdt, små, hufvudsakligen malmexporten.

*Ang. aflönning
åt en t. f. konsul
i Narvik.
(Forts.)*

Herr Ekman: Herr talman! Det var nu för första gången under debatterna såväl i statsutskottet som här i kammaren, som jag hörde det uttalandet, att vi egentligen icke ha några intressen att bevaka i Narvik. Om en sådan uppfattning gör sig gällande, då förstår jag mycket väl, att man icke vill vara med om att gifva en lön å 10,000 kronor åt nu ifrågavarande konsul, men i så fall förstår jag å andra sidan icke, huru man öfverhufvud taget vill höja lönen för konsuln på en plats, där man icke alls har några intressen att bevaka.

Jag sökte i mitt första anförande visa, att åtminstone jag hade den uppfattningen, att den betydande malmexporten öfver Narvik och hvad som därmed stode i sammanhang medförde, att Sverige hade så stora intressen att bevaka där uppe, att det verkligen vore skäl i att där icke blott ha en aflönad konsul, utan äfven en sådan, som vore väl kvalificerad att tillvarata vårt lands intressen.

Jag vill i detta sammanhang söka bemöta ett par af den siste ärade talarens yttranden. Han sade, att hvad jag anført om det ganska betydande tonnaget i Narviks hamn icke hade någon betydelse för konsulns arbete. Ja, i någon mån har det väl äfven en viss betydelse i det afseendet, men jag anförde icke denna omständighet såsom ett bevis för att konsuln hade så mycket att göra, utan ifrågavarande del af mitt anförande gick ut på att styrka, att vi uppe i Narvik hade stora intressen att bevaka, då det nämligen var svenskt fartygstonnage, som det gällde. På- och afmönstringarna vålla icke konsuln mycket besvär, sade den siste ärade talaren. Ja, därom skall jag nu icke tvista med honom. Jag har endast velat visa, att det är många fler på- och afmönstringar i Narvik än i någon annan af de 8 i propositionen uppräknade hamnarna, och om det större mönstringsantalet på denna plats icke medför för konsuln något väsentligt ökad besvär, är det väl dock så, att det mindre mönstringsantalet i de öfriga hamnarna gör besväret mindre för konsulerna därstädes.

Herr Thorsson sökte få fram ett sådant resonemang, som att den nuvarande tillförordnade vice konsuln i Narvik skulle anse, att han vore alldeles öfverhopad med arbete, men att han å andra sidan vore beredd att resonera ungefär som så: får jag blott en höjd lön, så hinner jag mycket bra med allt detta arbete. Det resonemanget tror jag icke, att man kan få fram af konsulns egna uttalanden, sådana de finnas återgifna i statsverkspropositionen, men väl kan man resonera på det sättet, att en befattning med mycket arbete ger sin innehafvare rätt till en relativt hög lön, och att om en annan befattning med högre lön men med mindre arbete och på en mera tillfredsställande plats erbjudes, söker den bäst kvalificerade hellre denna sistnämnda plats.

Ang. afböning
 af en t. f. konsul
 i Narvik.
 (Forts.)

Herr Thorsson tog upp en jämförelse mellan nu ifrågavarande konsulat och konsulatet i Archangel för att därmed visa, att det icke kan få resoneras så, att den konsul hvarom nu är fråga borde ha det bättre ställt än vice konsuln i Archangel. Men det var en sak, som herr Thorsson därvid glömde, nämligen att vice konsuln i Archangel utöfver sina 10,000 kronor åtnjuter 1,200 kronor från det nu å tredje hufvudtiteln befintliga extra anslaget till vissa konsulers aflönande, hvadan han således uppbär sammanlagdt 11,200 kronor, medan den nu föreslagna lönen för konsuln i Narvik skulle utgöra 10,000 kronor. Dessutom är jag icke riktigt viss på, huruvida det icke kan vara trefligare att bo i Archangel under den varmaste och den för den orten angenämaste tiden af året och sedermera flytta till Petersburg för att bo där under den tid, då sjöfarten i Archangel är stängd, och där uppbära sin lön. I en stad af Petersburgs dimensioner bör han äfven möjligen kunna få något tillfälle till annan inkomst, än om han nödgas att hela året om, äfven under den långa och delvis mörka vintern, stanna på en sådan ort som Narvik.

Herr talman! Jag har med detta endast velat söka bemöta de två sista ärade talarne och ber att få vidhålla mitt förra yrkande.

Hans exellens herr ministern för utrikes ärendena Ehrensvärd: Herr talman, mina herrar! Då jag icke förut vare sig i Första eller denna kammare haft tillfälle att deltaga i behandlingen af den fråga, som nu föreligger, vill jag till en början uttala min tacksamhet för den välvilliga behandling, som statsutskottet låtit tredje hufvudtiteln komma till del.

I hufvudsak ha ju alla talare varit eniga därom, att ett konsulat i Narvik för närvarande är behöfligt, och jag skall därför icke utöfver hvad den ärade vice ordföranden i statsutskottet anfört yttra något, som ytterligare kunde bestyrka behöfligheten af en konsulär befattning där uppe, utan jag skall i stället endast beröra den enda tvistefråga, som här är före, nämligen huruvida lönen bör sättas till 10,000 eller till 9,000 kronor.

Mina herrar, det är naturligtvis alltid en synnerligen vansklig uppgift för utrikesdepartementet att på rätt sätt afväga lönerna för de utomlands varande tjänstemännen, spridda som dessa äro öfver hela jordklotet. Det kan icke begäras, att man om hvarje fall verkligen skall kunna ha ett på egen erfarenhet grundadt omdöme, utan man måste därvidlag naturligtvis i första rummet lita på de personers uppgifter, som äro eller varit bosatta på orten i fråga. Jag kan för min del icke finna annat, än att hvad den tillförordnade konsuln i Narvik uppgifvit angående lefnadsomkostnaderna därstädes, verkligen förtjänar tilltro. Jag har dessutom låtit dessa siffror undergå granskning af en med ortsförhållandena väl förtrogen person, och denne har styrkt mig i detta mitt omdöme. Jag kan icke heller finna, att hvad som här under debatten förekommit har varit af beskaffenhet att rubba denna min tilltro till tillförlitligheten af hans uppgifter. Af

en af de ärade reservanterna har det särskildt påpekats, att konsuln skulle vid afgifvande af förslag angående lönens bestämmande ha tagit särskild hänsyn därtill, att han skulle kunna under viss del af året uppehålla sig på annan ort än där hans tjänstgöring är förlagd. Men detta är just hvad vi gärna önska och se, nämligen att konsulerna så ofta som möjligt må vara i tillfälle att genom besök i sitt hemland hålla sig förtrogna med hemlandets näringslif, så att de icke förbli främmande för detsamma. Det har kanske icke alldeles utan skäl gjorts gällande mot våra på utländsk ort varande tjänstemän, att de genom långvarig vistelse utomlands så småningom blifva främlingar för det egna landet. Icke vill man väl då vara med om att sätta lönerna så lågt, att dessa tjänstemän icke skulle kunna fylla denna lucka i sin utbildning.

*Ang. afstönning
åt en t. f. kon-
sul i Narvik.
(Forts.)*

Den ärade reservanten på skånebanken gjorde en insinuation, som, jag nekar icke därtill, berörde mig på ett ganska obehagligt sätt, såvida jag rätt kunde uppfatta honom. Han påpekade, att det ju alltid finnes en möjlighet för Kungl. Maj:t att af det anslag till hemliga utgifter, som står till Kungl. Maj:ts förfogande, kunna fylla ut en eller annan lönebrist. Tro verkligen herrarne, att det är till detta ändamål som de hemliga utgifterna användas? Det förbjuder sig af sig själf, att jag kan närmare ingå på användandet af detsamma, men jag kan väl icke tro, att någon af herrarne på allvar tänker, att de skulle användas på detta sätt, som ju skulle vara i uppenbar strid mot Riksdagens vilja och gällande löneföreskrifter. En börgen för, att de icke användas på detta sätt, är väl, att när redovisning för detta anslag afläggas personligen inför Konungen, sker detta icke af utrikesministern ensam, utan statsministern och en annan statsrådsledamot äro då äfven närvarande. Härei ligger väl ändock en garanti, om sådan behöfves, för att dessa utgifter behörigen användas.

Samma ärade talare gjorde äfven en jämförelse mellan lönevillkoren i Archangel och i Narvik. Statsutskottets vice ordförande har redan granskat något närmare denna jämförelse, och han påpekade därvid — och därutinnan ger jag honom rätt — att den ärade reservanten råkade glömma bort, att vice konsuln i Archangel för kontorskostnader uppbar 1,200 kronor, men jag skall ytterligare tillägga två omständigheter, som göra, att en jämförelse i detta fall, enligt min uppfattning, icke är fullt hållbar. Den ena är, att befattningen i Narvik är en *konsulsbefattning* med öfveruppsikt öfver alla vice konsuln i norra Norge. Konsulsbefattningen i Petersburg — Archangel återigen är en *vice konsulsbefattning*. Således är det en befordran, om en person blir flyttad från vice konsul i Archangel till konsul i Narvik, och då bör väl också gälla, att om möjligt lönen för denna senare befattning bör vara satt något högre än för den förra, något som med reservanternas förslag icke kan sägas bli fallet, äfven om man tar hänsyn till befintliga prisskillnadsförhållanden. Slutligen nämnde samme ärade talare om vice konsuln i

Ang. aflöning
 åt en t. f. kon-
 sul i Narvik.
 (Forts.)

Archangel, att han vore tvungen att erlägga betalning för flyttningskostnaderna mellan Petersburg och Archangel, och att man äfven måste taga hänsyn till detta, när man jämför lönerna. Detta är icke riktigt. Förhållandet är nämligen det, att för alla tjänsteresor utomlands — och dit måste naturligtvis äfven ifrågavarande resor hänföras — uppbära utomlands varande tjänstemän full ersättning.

Herr talman, det kan synas som om den föreliggande frågan icke vore af någon större betydelse, det gäller ju endast och allenast ett belopp af 1,000 kronor. Det gäller dessutom endast ett extra anslag och icke ett anslag på ordinarie stat. Jag medgifver detta gärna, men jag vill ändå framhålla, att frågan kan sägas ha i viss mån en principiell betydelse. När jag mottog mitt nuvarande ämbete, satte jag mig före såsom ett mål att, såvidt som det vore möjligt, verka för konsulskårens höjande. Den kan icke förnekas, att konsulskåren har alltför länge varit tredje hufvudtitelns styfbar, och jag vill för min del gärna åtgöra någonting för att detta förhållande må upphöra. Hvilka äro nu vägarna för att höja konsulskåren? Efter mitt förmenande äro de två. Den ena har jag pekat på, då jag för några veckor sedan afgaf svar på en interpellation, som här framställdes till mig, och hvarvid jag framhöll, hurusom man under nuvarande förhållanden icke kunde anse, att de utbildningsvillkor, som fordrades för utrikesdepartementets konsulter, vore fullt tillfredsställande, utan att man måste vara tvungen att i det fallet anlägga en strängare måttstock; och jag har vidare omnämnt, att jag redan gått i författning om detta arbetes utförande och att jag hoppas att icke inom en alltför långt aflägsen framtid kunna framlägga arbetet i färdigt skick.

Men, mina herrar, vid sidan af denna väg löper också en annan väg, och det är den, att man sörjer för, att lönerna för konsulskåren äro tillräckliga, ty därförutan kan man icke på den banan inlocka unga begåfvade män. Det kan icke nekas, att när omorganisationen af utrikesdepartementet skedde år 1906 konsulslönerna genomgående sattes alldeles för lågt, och jag vill betona faran af att, när det gäller löner för konsulter, utmäta dessa så att säga jämt efter ryggen. Jag vill nu icke i en så obetydlig förpostfäktning som denna skjuta bort mitt bästa krut, men jag vill ändock påpeka, att det helt naturligt ställer sig dyrt för en person att vara bosatt utomlands. Han måste betala dyra lärpengar, innan han förstår att inrätta sig på billigaste sätt; därtill kommer barnens uppfostran, hemresor etc. och slutligen den absoluta oförmågan att kunna skaffa sig några extra inkomster. Jag vet mycket väl, att herrarne här i allmänhet icke med alltför blida ögon se, när en ämbetsman vid sidan af sin egentliga befattning skaffar sig extra inkomster af enskild tjänst eller annorledes. Men det är i allt fall naturligt, att en tjänsteman, som lefver inom landet, alltid skall i någon mån vid sidan af sin lön kunna ha någon extra inkomst t. ex. vare sig såsom förmyndare för en släkting eller såsom medlem i ett familje-

bolag, befattningar, som obestridligen torde kunna förenas med ordinarie statstjänst. Från all sådan inkomst är konsuln afskuren.

*Ang. aflöning
åt en t. f. kon-
sul i Narvik.
(Forts.)*

Jag kan därför icke annat än säga, att, ehuru väl jag naturligtvis medgifver, att förevarande fråga icke är af någon större betydelse och jag därför också med jämnmod skall bära ett nederlag, jag likväl skulle, om Andra kammaren i dag följer reservanterna, däri se ett tecken, att Andra kammaren icke vill med den kraft, som jag hoppas, stödja mig, när det gäller att företaga en omorganisation af konsulsväsendet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få uttala min förhoppning, att Kungl. Maj:ts förslag måtte varda af kammaren antaget.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag vill åtminstone fritaga mig för att på något sätt ha ställt mig motvillig mot den hufvudtitel, som nu föreligger. Men hans excellens herr ministern för utrikes ärendena får ursäktas mig, om jag ser på denna fråga med andra ögon och med en annan uppfattning, än hvad herr utrikesministern gör. När vi röra oss med löner, är det naturligtvis en skillnad i uppfattningen på hvad man anser vara små och stora löner; jag kan nu icke riktigt följa med, när man om dessa 9- och 10,000-kronorslöner kommer med det gamla talet om, att vi röra oss med små löner.

Jag vill vidare säga, att när jag tillät mig förmoda, att från ett annat anslag på denna hufvudtitel skulle utgå ersättning till innehafvare af konsulsbefattningar för tjänster, som låge utanför själfva konsulsbefattningen, så innebar detta från min sida icke på något som helst sätt — ehuru det kanske föll sig så — en insinuation. Jag lefver i stor och djup okunnighet om, hvartill ifrågavarande medel användas, och därför föreföll det mig, att om utrikesministern använde befattningshafvare för andra uppdrag, än sådana, som hörde till tjänsten, befattningshafvaren då möjligen skulle kunna ersättas för dessa tjänster af det anslag, som sålunda afsågs. Jag tackar nu herr utrikesministern för den upplysning, jag i detta fall fått; jag har aldrig förutsatt, att för uppdrag, som falla inom tjänsten, ersättning skulle utgå af nu ifrågavarande anslag till tjänstemän, som för sin tjänst uppbära aflöning på stat.

Jag får vidare erkänna, att jag i jämförelsen mellan konsulernas i Narvik och Archangel löneförmåner genom att ej tillräckligt se upp gjorde mig skyldig till en feluppgift, som det är min skyldighet erkänna; det förhåller sig nog så, att vice konsuln i Archangel har 1,200 kronor mera i inkomst per år än konsuln i Narvik föreslagits att få. Men jag håller fortfarande på, att konsulsbefattningen i Archangel med ty åtföljande tjänstgöringsskyldighet i Petersburg, kräfver stora utgifter af sin innehafvare. Äfven om denna befattning är af vice konsuls natur, förefaller det mig, att den person, som skall sköta densamma, icke kan vara mindre kvalificerad än den, som sköter det — förlåt att jag fortfarande säger det — ganska

*Ang. aflöning
af en t. f. kon-
sul i Narvik.
(Forts.)*

enahanda uppdraget att vara konsul i Narvik. Jag kan därför icke finna annat, än att dessa båda personer kunna sägas vara någorlunda jämställda i fråga om aflöningsförmåner äfven om reservanternas förslag bifalles. Vice konsuln i Archangel har ju dock skyldighet att ett par gånger om året flytta, då han skall tjänstgöra på två platser, medan däremot konsuln i Narvik kan hela året bo kvar på en och samma plats.

Slutligen får jag säga, att jag fortfarande vill vara bibehållen vid min rätt att granska lönestater, som föreläggas oss, och jag vill fortfarande bibehållas vid min rätt såsom riksdagsman att få granska äfven de nya lönestater, som kunna väntas med anledning af nya konsulstillsättningar. Jag delar för öfrigt icke herr utrikesministerns uppfattning, att Riksdagen vid tillmätande af konsulernas löner satt dessa låga, ty se vi på de belopp, som utgå till de olika konsulerna, tyckes det mig verkligen, att det finnes ett »proletariat», som har det mycket sämre ställt än våra ombud i utlandet, hvilka ha sin aflöning från tredje hufvudtiteln.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på bifall till den af herrar Thorsson och Olofsson i Digernäs afgifna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes af herr Thorsson, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17 af utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herrar Thorsson och Olofsson i Digernäs afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 89 ja, men 93 nej, hvadan kammaren bifallit den af herrar Thorsson och Olofsson i Digernäs afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 18—22.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Vid härefter skedd föredragning af bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af lastpenningarna, begärdes ordet af motionären

*Ang.
afskaffande af
lastpenningarna.*

Herr Indebetou, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Af utskottets betänkande framgår, att utskottet ansett sig böra afstyrka den af mig med flera väckta motionen angående lastpenningarnas afskaffande, hufvudsakligen af den grund, att denna fråga sedermera kommer att behandlas af Kungl. Maj:t. Utskottet anför till stöd för detta uttalande, att man i dagarna kan vänta, att från vederbörande ämbetsverk kommer till Kungl. Maj:t att afgifvas utlåtande, hvori denna fråga kommer att ägnas närmare uppmärksamhet. Detta är ju i och för sig en för mig särdeles glädjande upplysning, ty jag finner däraf, att denna fråga, som under fyra år varit föremål för behandling, nu håller på att öfverlämnas till Kungl. Maj:t, och har man då anledning hoppas, att detta utlåtande skall blifva både sakrikt och tillmötesgående.

Vidare anför utskottet i sitt betänkande, att med anledning af skeppsmättningskommitténs den 30 september förra året till Kungl. Maj:t afgifna betänkande skulle också frågan komma att af Kungl. Maj:t ytterligare behandlas. Det är just resultatet af detta betänkande som skeppsmättningskommittén kommit till, som gjort, att jag väckt motionen. Kommittén har i sitt betänkande beträffande lastpenningarna kommit till det resultatet, att, för att hålla statsverket oberördt af införandet af den engelska skeppsmättningsregeln, dessa lastpenningar borde höjas till $12\frac{1}{2}$ öre från 10 öre, det vill säga med 25 procent. Visserligen uttalade sig kommittén välvilligt om den saken, huruvida det icke skulle vara lämpligt att nu afskrifva dessa lastpenningar i och med det att man införde den engelska skeppsmättningsregeln. Men då kommitténs betänkande utmynnar i ett direkt förslag på $12\frac{1}{2}$ öre i stället för 10 öre, så har man ju stor anledning att tänka sig, att Kungl. Maj:t icke vill frångå kommitténs uttalande utan vill följa detsamma. Och det var med tanke på denna risk, som jag väckte motionen, då jag ansåg mig icke böra afvakta Kungl. Maj:ts beslut i den delen.

Om man nu ser på hvad detta kommitténs förslag innebär, så kan det visserligen tyckas att höjningen ej är så betydlig, men den medför dock ganska svåra konsekvenser för i synnerhet äldre svenskt tonnage. Skeppsmättningskommittén har efter noggranna undersökningar kommit till det resultatet, att, om vi införa den engelska skeppsmättningsregeln, de afgiftspliktiga fartygens tonnage skulle minskas med 20,6 procent. Detta procenttal är en medelsiffra, som gifvetvis är ett uttryck för det förhållandet att en del fartyg få större, andra mindre afdrag på sitt tonnage. De svenska fartygen skulle i medel-

Ang.
afskaffande af
lastpenningarna.
(Forts.)

tal erhålla en minskning af 19,3 procent, under det de utländska skulle få en minskning af 21,7. Då man med säkerhet kan antaga, att en del af våra svenska fartyg skulle få en mindre minskning i tonnage än andra nationers fartyg, så skulle de naturligtvis blifva sämre ställda än dessa. Och nu ha vi beklagligen i Sverige, trots alla förnyelser af vår handelsflotta, en större procent af gamla fartyg än andra nationer. Detta gör, att svenska fartyg drabbas hårdare af en sådan åtgärd än utländska fartyg. Jag skall be att få anföra ett exempel. Om svenska fartyg på grund af gammalmodig konstruktion få genom engelska mätningsregeln sitt tontal nedsatt med t. ex. 15 procent men samtidigt skulle få lastpenningarna höjda med 25 procent — såsom kommittén föreslagit — så skulle utgifterna för dessa fartyg blifva 10 procent högre än förut. Det är detta som jag haft för ögonen och som jag anser vara för våra gammalmodiga svenska fartyg synnerligen betänkligt.

Dessutom bör man taga hänsyn till segelfartygen. De befinna sig i dessa tider i en tryckt ställning på grund af konkurrensen med handelsångarne, och dock måste mn erinra sig, att det är från dessa fartyg som man rekryterar våra bästa sjömän, hvilka behövas såväl för vår handelsflotta som för marinen. Motionärerna ha tänkt sig, att segelfartygen i någon mån skulle kunna hjälpas genom att lastpenningen för dessa fartyg åtminstone sänktes från 10 till 8 öre per nettoton, hvilket jag tror är alldeles nödvändigt, om de skola kunna reda sig i konkurrensen.

Nu har det äfven sagts i utskottets afstyrkande motivering, att det också torde böra utredas, hvilka afgifter af motsvarande art utkrävas af svenska fartyg i de mest besökta utländska hamnarna. Ja, jag har ägnat denna fråga en ganska ingående uppmärksamhet och kan redan nu säga, att det finnes icke något annat land i norra Europa — jag känner icke till förhållandena i Italien, Grekland och Turkiet — med undantag af Norge, som har något, som kan jämföras med våra lastpenningar. Dessutom har jag hört den invändningen, att i utlandet finnas andra afgifter, som äro högre och att i dem inbegripas dessa lastpenningar. Denna sak har jag också undersökt och kan meddela herrarne, att, med undantag af Norge och England, inga afgifter alls erläggas ens till fyr- och båkväsendet i Belgien, Danmark, Holland, Ryssland och Frankrike och att sådana endast fordras i vissa hamnar i Tyskland. I England, som i många fall är det mönsterland, hvarifrån vi hämta våra förebilder på sjölagstiftningens område, har man för närvarande fastställt en afgift af $2\frac{3}{4}$ pences — 30 % per afgiftspliktig ton — hvilket motsvarar 14 öre per ton i fyr- och båkafgifter, under det att våra svenska fartyg enligt kommitténs förslag skulle ha att erlägga 31 öre i afgifter per registerton. Läger man dessa af kommittén föreslagna $12\frac{1}{2}$ öre i lastpenningar per ton med öfriga utgifter, så skulle således fartyg, som trafikera svenska hamnar, få betala $43\frac{1}{2}$ öre, under

det att de andra länderna, som jag nämnde, icke ha några lastpenningar och i allmänhet icke heller några fyr- och båkafgifter.

Den tankegång, som jag vet legat till grund för mångas ställning till denna fråga, beträffande jämförelser med utlandet, är sålunda icke riktigt.

Nu har bevillningsutskottet enhälligt afstyrkt något som helst skrifvelseförslag till Kungl. Maj:t, och jag har under sådana förhållanden icke anledning att göra något yrkande, utan har endast, herr talman, velat uttala den förhoppningen, att vid behandlingen af dessa frågor Kungl. Maj:t och de ämbetsverk, som få att handlägga desamma, måtte beakta hvad vi framhållit i vår motion, och hvad jag här i dag tillåtit mig anföra.

Vidare anförde:

Herr Palmstierna: Herr talman! Egentligen skulle man icke behöfva försvara utskottets afstyrkande, då herr Indebetou icke gjort något yrkande. Men jag tror ändå, att det finnes anledning framföra vissa synpunkter vid behandlingen af denna motion, därför att man, såsom motionärerna också framhållit, kan vänta sig en kungl. proposition i ärendet. Det är måhända skäl att redan i förväg något klargöra ståndpunkterna.

Frågan om afskrifning af dessa lastpenningar är en fråga af ganska stor betydelse, som berör statsverket. Det är fråga om icke mindre än öfver 700,000 kronor. Man ställer sig då genast inför spörsmålet, i hvad mån detta afskrifningsförslag har något berättigande.

Till en början hafva motionärerna fått böja sig inför den omständigheten, att utredning pågår och att det följaktligen är för tidigt att komma med förslag i ämnet. Denna utredning, som är remitterad till olika samhällen, synes gifva till resultat, att den engelska regeln nog måste införas, men kommunerna stå rätt tveksamma hvad resultatet skall bli, när det genom regelns införande blir en väsentlig begränsning i antalet ton. Det kan då ifrågasättas, om icke deras hamnafgifter måste *höjas*, i fall den engelska regeln införes. Jag vet, att i Stockholm t. ex. har hamnstyrelsen gjort ett uttalande, att man bör beakta den synpunkten, om icke afgifterna måste höjas samtidigt som denna regel införes, därför att kommunerna komma att gå förlustiga ganska väsentliga belopp.

Det synes nog motionärerna vara ett lämpligt tillfälle att borttaga dessa afgifter, när regeln införes, men liksom i kommunerna den tanken gör sig gällande, att det måhända vore skäl att höja dem, så att samma belopp som förut bibehölles, tror jag också, att den tanken gör sig gällande inom Riksdagen.

Nu vill äfven jag säga, att det finnes särskilda motiv, hvarför man bör känna sig tveksam mot en afskrifning här. Man ställer sig i allmänhet, när det gäller afskrifningar af inkomster, inför det spörs-

Ang.
afskaffande af
lastpenningarna.
(Forts.)

Ang.
afskaffande af
lastpenningarna.
(Forts.)

målet, *hvilken* afskrifning man bör börja med. Om det är fråga om en näring, som till all lycka befinner sig i så uppblomstrande skick som ifrågavarande, skall man då börja afskrifningen med att särskildt gynna denna? Är det icke snarare så, att just de afgifter eller tullar, som belasta de konsumerande klasserna och som äro af särskildt elakartad betydelse för dem, skola angripas, när man skall lätta statskassan? Jag tror, att det är flera inom denna kammare som hafva den uppfattningen, att man skall börja i *rätta* ändan, när det gäller afskrifningar.

Därtill kommer emellertid en annan sak. Om man undersöker hvad dessa lastpenningar betyda, så finner man, att lastpenningar utgöra den afgift af 10 öre pr afgiftspliktig ton, som fartygen hafva att erlægga dels vid första ankomst från eller första afgang till utlandet, oafsedt om fartyget innehar last eller ej, och dels vid hvarje förnyadt inkommande från utlandet, då fartyget innehar last samt lossar större eller mindre del däraf. Det är precis så, som grundskatterna lågo på jorden förr. Det är något, som graverar näringen själf, som ingått i de allmänna ekonomiska beräkningarna för näringen i fråga och som är en integrerande del af dessa beräkningar och som tages i betraktande såsom sådan. En höjning af frakterna kan man icke tänka sig med hänsyn till beskaffenheten af lastpenningarna. Om man då tar bort dessa, verkar det ungefär som grundskatternas afskrifning, såsom en *gåfva* till dem, som direkt idka denna näring, medan man icke har någon absolut visshet om att vederbörande befraktare skola ha att glädja sig däråt, utan att detta tvärtom är ganska osannolikt. Det skulle bli en sådan gåfva, och man bör betänka sig, innan man beslutar i det afseendet. När man erfar, att den väsentliga delen af lastpenningarna uppbäres af utlänningar, tror jag, att det är ändå mindre skäl att gå den vägen.

Jag har velat yttra dessa ord för att jag, innan spörsmålet i form af en proposition kommer på kammarens bord, dock ansett mig böra ha sagt något, som medför, att det hela ställes i en olika dager än den, i hvilken den ärade motionären, herr Indebetou, sökte färga detsamma.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Lika litet som bevillningsutskottet inlåtit sig på de skäl, som tilläfvventyrs kunna anföras till förmån för eller mot den föreliggande motionen, lika litet skall jag uppehålla mig vid de olika synpunkter, som bland annat den siste ärade talaren anförde. Utskottet har kommit till sitt slutyrkande om afslag på motionen uteslutande af det skälet, att denna fråga dels till följd af skeppsmättningskommitténs betänkande, som afgafs i september månad i fjol, och dels till följd af inlagor från enskilda korporationer kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts behandling inom den närmaste tiden, hvarför det icke torde vara lämpligt, att Riksdagen ger regeringen direktiv, innan frågan blifvit behandlad och utredd af regeringen.

Det är uteslutande på denna grund, som bevillningsutskottet afstyrkt motionen, och det är på denna grund, som jag, herr talman, i likhet med bevillningsutskottet nu yrkar afslag på densamma.

*Ang.
afskaffande af
lastpengin-
garna.
(Forts.)*

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Med anledning af min vän, den siste ärade talaren, herr Röings anförande skall jag be att få säga, att efter mitt förmenande bevillningsutskottet icke så uteslutande och enbart stödt sig på utredningsgrunden, om jag så får säga, då det var fråga om att afstyrka denna motion, utan jag får ärligt säga, att jag har inom utskottet äfven framhållit det motiv, som i utskottets betänkande fått uttryck, nämligen att »man bör vara betänksam mot att genom en skattelindring af den beskaffenhet motionären afser minska statsverkets inkomster». Jag anser, att det är riktigt att fästa sig vid detta motiv, och detta så mycket mera som en stor del af dessa inkomster, som statsverket erhåller och som äro af ganska afsevärd storlek, betalas af utländskt tonnage.

Jag har velat säga detta, för att det icke skall stå i kammarens protokoll, att bevillningsutskottet enbart stödt sig på den öfriga motiveringen i utskottets betänkande.

Herr Indebetou: Med anledning af herr Palmstiernas anförande ville jag säga ett par ord med hänsyn till hvad han nämnde om lastpengarnas form af grundskatt. Det är just denna synpunkt vi sett saken från. Denna afgift är en grundskatt, och när grundskatten på jorden är afskrifven kunna sjöfartsnäringens män icke inse, att de böra utgöra ett undantag i detta fall och erlægga en extra skatt i sin sjöfartsnäring. Lastpengarna äro nämligen en skatt, som går till svenska staten och som icke användes till befrämjande af sjöfartens intresse. Ingen del af densamma användes som fallet är med andra inkomster af sjöfarten till statsverket för vare sig fyr- och båkväsendet eller till understöd åt sjömän eller till deras pensionering eller något dylikt, utan dessa lastpengar gå till den allmänna budgeten. Det är detta vi finna orätt, och därför ha vi såväl af principiella skäl som af de praktiska, som jag här anført, ställt oss på den ståndpunkten, att Riksdagen bort uttala sig för att i en skrifvelse till Kungl. Maj:t ge ett sorts direktiv för Kungl. Maj:t i syfte att få frågan lagd på rättvisare bog.

Det är nog så, att utskottet icke tagit någon principieell ställning till frågan, men saken har nu så att säga kommit i ett principieell läge genom de anföranden, som herrar Palmstierna och Rune hållit. Det finns gifvetvis många synpunkter af principieell grund, som skulle kunna försvara den ståndpunkt, jag förfäktar. Men jag vill som ett exempel endast framhålla en enda, nämligen att om en rederinäring bedrifves inom landet, på kusten, på sjöarna eller på Göta kanal eller i den stilen, betalar denna näring till svenska staten liksom alla andra näringar sin inkomstskatt, men om t. ex. samma fartyg råkar att gå ut från Vänerne öfver till Danmark, skall

*Ang.
afskaffande af
lastpennin-
garna.
(Forts.)*

rederiet genast betala en extra skatt till staten utöfver den inkomstskatt, rederifirman eljest skulle haft att betala. Det är gifvet, att här ligger på utrikestrafiken en extra skatt, som är orättvis och som också drabbar just dem, som skola konkurrera på den internationella marknaden, ibland ganska hårdt, synnerligast som våra svenska fartyg i allmänhet äro, som jag nyss sade, ganska omoderna, så att de gå med större omkostnader och ha svårare att reda sig än de moderna utländska.

Beträffande hamntaxorna är det klart, att man icke skall kunna tänka sig, att alla hamnar i Sverige skola kunna bära den minskning, som kommer att uppstå genom den engelska skeppsmättningsregelns införande, utan få de naturligtvis något reglera sina taxor framdeles. Men det är gifvet, att för framåtgående hamnar kommer ökningen i trafiken att uppväga den minskning, som de första åren kommer att uppstå för en och annan hamn. Så att jag tror icke, att man får ta så stor hänsyn till det af herr Palmstierna här framhållna lokala intresset utan se frågan som en hela landets sak.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Härpå föredrogos hvart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

Nr 4, i anledning af väckt motion om ändring af § 12 i förordningen angående tillverkning af brännvin;

Nr 5, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 2 i förordningen angående försäljning af brännvin; och

Nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående visst åläggande för tillverkare af brännvin och innehafvare af anläggning för rening däraf.

Kammaren biföll hvad utskottet i nämnda betänkanden hemställt.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt bankoutskottets utlåtande, nr 3, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.

*Ang. vidtagen
åtgärd att an-
bringa borrhål
i granitsockeln
till riksbanks-
huset.*

Punkten 1, angående vidtagen åtgärd att anbringa borrhål i granitsockeln till riksbankshuset.

I anledning af en å riksbankens hus i Stockholm vidtagen åtgärd, hvarigenom i husets granitsockel borrhål en mängd hål, enligt

uppgift i syfte att längs byggnadens västra sida anbringa fasta stöd för klängväxter, hade Riksdagens revisorer i sin den 30 november 1911 afgifna, till bankoutskottet hänvisade berättelse angående riksbanken hemställt, att Riksdagen måtte fatta beslut beträffande väckt förslag att på lämpligt sätt igensätta ofvannämnda borrhål samt i samband därmed meddela de bestämmelser, hvartill en ifrågasatt utredning — hvilken syntes kunna för Riksdagen föreläggas — kunde gifva anledning.

Ang. vidtagen åtgärd att anbringa borrhål i granitsockeln till riksbanks- huset.
(Forts.)

Vidare hade revisorerna föreslagit, att Riksdagen för fullmäktige i riksbanken måtte framhålla önskvärdenheten af att den af fullmäktige utfärdade instruktion för fullmäktiges deputerade finge sådan affattning, att förvaltningsåtgärder af den omfattning, hvarom nu varit fråga, ej kunde företagas utan föredragning inför fullmäktige.

Utskottet hemställde

a) att revisorernas först omförmälda hemställan icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

b) att revisorernas framställning angående ändring i instruktionen för fullmäktiges deputerade icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan *mom. a)* föredragits yttrade

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! I det utlåtande, som bankoutskottet afgifvit efter verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning, har utskottet upptagit till närmare behandling två punkter, som utförligt omtalats i statsrevisorernas berättelse och detta dels på grund af den vikt båda punkterna ha, dels på grund däraf, att åtminstone i det ena fallet statsrevisorerna framställa ett uttryckligt förslag. Dessa två punkter röra, den ena de under 1911 upptäckta falsarierna vid afdelningskontoret i Östersund, den andra den uppseendeväckande åtgärden utaf en af deputerade i bankofullmäktige att låta anbringa borrhål på riksbanksbyggnaden för att där anordna klängväxter. Det är denna senare punkt, som behandlats under första momentet, som nu är föredraget, och jag skall därför be att något få relatera förhållandena och motivera det yrkande, hvartill utskottet i denna punkt kommit.

Som herrarne nog ha sig bekant, fäste sig statsrevisorerna vid att i sockeln till riksbanksbyggnaden borrhåls ganska stora hål, som uppgåvos vara afsedda till fästande af spaljéer för slingerväxter. Åtgärden hade vidtagits utaf den af deputerade, som enligt arbetsfördelningen inom bankofullmäktige har till uppgift att särskildt sköta sådana saker, som röra byggnaden. Att denne deputerade,

Ang. vidtagen åtgärd att anbringa borrhål i granitsockeln till riksbanks-
huset.
(Forts.)

som, visserligen i bästa välmening, vidtagit åtgärden, därvid gjort sig skyldig till synnerligen svårt oförstånd, ligger klart för hvar och en, och det framgår tydligt nog af de yttranden, som inkommit dels från riksbyggnadernas arkitekt Aron Johansson och dels i infor-dradt utlåtande från öfverintendentensämbetet. Statsrevisorernas åtgärd, sedan de infor-dratt dessa olika yttranden, har varit, att i skrifvelse till bankofullmäktige föreslå, att särskilda byggnadssakkunnige måtte tillkallas för att verkställa en utredning, som skulle omfatta icke allenast frågan, huruvida den tilltänkta anordningen att bekläda riksbankshusets granitsockel med klängväxter öfver hufvud taget borde komma till utförande, utan äfven, oafsedt om detta skulle visa sig olämpligt, huru verkningarna af redan skedda åtgärder på ändamålsenligaste sätt kunde undanröjas».

Då statsrevisorerna afgåfvö sin berättelse, hade denna utredning från fullmäktiges sida ännu icke hunnit bli verkställd, och då i det yttrande, som inkommit från öfverintendentensämbetet, hade förordats, att »borrhålen skulle på lämpligt sätt medelst ifyllning eller lagning igensättas», slutade statsrevisorerna med yrkandet, att Riksdagen härom måtte fatta beslut och i samband därmed meddela de bestämmelser, hvartill den nämnda utredningen, som då ännu icke förelåg färdig, kunde ge anledning. Emellertid, sedan statsrevisorerna afgifvit sin berättelse, har den utaf dem förordade och utaf fullmäktige föranstaltade utredningen ägt rum på det sätt, att fullmäktige vändt sig till svenska teknologföreningens afdelning för husbyggnadskonst med anmodan, att denna afdelning ville utse tre sakkunniga att verkställa utredningen. Ett yttrande från deras sida inkom den 5 februari 1912, undertecknad af arkitekterna Klemming, Wickman och Wahlman. I detta yttrande förordades

»att igensättning af en del af hålen i bankbyggnadssockeln måtte få ske vid lämplig väderlek för att därefter under någon tid utröna, om dessa igensättningar kunde verkställas så, att de icke verkade störande för ögat», och vidare:

»att prof måtte få företagas med slingerväxternas uppfästade på ett eller annat ställe för att utröna den estetiska inverkan af detsamma samt att kommitterade först därefter finge aflämna det begärda utlåtandet».

Bankoutskottet har icke kunnat annat än förorda detta förslag, som går ut på, att, innan några vidare åtgärder vidtagas, det först måtte utrönas, i hvilken riktning dessa åtgärder böra gå. Men då dessa åtgärder, som delvis innefatta uppsättande af slingerväxter på prof, icke gärna kunna företagas förrän sommaren inträdt, har utskottet ansett, att någon åtgärd från Riksdagens sida för närvarande icke bör vidtagas, och har utskottet därför under punkt 1 mom. a hemställt, »att revisorernas nu ifrågavarande hemställan icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda».

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Herr Ehuru det yrkande, vi såsom reservanter afgifvit, kommer först under tredje punkten, skall jag begagna mig af tillfället att redan vid denna punkt säga några ord. För det första skall jag då be att få fästa de ärade kammarledamöternas uppmärksamhet på den tabell, som återfinnes på sidan 2 uti bankoutskottets utlåtande och som relaterar något om, hur riksbankens verksamhet har ställt sig under det gångna året. Utaf den tabellen framgår, att rörelsen ute vid en hel del afdelningskontor har gått ganska dåligt, och de vinster, som uppstodo år 1910, ha på en hel del håll förbytts uti förluster. Genomgående har det varit en minskning uti riksbankens verksamhet ute vid afdelningskontoren. Det kan man lätt se genom jämförelser i tabellen på sidan 2. Det, som har gjort, att riksbankens hela vinst kunnat hålla sig något så när konstant uppe vid det belopp, som den varit åren 1909, 1910 och 1911 — något öfver 6 millioner kronor — beror förnämligast på, att vid hufvudkontoret de utländska affärerna kunnat skötas så, att vinsten till största delen uppstått där. Jag vill i detta sammanhang icke så mycket fördjupa mig i de sidorna af saken, därför att vi återkomma till denna del senare under riksdagen till följd af en motion, som är väckt, men jag ber att få säga med detsamma, att nog tränger sig den tanken alldeles osökt på en, huruvida detta instrument, som Riksdagen skapat i riksbanken och dess afdelningskontor ute i landet, i fortsättningen endast bör ha den uppgiften att vara privatbankernas rediskontör, så att, när de tiderna äro för handen, att penningtillgången är knapp och privatbankerna finna på grund af förhållandena nödvändigt och kanske med sin fördel förenligt att rediskontera mycket i riksbanken, de göra det; när däremot dessa förhållanden icke föreligga, visar det sig, att afdelningskontoren på en hel del håll ligga ganska värdelösa i det afseendet. Nu är det naturligtvis på sätt och vis ett ganska glädjande förhållande, att riksbankens vinst på den inhemska rörelsen icke varit så stor, ty ju större bankernas vinst är inom ett land, ju mera tyder det på tryckta ekonomiska förhållanden, och ju mindre bankvinsten är, dess bättre måste tiderna vara. Men det förhållandet blir icke synonymt, när man tränger ut på de privata bankernas område, ty icke kan man säga, att privatbankerna just ha gått med förlust — jag har verkligen icke så noga jämfört siffrorna, men nog framgår det af de siffror rörande deras verksamhet, som framkommit i år — och sålunda kvarstår frågan, huruvida icke riksbanken, så som dess verksamhet nu är begränsad, i det den skall vara en bankernas bank, tjäna så att säga som ett slags buffert mellan privatbankerna och allmänheten, skulle kunna något mer koncentrera sig på att i sinom tid vidtaga någon förändring i denna verksamhet, så att de dyrbara afdelningskontoren skola kunna ge någon större afkastning. Man ser t. ex. hur kontoret i Halmstad gått med en förlust på 15,756 kronor. Likaså har kontoret i Växjö gått med en väsentlig förlust på öfver 19,000 kronor.

Ang. vidtagen åtgärd att anbringa borrhåll i granitsockeln till riksbankshuset.
(Forts.)

*Ang vidtagen
åtgärd att an-
bringa borrhål
i granitsockeln
till riksbanks-
huset.*

(Forts.)

Detta är några reflexioner, som jag, för att kunna känna mig tillfredsställd med mig själf, icke ansåg mig kunna uraktlåta att i detta sammanhang framföra.

Bankoutskottets vice ordförande har ju hufvudsakligen endast relaterat gången af den fråga, som innefattas i betänkandets första punkt. Men det är med detta relaterande som med utskottsbetänkandet i dess helhet; i detta finnes icke någon mening om själfva saken utredd.

Det som föranledt oss två reservanter till det i punkt 3 gjorda yrkandet är förnämligast, att vi mena, att Riksdagen skulle uttala någon sin egen mening om den åtgärd, som en af deputerade vidtagit beträffande riksbankshuset. Nu vet jag, att det sades i utskottet, och det kunna kanske många af kammarens ledamöter säga: Ja, det här är en bagatell, som det icke är något att tala om. Nu kan det visserligen ifrågasättas, om icke ifrågavarande deputerade kan ha rätt, när han vill af skönhetshänsyn dekorera riksbankshusets sockel med någon slingerväxtspaljé, men det är icke därom som enligt mitt förmenande saken rör sig. Som den saken nu ligger, kan man naturligtvis icke annat än gå med på utskottets mening, att det icke rätt gärna är möjligt att göra något åt saken, förrän de tre sakkunnige kommit med sitt slutgiltiga utlåtande. Man skall dels pröfva, om skavankerna kunna hjälpas upp, och dels pröfva, om spaljehistorien kan fullbordas. Fast nog kan man tycka, att det är en förfärlig apparat, som satts i gång här. För det första måste statsrevisorerna göra bankofullmäktige uppmärksamma på tilltaget, så skrifves det till statsministern, och Kungl. Maj:t bemyndigar öfverintendentensämbetet att komma med utlåtande. Sedan detta verkställt, har saken hamnat i en af teknologföreningens sakkunnige anbefalld alldeles utomordentlig undersökning. Nu antager jag, att det i det privata lifvet skulle ha tillgått på ett enklare sätt, och jag ser verkligen intet hinder för att, om bankofullmäktige kommit till den uppfattningen, att deputerade Berg gjort en åverkan å riksbankens hus, de låtit om icke en i yrket hemmastadd stenhuggare så dock en fackman sätta igen de där bortåt 240 hålen på denna dyrbara granitsockel. Men nu är hela proceduren mycket omständlig; hvad skall man göra åt den? Det ligger i vår officiella ordning, att man skall gå från den ena myndigheten till den andra. Nu påtog sig deputerade Berg hela ansvaret. Men att de andra bankofullmäktige, i synnerhet de herrar deputerade, som dagligen ha sin verksamhet i riksbankens hus, skulle ha varit i okunnighet om, att och när han beordrade dit stenhuggare för att slå de där hålen, förefaller mig märkvärdigt. Han påtog sig emellertid, som sagdt, ansvaret och afgick från sin plats.

Hela saken bottnar ändå till sist däri, huruvida Riksdagen skall gilla statsrevisorernas uppfattning i detta stycke. Statsrevisorerna ha funnit med sin plikt förenligt att uttala litet tveksamhet, och de komma till det resultatet, att någon vägran af ansvarsfrihet för

bankofullmäktiges verksamhet icke på grund af denna sak kan ifrågakomma, men de ha höjt litet på fingret och uttalat sin lilla varning: det här äro vi icke riktigt till freds med. Men männe icke statsrevisorerna skulle försvagas i sin granskande verksamhet och sin ställning gentemot de officiella institutionerna, om de, sedan de först gjort sina anmärkningar, skola finna, att Riksdagen icke vill dela deras mening. Jag anser, att revisorerna då komma i den ställningen, att, när de finna något att anmärka på, det kan hända dem, att det verk, det gäller, kan tycka som så: nu komma ni och lägga onödigtvis näsan i blöt, ty ni skola finna, att, när ni komma till Riksdagen, denna i alla fall icke delar er uppfattning.

Ang. vidtagen åtgärd att anbringa borrhål i granitsockeln till riksbanks-huset.

(Forts.)

Statsrevisorerna ha varit fullständigt enhälliga i den mening, som återfinnes i slutklämmen af deras berättelse. Det kan råda ganska stor tveksamhet om, huruvida ansvarsfrihet skulle beviljas fullmäktige på grund af den åtgärd, som vidtagits, men revisorerna säga, att de på grund af fullmäktiges förtjänstfulla verksamhet i öfrigt — en verksamhet, som jag är den siste att på något sätt underskatta — anse, att ansvarsfrihet i alla fall bör tillstyrkas. Det är den meningen vi vilja ha framförd i det yrkande, som vi komma till först i tredje stycket, men som jag redan nu tagit mig friheten fästa uppmärksamheten på.

Beträffande historien i Östersund blir det lämpligt att behandla densamma, när vi komma till nästa punkt, hvarför jag icke nu skall ge mig in på den delen af utskottets betänkande.

Statsrevisorerna anse, att instruktionen för deputerades verksamhet bör omformas. Jag kan verkligen icke se, att den deputerade, som gjorde det här tilltaget, kan ha något stöd i den instruktion, som fullmäktige uppgjort för deputerade, men det kan vara ganska tvifvelsamt, om icke en själfständig deputerad i riksbanken skall kunna trots alla utförliga instruktioner, om han i förhållande till riksbanken känner sig alltför mycket i en fideikommissaries ställning, känna sig föranlåten att vidtaga några åtgärder. Enligt nu gällande instruktion heter det i § 4: »I afseende på riksbankens inre ekonomi äga deputerade: att, när i de af hufvudkontoret begagnade byggnader yppas behof af underhållsarbeten, som fordra skyndsamt verkställighet, därom förordna samt jämväl låta af riksbankens medel utbetala kostnaden för mindre reparationer, hvaremot kostsamma arbeten skola för betalning hos fullmäktige anmälas; — —» I det fallet är ju icke instruktionen tvifvelsamt på något sätt, ty den gifver icke alls den deputerade rätt att vidtaga några sådana extra åtgärder, som det är fråga om, och som alls icke kunna karakteriseras som *underhållsarbeten*, utan väl rättare måste karakteriseras som en grad af *förstörelsearbete*, enligt hvad jag kan finna. Nu ha emellertid fullmäktige meddelat, att instruktionen skall omarbetas, så att större trygghet och garanti kan vinnas i det stycket, och man får se, hvad detta kan lända till.

Såsom saken nu faktiskt ligger beträffande återställandet af

Ang. vidtagen
åtgärd att an-
bringa borrhål
i granitsockeln
till riksbanks-
huset.
(Forts.)

egendomen i sitt ursprungliga skick, skulle man naturligtvis kunna göra det yrkandet, att vi icke här längre skola resonera om saken, då här är klart och tydligt, att sockeln blifvit utsatt för skavanker, och det gäller för herrar fullmäktige att bara omedelbart återställa sockeln i behörigt skick. Men så kommo dessa sakkunniga och sade, att de skulle se till, om icke spaljén kunde föras upp och undersökning kunde göras, hur på lämpligaste sätt sockeln skall renoveras. Då kan man icke omedelbart ålägga fullmäktige att vidtaga denna åtgärd, utan måste stanna vid att gå med på utskottets hemställan, att revisorerernas nu ifrågavarande hemställan icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Skulle mina ringa ord på något sätt tränga fram till herrar fullmäktige, skulle jag vilja be dem se till, att de sakkunniges experiment här icke i första hand ginge ut på att utreda, om den där spaljén kan komma upp, utan på sockelns återställande i sitt skick.

Jag tror, att arkitekt Johansson har fullständigt rätt däri, att det väl icke är meningen, när man fört upp en så dyrbar sockel, att den skall döljas af några spaljeer. Hade man tänkt sig detta från början, hade sockeln ej behöft bli så dyrbart utförd. Detta experiment skulle ha utförts, om det varit någon estetisk synpunkt, som talade därför, och då kunde man ha gjort det provisoriskt. Deputerade Berg hade icke behöft hugga hål precis öfver hela fasaden, utan på försöksställen, så att man kunnat se, hur saken tog sig ut. Jag får säga herrarne det, att jag befinner mig själf i den ställningen, att jag har nöjet förvalta en egendom här i staden, men sannerligen det orådet skulle ha fallit mig in att skicka ut människor att hacka sönder sockeln. Då skulle jag komma i en otreflig situation. Den styrelse, jag sorterar under, skulle säkert omedelbart ålägga mig att fortast möjligt återställa egendomen i det skick, den var, innan jag gjorde mitt tilltag.

Herr talman! I denna punkt kan jag icke framställa något yrkande, men jag ber att få återkomma till densamma, när vi komma till ansvarsfrihetens beviljande. Jag har här endast från början markerat den ställning, som framför allt föranledt oss reservanter att yrka på ett annat uttalande i slutet af motiveringen från Riksdagens sida, än utskottet i dess helhet kommit till.

I detta anförande instämde herr *Forssell*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b) föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr Wijk: Herr talman! I sin anmärkning beträffande punkt 1 ha statsrevisorerna äfven hemställt, det Riksdagen måtte för fullmäktige framhålla önskvärdheten af att fullmäktiges instruktion förtydligades i den riktning, att så pass viktiga frågor, som denna om anord-

nande af klängväxter visat sig vara, icke måtte afgöras af en enda deputerad, utan föredragas in pleno. Utskottet har för sin del biträdt denna mening, men då utskottet fått meddelande om, att fullmäktige redan själfva vidtagit åtgärd i sådant syfte, har utskottet icke ansett sig kunna hemställa annat, än att revisorernas framställning i denna del icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna hemställan.

Vidare anfärdes ej. Kammarern biföll utskottets hemställan.

Härefter föredrogs *punkten 2*, angående upptäckta förskingringar och förfalskningar vid riksbankens afdelningskontor i Östersund. *Ang. upptäckta förskingringar vid riksbankens afdelningskontor i Östersund.*

Under denna punkt omförmälde utskottet, att utskottet i anledning af upptäckta förskingringar och förfalskningar vid riksbankens afdelningskontor i Östersund i skrifvelse till bankofullmäktige framhållit önskvärdheten af att vissa mera omfattande undersökningar tid efter annan anställdes vid de olika afdelningskontoren.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Leander* förklarad sig anse, att i betänkandet därjämte bort inflyta ett i reservationen upptaget uttalande angående nyssnämnda oegentligheter vid afdelningskontoret i Östersund.

Efter föredragning af punkten lämnades på begäran ordet till

Herr *Leander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Angående frågan om decharge för bankofullmäktige har det icke varit någon meningsskiljaktighet i utskottet, utan decharge har enhälligt tillstyrkts. Däremot tillhör jag de reservanter, som icke varit riktigt belättna med utskottets motivering. I den nyss behandlade punkten beträffande borrhålen i riksbankshusets sockel har utskottet ju tämligen utförligt redogjort för hvad statsrevisorerna därom yttrat och äfven omnämnt, att statsrevisorerna i detta fall endast med tvekan tillstyrkt decharge.

Däremot har utskottet enligt mitt förmenande väl hastigt halkat förbi de oegentligheter, som förekommit vid riksbankens afdelningskontor i Östersund, och hvad som därmed står i sammanhang. Om dessa oegentligheter är taladt så mycket, att jag icke behöver nu redogöra för dem. Det är ett belopp på något öfver 70,000 kronor, som tillgripits och förskingrats ur afdelningskontorets kassa, och dessa tillgrepp ha dolts genom förfalskningar, som började redan 1901. Vid de inspektioner, som af bankofullmäktige förrättats, och de revisioner, som af de utsedda revisorerna årligen ha verkställts, har dock allt befunnits i bästa ordning och intyg lämnats, att afdelningskontorets skötsel handhafts med nit och omsorg, såsom termen i allmänhet lyder. Att dessa oegentligheter icke gärna kunnat

Ang. upptäckta
förskingringar
vid riksbankens
afdelningskon-
tor i Östersund.
(Forts.)

upptäckas vid *inspektionerna*, det finner jag helt förklarligt, emedan den inspekterande väl icke har tid och tillfälle att noggrant genomgå räkenskapsböckerna, utan fast hellre söker skaffa sig en öfverblick öfver det sätt, hvarpå vederbörande afdelningskontor i det stora hela blifvit skött. Däremot vill det förefalla mig, som om *revisorerna*, ifall de verkligen med noggrannhet fullgjort sitt uppdrag, hade bort komma dessa oegentligheter och förfalskningar på spåren. Revisorerna äro nämligen enligt sin instruktion skyldiga att genomgå böckerna och äfven att anställa siffergranskning. Nu säga, såsom jag anfört i min reservation, statsrevisorerna, som på ort och ställe tagit del af böckerna, följande: »De böcker, som blifvit förfalskade, ha befunnits vara af den beskaffenhet, att de bort gifva anledning till misstanke och närmare granskning af de bokföringsposter, som uppenbarligen blifvit ändrade.» Den tjänsteman, som begått förfalskningarna, har nämligen raderat fram och tillbaka och många gånger om på samma ställe. Härtill kommer, att samme tjänsteman af revisorerna anlåtats såsom biträde vid den siffergranskning, som de haft sig ålagd, och på grund däraf att han icke varit tillräckligt kontrollerad, har han midt under det han lämnat detta biträde genom olika manipulationer smugglat in siffror, så att summorna blifvit större, än de i verkligheten ha varit.

Om revisioner kan i allmänhet sägas, att de nog icke verkställas på ett riktigt effektivt sätt, men vid granskningen af riksbankskontorens förvaltning får väl dock icke någon slapphet göra sig gällande, utan de personer, som få detta icke blott hedrande, utan äfven maktpåliggande uppdrag sig anförtrodt, böra väl se till, att de äfven med nit och omsorg fullgöra detsamma. De revisorer, som valts och väljas, äro ju alla fullt hederliga och redbara män, men äfven om man är aldrig så redbar karl, är det därmed icke sagdt, att man har sådana insikter i bokföring, att man är lämpad att anställa granskning af riksbankskontorens ganska vidlyftiga räkenskaper. Jag menar, att hvad som förekommit vid afdelningskontoret i Östersund bör vara ett memento, ett gif akt att vid val af revisorer tillse, att valet faller på sådana personer, som äro fullt kompetenta för detta värf. Icke ens att man varit riksdagsman någon tid skänker en dylik kompetens, ifall man annars saknar insikter i bokföring.

Det är detta, som jag med min reservation har velat framhålla. Jag har nämligen ansett, att utskottet hade bort hänvisa till statsrevisorernas yttrande rörande böckernas beskaffenhet och ytterligare understryka detta. Det skulle ju rentaf kunna förefalla, som om utskottet och Riksdagen skulle vilja desavouera sina egna revisorer genom att med tystnad förbigå detta deras uttalande. Jag har icke kunnat finna mig däri, herr talmann, utan har genom min reservation åtminstone velat gifva min mening till känna i denna punkt.

Med herr Leander förenade sig herr *Söderberg* i Stockholm.

Härpå anförde:

*Ang. upptäckta
försakingringar
vid riksbankens
afdelningskon-
tor i Östersund.
(Forts.)*

Herr Wijk: Det är möjligt, att det förhåller sig så, att revisorerna i Östersund, om de varit något skarpare, kunnat tidigare än som skett misstänka och möjligen äfven upptäcka dessa förfalsknin-
gar, som pågått under en lång följd af år. Men då bankoutskottet det oaktadt icke velat förena sig om den lydelse af motiveringen, som herr Leander i sin reservation föreslagit, så har detta berott därpå, att utskottet ansett sin uppgift vara att verkställa granskning af riksbankens styrelse och förvaltning, och utskottet har därför under denna punkt endast fäst sig vid i hvad mån riksbankens styrelse eller dess tjänstemän ha låtit något komma sig till last. Däremot har utskottet icke ansett det föreligga anledning att här göra anmärkning mot de gentemot riksbanken helt och hållet fristående, af Riksdagen själf utsedda revisorerna, eller att ingå på någon granskning i hvad mån dessa kunna anses ansvariga eller icke för hvad som inträffat vid afdelningskontoret i Östersund.

Härmed vill jag för min del icke på något sätt hafva sagt, att själfva innehållet i herr Leanders reservation är obefogadt. Det förhåller sig nog tyvärr så, att den garanti för sakkunskap, som man vill ha hos revisorer, icke minst i ett sådant verk som riksbanken, blir mycket ringa tillgodosedd med det sätt att utse revisorerna direkt genom Riksdagen, som för närvarande praktiseras. Det är möjligt, att framdeles under riksdagens lopp det kan bli anledning att taga upp den frågan till realbehandling.

För närvarande, herr talman, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets motivering oförändrad.

Herr Söderberg i Stockholm: Jag instämde med herr Leander förut, men till följd af hvad herr vice ordföranden i utskottet sade, anser jag mig oförhindrad upplysa, att förslag var uppe i utskottet, att man skulle inkomma till Riksdagen med framställning om omarbetande af paragraf 45 i instruktionen därhän, att den rätt, som fullmäktige nu ha sig tillerkänd att på skilda tider företaga mer ingående inspektioner, skulle förvandlas till en skyldighet. Förslagsställarne stannade emellertid i minoritet och utskottet i sin helhet beslöt att aflåta denna skrivelse till fullmäktige, hvori hemställes, att de måtte mera begagna sig af denna sin rätt att så oförmodadt som möjligt göra ingående inspektioner vid afdelningskontoren. Man får sedan se, huru herrar fullmäktige komma att lystra till denna uppmaning från utskottet att oaktadt paragraf 45 till sin ordalydelse blir oförändrad dock utsträcka det vakande ögat öfver afdelningskontoren.

Jag kan icke underlåta att ytterligare markera hvad herr Leander framförde, nämligen att nog vill det förefalla, som om dessa herrar revisorer vid afdelningskontoren, i synnerhet det på denna plats, tagit sin uppgift något legert. Och jag skall gifva dem rätt

Ang. upptäckta försakingringar vid riksbankens afdelningskontor i Östersund. som säga, att den förnämsta öfvervakande skyldigheten naturligtvis ligger på den styrelseledamot, som har att dagligen kontrollera verksamheten. Att Riksdagen å sin sida får skänka den allra största uppmärksamhet åt valen af dessa revisorer på de olika platserna, (Forts.) det ligger också i öppen dag.

Herr Christiernson: Utskottets vice ordförande tycktes vilja göra gällande, att anledningen till att revisionen var dålig låg däri, att det var Riksdagen, som valde revisorerna. Åtminstone fick jag den uppfattningen att han menade så. Jag skall be att få inlägga en gensaga mot ett sådant påstående. Äfven jag har haft tillfälle förut att se litet närmare på denna revision. Om det också vore sant, att Riksdagen hade en sällsynt oförmåga att välja dugligt folk eller en sällsynt förmåga att utse dem, som icke vore riktigt dugliga, så förhåller det sig dock icke så, att denna revision utföres endast af de utsedda revisorerna, utan dessa äga att till sitt förfogande antaga de tjänstemän de vilja. Den saken var just föremål för granskning i utskottet i fjol, ity att det visade sig, att revisorerna i några fall användt för många dylika biträden eller aflönat dem för högt, något som föranledde en privat anmärkning. Hvad som däremot möjligen låter säga sig, det är, att här insmugit sig en slentrian, nämligen den, att när en man är trött på riksdagsbestyren och på grund af framskriden ålder icke längre orkar med dem, det ofta anses att han är *lämplig* till revisor vid riksbankens afdelningskontor i orterna. På grund af detta förhållande kan ju vice ordföranden sägas till en del ha rätt i sitt påstående, men man kan ju förmoda, att efter hvad som nu förefallit Riksdagen vid val af revisorer äfven kommer att gå utanför kretsen af före detta riksdagsmän, så att revisorerna komma att bestå af yngre folk.

För öfrigt är det märkvärdigt med denna revision, att den är så dyr. Jag lade märke till i fjol, att den var dyrare än hela den revision, som verkställdes af statsrevisorerna. När man finner, att vid dessa mindre afdelningskontor revisionen pågår flera veckor och vid de större kontoren i en månad, och därtill betänker, att revisorerna till sitt biträde ha flera tjänstemän, vill det förefalla åtminstone mig, som om denna revision skulle kunna utföras mycket billigare och kanske också effektivare, eller i hvart fall med lika godt resultat, om den verkställdes hufvudsakligast af tjänstemän under tjänstemannaansvar. Den synpunkten framfördes i fjol i utskottet, men det fanns då icke det reella underlag, som kräfdes för att denna tanke skulle kunna vinna anklag. Det reella underlaget finnes i år, då det nu visat sig att man haft revisorer, som ej sett upp. Det kan dock ej heller förnekas, att man äfven haft styrelser, som icke hållit ögonen öppna. Man kan vara öfverens om, att en märkvärdig blindhet eller svagsynthet utmärkt alla dem, som uppe i Östersund haft hand om granskningen. Det är då icke värdt att skylla på Riksdagen, utan man får väl snarare kasta skulden på hela ämbets-

verket, riksbanken. Jag hoppas, att hvad som passerat uppe i Östersund, hur tråkigt det än har varit, skall ha det goda med sig, att det kommer att blifva en kraft, som verkar påskyndande till *reformer* af riksbankens ledning, ty det är det som behöfves och det som *måste* komma, icke blott för revisionens skull, utan äfven för landets näringslifs skull. För landet i dess helhet är det nödvändigt, att riksbanksledningen lägges om. Blir det följden af hvad som förekommit i Östersund, att ögonen öppnas för att förhållandena, systemet och organisationen, äro i stort behof af omläggning, af reformering, så kan man säga, att det är ett ganska billigt sätt, på hvilket vi fått upplysning om, att det är åtskilligt som brister och måste ändras.

*Ang. upptäckta
förskingringar
vid riksbankens
afdelningskon-
tor i Östersund.
(Forts.)*

Herr Leander: Den uppfattningen, att bankoutskottet icke skulle ha annan befogenhet än att endast till- eller afstyrka decharge, kan jag för min del icke gilla. Statsrevisorerna t. ex. ha ju ganska vidlyftigt utbredd sig om anmärkningen, trots det de tillstyrkt decharge, och man får väl icke anse, att de därigenom öfverskridit sin befogenhet. Därför menar jag, att äfven utskottet har full rätt att i sin motivering framföra de önskemål, som kunna göra sig gällande, och det är af den anledningen som jag finner, att min reservation icke faller utom ramen för utskottets befogenhet.

Herr Wijk: Gentemot herr Christierson vill jag nämna, att det naturligtvis icke är min mening, att revisorerna nödvändigtvis måste bli dåliga därför att de utses af Riksdagen. Hvad jag menar är, att det sätt, på hvilket revisorerna af Riksdagen väljas, innebär ganska ringa garanti för att de bli fullt kvalificerade för sitt åliggande.

Det är mycket sant, som herr Christierson nämnde, att revisorerna kunna begagna sig af vederbörande tjänstemäns hjälp. Men om man ser på fallet i Östersund, så var olyckan just den, att revisorerna till biträde begagnade samme tjänsteman som gjort förfalskningarna och som just därigenom att han i sådan egenskap anlätades blef i stånd att under många år hindra förfalskningarnas upptäckande. Vikten af att revisorerna själfva äro fullt kvalificerade för uppdraget kvarstår sålunda.

Herr Kristensson: Inom utskottet biträdde jag den uppfattningen, att något måste göras för att få strängare kontroll vid afdelningskontoren, och jag var med om att yrka, att § 45 skulle ändras därhän, att den *rättighet*, som fullmäktige nu ha sig tillerkänd, att antingen själfva eller genom utom deras krets valda ombud verkställa inspektion vid afdelningskontoren, skulle förändras till en liknande *skyldighet* för fullmäktige. Om fullmäktige nämligen underlåta att fullgöra sådana inspektioner eller göra dem slarfvigt, så har Riksdagen icke enligt den instruktion, som den gifvit bankofullmäktige, för närvarande någon rättighet att ingripa mot fullmäktige för en

Ang. upptäckta sådana underlåtenhet. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att den förskingringar inspektion, som för närvarande företages, i många stycken är ganska vid riksbankens chimär. Under det tiotal af år, som förskingringarna i Östersund afdelningskon- pågått, vid hvilka vederbörande tjänstemän summerat ner kolumnerna tor i Östersund, med blyerts eller alls icke utfört slutsummorna, raderat fram och (Forts.) tillbaka och gjort manipulationer på alla möjliga sätt, har den ene fullmäktigen efter den andra verkställt inspektion och i sin inspektionsberättelse sagt, att styrelsen har med nit och omtanke vårdat sig om kontorets angelägenheter. Så sent som 1910, någon månad före förskingringarnas upptäckande, framkom ännu ett utlåtande från en inspekterande fullmäktig, hvori det hette, att styrelsen med nit och intresse fullgjort sitt uppdrag. Ja, än mer, fullmäktige skrefvo i fjol till bankoutskottet och berömde i hög grad den verkställande styrelseledamoten vid afdelningskontoret där uppe, den man, på hvilken dock hufvudansvaret måste falla för hvad som passerat. Fullmäktige skrefvo då: »Under sin långa tjänstetid i banken har Larsson alltid med nit och omtanke och på ett mycket förtjänstfullt sätt fullgjort sina åligganden.» En månad efteråt fick man veta, att han nästan undantagslöst underlåtit att exempelvis räkna dagskassan eller i allmänhet fullgöra de enklaste plikter instruktionen ålade honom. Vidare har inom utskottet förklarats af förste deputeraden, att fullmäktige rätt länge haft på känn, att allt icke stode riktigt rätt till där uppe i Östersund. Under sådana förhållanden synes det mig, att Riksdagen borde ha något större garantier för revisionerna vid afdelningskontoren än som för närvarande finnes, och det vore önskvärdt, om en sådan garanti kunde komma till stånd.

Jag tror, herr talman, att, om denna kammare har samma åsikt, åtminstone ett steg framåt mot detta önskemål här kan tagas, om vid nästa punkt, punkt 3, den reservation, som är afgifven af herrar Söderberg i Stockholm och Forssell, blir af kammaren antagen. Då har denna fråga fått en god stöt framåt.

Herr Christiernson: Det är glädjande att höra, att vice ordföranden icke anser det vara Riksdagens skuld att det blir dåliga revisioner, men han får ursäktas mig att jag uppfattade hans första anförande på annat sätt. Vi veta att det föres äfven från auktoritativt håll det talet, att det är Riksdagen allena, som bär skulden för bristerna i riksbankens förvaltning, och att räddningen ligger däri, att banken, åtminstone till en del, frigöres från det nuvarande sambandet med Riksdagen. Detta menar jag är ett så *farligt* tal, att, hvarifrån det än kommer och i hvilken form det än kommer, man bör uppträda mot detsamma, och jag tyckte nu, att det fanns något af det talet i herr Wijks anförande.

Hvad sedan beträffar det påståendet, att anledningen hvarför revisorerna icke kunde upptäcka förfalskningarna i Östersund var den, att de använde en af bankens tjänstemän såsom biträde, så är detta något, som jag icke talat om. Jag har blott talat om, att

revisorerna använda och ha rättighet att använda annan arbetskraft. Det behöfver icke innebära detsamma som att de skola förfara så märkvärdigt att de välja till sitt biträde just de tjänstemän, som skola kontrolleras. Jag har sålunda blott velat påpeka, att revisorerna ha arbetskraft till sitt förfogande och att de då borde vara i stånd att fullgöra sin revision.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren på herr talmannens därom framställda proposition att lägga förevarande punkt till handlingarna.

Punkten 3, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken. *Ang. ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.*

Uti förevarande punkt hemställde utskottet, att ansvarsfrihet måtte fullmäktige i riksbanken beviljas dels för förvaltningen under år 1910 af bankens såväl hufvudkontor som samtliga afdelningskontor i orterna, dels ock för de beslut och åtgärder, som funnes antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 15 januari 1911 till och med den 14 januari innevarande år.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Söderberg* i Stockholm och *Forssell*, hvilka med särskild motivering biträdt utskottets hemställan.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Söderberg* i Stockholm, som anförde: På grund af den motivering jag gaf i mitt första anförande, skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som jag och herr *Forssell* afgifvit vid denna punkt.

Vidare yttrade:

Herr *Wijk*: Som jag redan tidigare nämnt måste det erkännas, att de af statsrevisorerna påklagade åtgärderna från deputeraden Bergs sida visa prof på bra stort oförstånd, och att resultatet af de åtgärder han vidtagit är synnerligen beklagligt. Men då det gällt för utskottet att taga position till frågan om ansvarsfrihet eller icke för bankofullmäktige, har utskottet icke kunnat undgå att fästa sig vid, hvad instruktionen för bankoutskottet säger om det dechargeyttrande, som skall från bankoutskottet afgifvas. Instruktionen säger, att utskottet skall yttra sig, huruvida utskottet anser att fullmäktige böra för deras förvaltning tillerkännas ansvarsfrihet, eller om anmärkning förekommit af den beskaffenhet, att utskottet funnit åtal i anledning däraf böra anställas. Härefter ligger orsaken till att utskottet icke kunnat i sin motivering intaga det stycke, som två reservanter

*Ang. ansvars-
frihet för
fullmäktige i
riksbanken.
(Forts.)*

velat inflicka före dechargetillstyrkandet. Då nämligen dessa reserver vanter, citerande statsrevisorerna, förklarat sig vara tveksamma, huruvida med anledning af den påklagade åtgärden ansvarsfrihet borde beviljas en af fullmäktige, så kan detta icke tolkas på annat sätt än att utskottet, om det biträdt detta förslag, skulle förklarat sig vara tveksamt, huruvida åtal borde anställas mot deputeranden Berg eller ej. Då någon tanke i den riktningen icke framkommit inom utskottet, har utskottet ansett sig böra rätt och slätt tillstyrka ansvarsfrihet.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets yrkande i denna punkt.

Herr Kristensson: Jag ber att få göra kammaren uppmärksam på, att reservationen icke innebär något utöfver hvad 1912 års samlade revisorer skrifvit i sin berättelse. Den ståndpunkt, som reservanterna här intagit, dela de sålunda med de konservativa statsrevisorerna från Första kammaren. Jag kan icke finna annat, än att Andra kammaren mycket väl skulle kunna ställa sig på samma ståndpunkt. Den tolkning, som herr vice ordföranden gaf af instruktionen, kan jag icke gilla. Naturligtvis har såväl utskottet som kammaren rätt att antaga en motivering för sitt slutyrkande, som gifvetvis måste blifva antingen ansvarsfrihet eller någon åtgärd. Här går slutyrkandet ut på detsamma som utskottet i sin helhet hemställt om, nämligen ansvarsfrihets beviljande, men det är dock icke för mycket, att man säger ifrån, att man varit tveksam beträffande den person, som, enligt hvad vice ordföranden upprepade gånger i dag erkänt, visat synnerligen svårt oförstånd och handlat så fullständigt egenmäktigt som han har gjort, genom att borra en samling hål, som vid fuktig väderlek synas tvärsöfver kanalen, och som gjort detta utan att hafva frågat någon annan till råds än en trädgårdsmästare, då det dock gällt ett hus, som kostat så många millioner och som skulle vara af bestående värde för hela landet.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den af herrar Söderberg i Stockholm och Forssell vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 3:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herrar Söderberg i Stockholm och Forssell vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 57 ja, men 115 nej; och hade kammaren således bifallit den af herrar Söderberg i Stockholm och Forssell vid utlåtandet afgifna reservationen.

§ 12.

Vid föredragning härefter af bankoutskottets utlåtande, nr 4, angående verkställd granskning af riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, erhöles ordet af

Herr Persson i Tällberg, som anförde: Herr talman! Då nu detta utlåtande föredragits, skall jag tillåta mig att bringa på tal ett förhållande, på hvilket jag länge haft min uppmärksamhet riktad. Det rör frågan om revision och granskning icke allenast af riksgäldskontoret utan äfven och lika mycket af riksbankens förvaltning äfvensom en del af statsverkets styrelse och förvaltning. Jag åsyftar denna förtida granskning, som verkställles af vederbörande utskott, på hvars hemställan Riksdagen utan vidare beviljar decharge, hvarigenom statsrevisorernas granskning i många afseenden blir illusorisk och meningslös.

Ang. statsrevisionen.

Om Riksdagen godkänner här föreliggande förslag till utlåtande, hvilket jag antar, att Riksdagen gör och kanske bör göra, så frågar jag: hvad skola de af Riksdagen nyss valda statsrevisorerna göra, om de vid granskning af riksgäldskontorets förvaltning år 1911 finna anledning till anmärkning, då Riksdagen åtta månader förut beviljat fullmäktige decharge för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 22 januari 1911 till och med den 18 januari 1912?

På samma sätt förhåller det sig med riksbankens förvaltning: bankoutskottet har läst protokollen, granskat och funnit allt godt och väl, och Riksdagen instämmer och godkänner. Hvad hafva revisorerna sedan att göra, om de skulle upptäcka något, som icke är så tillfredsställande?

Enahanda är förhållandet med de i statsrådet förda protokollen. De äro på förhand granskade af konstitutionsutskottet och godkända af Riksdagen, så att det icke faller inom statsrevisorernas verksamhet att ens yttra sig om saken, än mindre framställa anmärkning.

I instruktionen för riksdagens revisorer heter det i § 24, som rör granskning af riksgäldskontoret: »Det åligger revisorerna: a) att granska riksgäldskontorets tillstånd i alla dess delar samt huru det-

Ang. statsrevisionen.
(Forts.)

samma blifvit styrdt och förvaltadt efter den tid, som senast församlade revisorers och statsutskottets — »granskning omfattat». Nu vet jag mycket väl, att statsrevisorerna, som sammantråda den 1 oktober detta år och som hafva till uppgift att granska 1911 års räkenskaper och förvaltning, komma att granska riksgäldskontorets förvaltning från den 19 januari 1912 till den 1 oktober samma år. Men den tid, som förflutit mellan den 1 oktober 1911 och den 19 januari 1912, undandrages helt och hållet statsrevisorernas uppmärksamhet, och de åtgärder, som under denna tid vidtagits af riksgäldsfullmäktige, bli icke föremål för statsrevisorernas granskning, ty hvad som under den tiden är gjordt, det har Riksdagen på bankoutskottets tillstyrkan tagit på sitt ansvar.

Nu är jag visserligen beredd på, att någon af bankoutskottets ledamöter här kommer att uppträda och säga: »Det är väl lika bra, om bankoutskottet granskat som om Riksdagens revisorer hade gjort det?» Ja, jag har stort förtroende för bankoutskottet och ingen benägenhet att klandra det, men då det står i början af detta utlåtande att utskottet »genomläst de protokoll, som blifvit förda hos fullmäktige i riksgäldskontoret efter den 21 januari 1911, till och med hvilken dag ansvarsfrihet blifvit fullmäktige för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder tillerkänd, till och med den 18 januari 1912», kan jag icke värja mig för den tanken, att utskottet gifvit ett mera korrekt uttryck åt hvad som verkligen förekommit, om utskottet hade sagt, att utskottet läst rubrikerna till de förda protokollen. Det är nämligen knappast möjligt för ett utskott att med den knappa tid, som det har sig tillmätt, kunna gå tillväga på annat sätt. Det var kanske förr möjligt för bankoutskottet att verkställa en mera ingående granskning och läsning af protokollen, men med den ökade arbetsbörda, som numera pålagts äfven detta utskott, torde det ej låta sig göra. Det är alltså mot själfva principen och icke mot utskottet, som mina anmärkningar äro riktade. Och de rikta sig lika mycket mot andra granskningsområden, som icke falla inom bankoutskottets verksamhet. Jag tror, att tiden är inne för vidtagande af en ändring i detta granskningssystem och i den praxis, som på detta område utbildat sig. Hvad särskildt bankoutskottet beträffar kan jag icke heller finna, att något hinder skulle möta i gällande grundlag — vare sig i regeringsformens § 66 eller i riksdagsordningens §§ 40 och 41 — att vidtaga en sådan ändring i instruktionen för bankoutskottet. Det finnes däri icke ett ord om hur granskningen af riksgäldskontorets förvaltning skall ske, och det är ju naturligt, då på den tid, denna instruktion skrefs, denna granskning ålåg statsutskottet. Men i samband med utarbetandet af en ny instruktion, hvilken utarbetning måste verkställas för den händelse man anser en instruktion för bankoutskottet fortfarande vara nödvändig, vore det sålunda lämpligt att denna fråga upptoges.

Kinkigare blir naturligtvis frågan beträffande konstitutionsutskottets granskning af de i statsrådet förda protokollen, men äfven

där tarivas en ändring. Jag har ansett mig vid detta tillfälle böra rikta uppmärksamheten på denna omständighet, emedan jag mycket väl vet, att jag icke är ensam om denna min uppfattning, att något bör göras i detta afseende. Det inträffade första året, som jag var medlem af statsrevisionen, att jag fann en och annan post, som icke var i full öfverensstämmelse med hvad Riksdagen beslutat, och ville göra anmärkning därpå, men jag möttes då med den invändningen: «här är intet att göra. Det finns kungl. bref på denna utanordning, och följaktligen hafva statsrevisorerna icke att lägga sig i denna sak.» Då kunde man väl tycka, att man skulle få rikta en anmärkning mot vederbörande statsråd. Men nej, det få statsrevisorerna icke göra. Konstitutionsutskottet har på förhand läst protokollet såsom det heter i utskottsutlåtandet, och godkänt alltsammans, som vederbörande statsråd föredragit och kontrasignerat inför Kungl. Maj:t.

Det är åt detta system som jag tror, att vi böra ägna vår uppmärksamhet och söka åvägabringa en ändring, såvida vi vilja, att revisionen skall blifva en verklig revision.

Jag har endast ansett mig böra bringa denna fråga på tal för att om möjligt i min ringa mån bidraga till att en rättelse här må kunna åvägbringas, och har, herr talman, intet yrkande att göra.

I detta yttrande instämde herr *Nilson* i Örebro.

Härpå anförde

Herr *Wijk*: Herr talman! Det är alldeles riktigt, hvad herr *Daniel Persson* framhållit. Det förhåller sig verkligen så, att enligt instruktionen för bankoutskottet är revisionen af riksgälds- och bankofullmäktiges förvaltning dubbel, i det den förrättas både af statsrevisorerna och bankoutskottet utom för tiden från och med den 1 oktober till midten af januari följande år, för hvilken tid statsrevisorerna icke underkasta dessa verks förvaltning någon granskning, utan granskningen sker då enbart från bankoutskottets sida.

Huru detta bruk uppstått, kan jag för min del icke säga. Såvidt jag kan se, finnes i lag och författning intet, som föreskrifver, att tiden för granskningen af förvaltningen skall vara olika mot tiden för granskningen af räkenskaperna. I regeringsformens § 72 talas endast om granskning af räkenskaperna, och där står ingenting annat, än att denna revision skall omfatta ett års afslutade räkenskaper.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos hvar för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 5, angående verkställd granskning

af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af dem gemensamt lämnadt uppdrag i fråga om riksdags- och riksbankshusen å Helgeandsholmen; samt

lagutskottets memorial, nr 14, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af den i värnpliktlagen föreskrifna mönstring med de värnpliktige m. m.

Kammaren biföll hvad utskotten i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 14.

*Ang. ändring
i giftermåls-
balken.*

Slutligen upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning af väckt motion om ändring i 9 kap. 2 § giftermålsbalken,

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 117, hade herr Carlson i Herrljunga hemställt, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i 9 kap. giftermålsbalken, att första punkten i 2 § i nämnda kapitel erhöles följande lydelse.

§ 2.

Mannen hafve ej makt att sälja, skifta, bortgifva eller med in-teckning för gäld, eller med servitut belasta hustruns enskilda fasta egendom eller sådan egendom, som makarna under äktenskapet gemensamt förvärfvat och som af mannen förvaltas, utan att han hafver hustruns frivilliga ja och underskrift i tvenne godemäns närvaro, ej heller utan sådant samtycke sluta aftal, hvarigenom å egendomen lägges servitut, eller upplåta rätt till afkomst af egendomen eller rätt att annorledes än för egendomens behof afverka skog därå.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, hvilka föreslagit, att Riksdagen med anledning af förevarande motion ville för sin del antaga följande förändrade lydelse af första punkten af första stycket i 9 kap. 2 § giftermålsbalken:

Mannen hafve ej makt att sälja, skifta, bortgifva eller med in-teckning för gäld belasta hustruns enskilda fasta egendom, som af honom förvaltas, eller fast egendom, däri hustrun äger giftorätt, utan att han hafver hustruns frivilliga ja och underskrift i tvenne godemäns närvaro, ej heller utan sådant samtycke sluta aftal, hvarigenom å egendomen lägges servitut, eller upplåta rätt till afkomst af egen-

domen eller rätt att annorledes än för egendomens behof afverka skog därå.

*Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)*

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Carlsson i Herrljunga yttrade: Herr talman, mina herrar! Den här föreliggande frågan är ju af ganska gammalt datum och har vid flera olika tillfällen varit föremål för debatt i Riksdagen. Utskottet säger också, att den har varit föremål för liflig uppmärksamhet, och detta visar ju ganska bra, att förhållandena äro afvita, och att en rättelse med första möjliga bör komma till stånd.

Nu säger utskottet emellertid, att detsamma för sin del icke kan tillstyrka bifall till motionen, därför att den endast afser en detaljfråga i det hela. Såsom varande icke jurist kan jag naturligtvis icke bestämdt opponera mig mot något dylikt, utan får väl taga för gifvet, att så är förhållandet, men jag kan i alla fall icke heller komma ifrån, att reservanterna också förstå sig bra på saken, och att det icke kan vara ur vägen att lösa frågan på sätt, som de i sin reservation ha begärt, och därför vill jag i allra största korthet yrka bifall till densamma.

Jag finner frågan vara af sådan art och beskaffenhet, att det vore önskvärdt, att den blefve löst med allra första. Det är ju möjligt, att lagberedningen kommer att skänka denna detalj i frågan sin uppmärksamhet och göra sitt bästa för att lösa den i föreskrifven riktning, men det är väl också troligt, att vi komma att få vänta på resultatet af lagberedningens arbete ganska länge, och under tiden gå många intressen förlorade.

Jag ber, som sagdt, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen härvidlag.

Härefter anförde:

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Som af utskottets betänkande och äfven af de föregående talarnes yttranden framgår, äro utskottet, motionären och reservanterna öfverens däruti, att det behöfs en ändring i den bestående lagstiftningen på detta område. Detta har nämligen äfven utskottet granneligen förklarat särskildt därigenom, att det refererat och anslutit sig till det program, som framlagts af de delegerade för de tre nordiska länderna rörande anordnande af lagstiftningsarbetet för framtiden inom detta rättsområde. I själfva verket är jag — och utskottet med mig — af den åsikt — och jag gissar, att detta äfven är de ärade reservanternas ståndpunkt — att det behöfves en vida grundligare förändring i lagstiftningen på detta område än den, som motionären föreslagit. Utom all fråga kommer den lagstiftning, till hvilken vi snart ha att vänta förslag från lagberedningen, att utgå från en mycket grundlig omläggning af reglerna för mannens och hustrans egendomsför-

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

hållanden under äktenskapet. Särskildt med hänsyn därtill synes det vara föga skäl att med afseende på en detalj nu vidtaga en mer eller mindre provisorisk förändring däruti. Som herrarne finna af betänkanudet, har, hvilket den förste talaren också antydde, denna fråga varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet alltsedan år 1884; och då den har väntat på sin lösning så länge och, enligt hvad det uppgifvits från lagberedningen, denna med sannolikhet tager detta ämne före nästa år, synes det mig, att man icke har skäl att nu brådska så mycket. Jag tror dessutom förvisso, att det med afseende på de förhållanden, man här vill ordna, har blifvit bättre och bättre! Den större uppmärksamhet, som mannens och hustruns rättsförhållanden i äktenskapet, särskildt med afseende på egendomsrätten, på de senare åren tilldragit sig, allt arbete, som är nedlagdt på detta ämne, har nog gjort, att förhållandena i allt fall äro bättre nu, än de voro vare sig 1884 eller 1898. Det föreligger förvisso mindre skäl nu än förr, hvarför en förändring omedelbart skulle behöfva företagas. Att det emellertid är ett önskemål att komma dithän, som motionären vill, det har utskottet erkänt, och det torde de allra flesta numera vara öfverens om. Det är uppenbart, att detta äfven är lagberedningens mening.

Nu är det emellertid så, att lagstiftningen på detta område är högst invecklad; och det är därför icke så godt att säga, huruvida ett inflickande däri af en bestämmelse sådan som motionären föreslagit skulle låta verkställa sig utan att det komme i strid med lagstiftningen på detta område i öfrigt. Jag är icke beredd att svara härför och jag har svårt att tro, att reservanterna själfva äro så säkra på saken. Visserligen framhålla de, att det är nya lagberedningen, som författat det förslag, hvilket här föreligger; men jag vill erinra, att det visserligen är nya lagberedningens förslag, men att när den skref detta, ingick det såsom ett led i ett mycket omfattande lagförslag. Detta lagförslag är emellertid icke det, som föreligger i gällande lag. Det blef, som herrarne finna af motivering, aldrig framlagdt, utan den lagstiftning, som kom till stånd år 1898, var en annan än den, som nya lagberedningen föreslagit. Jag tror knappast, att man därför af det förhållandet att detta stadgande är formuleradt af nya lagberedningen, kan draga den slutsatsen, att det duger att sätta in i den lagstiftning, som vi *nu* ha. Jag vill nämna, att jag i egenskap af lagutskottets ordförande vände mig till ordföranden i den nu arbetande lagberedningen med frågan om hans tanke härom, och han yttrade då för sin del den meningen, att det skulle vara högst riskabelt att försöka lappa på den gällande lagen med något nytt sådant, som nu föreslagits, utan en mycket grundlig undersökning.

Då man här är öfverens i sak, är det genom ett bifall till det nu föreliggande förslaget icke något att vinna. Första kammaren har redan antagit utskottets förslag, och det tjänar, praktiskt taget, ej något till, att Andra kammaren beslutar annorlunda — nå det skulle

ju inte, om man här trodde sig ernå någon *vinst*, böra afhålla Andra kammaren från att göra det. Men då så ej är förhållandet och man dessutom icke kan vara öfvertygad om, att den föreslagna bestämmelsen skulle dnga att sätta in i den nu gällande lagen, kan jag icke annat än hålla på utskottets ståndpunkt, att motionen ej bör föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det lönar sig ej så mycket att tala om sådana här saker, där juristerna äro så betänksamma. Emellertid är det ju så, att det vanliga lekmannaomdömet och lifvets erfarenheter ha fordrat denna reform ända sedan 1884. Huru många småbondehem och småbrukarhem, som blifvit sköflade under väntetiden, vill jag ej ens tänka på; visst är, att de äro mycket talrika.

Man har nu de juridiska invändningarna, men de ha aldrig gått längre, än att det *kanske* är farligt att göra denna lagändring; man har, jag vågar säga det, aldrig klart gjort gällande, att saken är *ogörlig*, utan man har inskränkt sig till att framhålla, att det är möjligen något ganska äfventyrligt för sammanhanget i lagtexterna. Man har fått för sig något slags schema och säger, att denna lagstiftning är så svår och invecklad, att man icke bör göra någonting alls härvidlag, äfven om det gagnade människorna. Nu är det så, att den här saken faller icke af en slump omotiveradt ned i lagtexten, utan den skulle utomordentligt lagom inflickas just ibland sådana bestämmelser, som äro gifna för en del analoga undantagsfall, och det var i detta sammanhang, som också 1886 års lagberedning infogade det nu föreslagna stadgandet. Stadgandena om hustruns enskilda egendom och huru den skall skyddas *de voro* krångliga att skrifva, men de äro ju nu skrifna, och vi behöfva således icke tänka på något annat, än att medtaga detta slags fastighet också, och det var detta, som lagberedningen gjorde.

Jag vet icke, hvad jag egentligen skall säga för att få fram frågans närmare innebörd — det är svårt att få något grepp om saken, som gör det möjligt att förstå, hvad den gäller. Men de synpunkter, som härvidlag, såvidt reservanternas förstått, böra beaktas, äro angifna i reservationen på sidan 9 i mellersta stycket, och där kunna herrarne läsa, hvad vi mena om denna sak.

Jag undrar i alla fall, när vi skola komma därefter i riksförsamlingen, att vi icke äro så klenmodiga och rädsla för det skrämskottet, att *formerna* icke skola passa oss. När skola vi komma därefter, att vi finna det vara vårt uppdrag att råda bot, när det för ögonblicket behöfs, hvilket väl är det allra viktigaste? När det nu faktiskt är så, att hustrurnas kamp för hemmet är det, som frågan här gäller, så blir saken behjärtansvärd. Den som varit litet med om undersökningar af detta slag, såsom t. ex. i Norrlandsfrågan, har varit i tillfälle att konstatera, hurusom hustrurna ofta kämpade en envis kamp mot de lockelser, för hvilka mannen lättare föll, när

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

bolagsagenten stod med en summa kontanta penningar i handen. Hustrun är det, som mest får slita för hemmet och familjen, när de komma på obestånd, och det är verkligen en upprörande brist på realpolitik att bara hänvisa till juridiska bekvämlighetsskäl och undanflykter, att det *kanske* icke går så bra ihop med formen, och sedan därför låta olyckor gå ut öfver människor. Nu är jag ju också jurist och också så feg, att, om jag skulle finna, att det gick på sned med formen, så skulle äfven jag kunna gifva vika för de formella betänkligheterna. Men nu ser jag, att utsikterna för juristerna att bära hem den triumfen i detta fall äro ganska ringa. Och om den olyckan verkligen skulle inträffa, att lekmännen inom Riksdagen någon gång skakade af sig juristväldet och lagstiftade för sina kommittenter i ett fall som detta, hvad skulle då inträffa för farligt? Jo, intet annat i värsta fall än att lagrådet och Kungl. Maj:t, som hade att ägna förslaget en ingående granskning, skulle finna, att mot detta förslag reste sig verkligen stora betänkligheter. Då blefve förslaget afslaget, om dessa betänkligheter i sista hand blefve afgörande. Men detta vore ingen skam för Riksdagen, att den i första rummet tänker på *lifvet* och i andra rummet på *formerna*, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Persson* i Tällberg, *Jonsson* i Gumboda, *Molin* i Dombäcksmark, *Sjöberg* i Sköfde, *Helger*, *Karlson* i Västtomten, *Winberg*, *Johanson* i Gäre, *Uddenberg*, *Källman* och *Widlund*.

Herr Pettersson i Södertälje. Herr talman! Trots den föregående talarens starka ord om juristtyranni m. m. tror jag dock, att det är få jurister, som icke medgifva, att motionären tagit sikte på ett verkligt missförhållande i vår lagstiftning, och jag tror därför också, att det är få jurister, som icke medgifva, att motionen är mycket behjärtansvärd. Men nu är det i alla fall så, att det emellanåt kan finnas skäl att afslå till och med mycket behjärtansvärda motioner. Och jag undrar för min del, om icke här just föreligger ett sådant fall. Ty, såsom redan förut blifvit sagdt, så har, till följd af de upprepade och befogade klagomålen öfver lagens orättvisa mot den gifta kvinnan, lagberedningen fått sig ålagdt att *med undanskjutande af andra uppgifter* utarbета förslag till ny lagstiftning på detta område. Och det står fast, att lagberedningen efter öfverläggning med de norska och danska lagberedningarna har framlagt ett program, som utvisar, att lagberedningen för sin del anser sannolikt, att man måste alldeles öfvergifva den grund, på hvilken lagstiftningen hos oss hittills byggt beträffande äkta makars förmögenhetsförhållanden, och att man här måste bygga på en annan grund. Detaljerna veta vi icke, men så mycket är antagligt, att icke kommer lagberedningen att följa det uppslag, som motionären gifvit och reservanterna förordat. Det förefaller, som om lagberedningen skulle vara benägen

att nå det mål, som vi alla vilja vinna, nämligen att bereda den gifta kvinnan rättvisa, icke genom att inskränka mannens målsmansskap inom den nuvarande lagstiftningens ram, utan snarare genom att helt och hållet afskaffa målsmansskapet. Nu är det klart, att det ej kan dröja så synnerligen länge, innan lagberedningens förslag i detta afseende föreligger, och det kan således ej heller dröja så länge, förrän Riksdagen har att besluta i denna viktiga fråga. Men då vore det väl ganska egendomligt, om Riksdagen under, hvad jag skulle vilja kalla det gamla systemets allra sista tid skulle taga ut en sten ur systemet och sätta in en annan i stället, för att sedan om några år kasta omkull det hela. Jag tycker, att man skall vara bra förälskad i provisorisk lagstiftning öfver hufvud taget, för att vilja lagstifta på det sättet.

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

För öfrigt är det icke så alldeles säkert, som herr Lindhagen säger, att det icke är någon eller ringa risk att nu göra denna lilla rubbning. Jag vågar ej komma med ett bestämdt påstående i motsatt riktning, men jag tillåter mig att fästa uppmärksamheten på att boskillnadslagen har ett visst sammanhang med 9 kap. giftermålsbalken, hvilket sammanhang ej torde böra lämnas obeaktadt, då man vill på rak arm skrifva ny lag på detta område. Sålunda upptager boskillnadslagen vissa fall, då hustrun äger rätt att ensidigt begära boskillnad. Det kan hon göra bland annat, då henne tillhörig enskild egendom eller ock gemensam egendom, hvaröfver hon äger råda, blifvit använd för betalning af skuld, för hvilken hustruns enskilda egendom icke svarar, så ock då mannen obehörigen förfogat öfver sådan egendom, d. v. s. enskild egendom eller gemensam, hvaröfver hustrun äger råda. Om man nu gör den ändringen i giftermålsbalken, att mannen icke får förfoga öfver den gemensamma fasta egendom, hvaröfver han förut ensam förfogat, utan att hustrun ger sitt samtycke, så förefaller det mig, som om man kunde sätta i fråga, att boskillnadslagen skulle så tillvida ändras, att hustrun fick uttrycklig rätt till boskillnad äfven i det fall, att mannen obehörigen förfogat öfver makarnes gemensamma fasta egendom, oakadt för sådant förfogande lagligen erfordrats hustruns samtycke.

Herr talman, då jag således icke kan finna, att här föreliggga några exceptionella skäl, som tala för en provisorisk lagstiftning — hvilken man i allmänhet icke bör anse för något godt — och då jag för öfrigt icke är öfvertygad om att ändringen i lagen på detta ställe låter sig verkställas utan en föregående noggrann undersökning, om den icke också påkallar ändring af andra lagrum, så ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Jansson* i Edsbäcken instämde häruti.

Herr Lindhagen. Ja, det är ju sant, som den siste talaren sade, att juristerna i allmänhet medgifva, att det vore bra, om denna lagändring kunde komma till stånd, och att det också bör ske. Men

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

detta medgifvande är billigt, då det icke är gifvet med verkliga känslor af ansvar för hvad saken gäller i verkligheten, ty då skulle nog de juridiska betänkligheterna öfvervinnas, och man skulle gå med på detta förslag. Man hör nu dessa rättslärdade aldrig erkänna, att det är något upprörande detta, man hör dem aldrig grufva sig öfver, att det är förskräckligt att se dessa människor ta skada, och att det är något pinsamt, att de icke kunna göra något för dem. Detta hör man aldrig, utan de säga med det gladaste leende: det vilja vi vara med om, men icke nu, vi kunna ej för formernas skull. Med andra ord, det beror så mycket på, hur man känner i denna sak.

Vi känna så väl till det där talet om att lagberedningen skall komma att gå ännu längre. Men det utgör väl ej någon anledning för oss att nu icke taga ett steg, som går i den riktningen, om man därmed kan hjälpa en del människor.

Den siste talaren talade om risken af ett kammarens bifall till förslaget. Jag kan emellertid, som sagdt, ej finna annat, än att risken är högst den, att Kungl. Maj:t säger, att man icke kan taga detta steg nu af juridiska skäl. Det är enligt mitt förmenande den enda risken. För öfrigt har Riksdagen förut antagit lagförslag i medvetande af, att det ej kanske var så helt med det formella, och sedan har Kungl. Maj:t kommit till Riksdagen med proposition och kompletterat förslaget i juridiskt afseende. Det var ock en gång, enligt min upplevelse, som Riksdagen på rak arm gaf sig in på en minst lika svår fråga, och jag förundrade mig då öfver att lagutskottet kunde förmå sig att drifva fram saken. Det visar emellertid, att om man bara vill, så går det nog för sig. Det fall jag syftar på, var, när herr Åkerlund väckte en motion, att man skulle bereda utvägar för soldattorps frigörande från in-teckningar. Då spårade man på de juridiska betänkligheterna och såg bort från de krångligheter, som voro förenade med saken. Men det var då en stark opinion inom Riksdagen för att något *borde* göras, ty det var så många, som kände till förhållandena och drefvo på; och så kom härtill ytterligare, kanske att det var en högerman, som väckt förslaget, och då måste vänsterjuristerna öfvergifva betänkligheterna och vara med på saken. Det var nog måhända den frågans gåta.

Herr Petersson i Lidingö villastad. Herr talman, mina herrar! Herr Lindhagen har anført, att man i dessa ting bör se på det praktiska lifvet, och icke låta sig af teoretiska betänkligheter afskräckas från att göra en lagändring, som man i öfrigt finner lämplig och nyttig. Jag skall då be, mina herrar, att till de skäl, som förut anförts af dem, hvilka fört lagutskottets talan, få lägga ännu ett, hämtadt ur det praktiska lifvet. Jag skall be att få vädja till dem, som veta hur det går till på tingen på landet, och be dem tänka på, hvad det skulle innebära för alla de rättssökande, som där ha med in-tecknings- och lagfartsärenden att göra. Detta nu föreslagna stad-

gande, att vissa handlingar icke äro giltiga, med mindre de äfven äro försedda med hustruns underskrift, skulle naturligtvis leda till, att för hvarje sådan handling, som icke är försedd med hustruns underskrift, måste på ett eller annat sätt visas, att utfärdaren är behörig att ensam utfärda den. Således om mannen förvärfvat egendomen före äktenskapet eller han är änklings eller gift, skall han vara försedd med prästbevis eller annan utredning om, hur det är ställt med hans familjeförhållanden. Därigenom lägges på den allmänna samfärdseln en tynga, som mången gång kan bli svår att draga. Jag vill påpeka, att denna anmärkning icke är framställd nu första gången, utan den framfördes redan då det förslag, som framlades 1888, förekom till granskning i högsta domstolen. Där uttalades dessa betänkligheter ur rent praktisk synpunkt mot att införa ett sådant stadgande i giftermålsbalken, så länge denna balk är byggd på de grunder, som den för närvarande är byggd på.

Jag vill också påpeka, att om nu, såsom jag och alla lifligt önska, en revision af giftermålsbalken kommer, den ock må utmynna i väsentligt ökade garantier för hustruns rätt och underlätta bevarandet af denna rätt. Om dessa garantier då byggas på den grund, som man med stöd af det i utskottets utlåtande citerade programuttalandet från Sveriges, Danmarks och Norges delegerade har anledning tro, eller att egendomsskillnad varder så att säga det *grundläggande* för förmögenhetsförhållandena makarna emellan, ehuru på samma gång någon slags gemensamhet i boet kommer att finnas *under* det bestående äktenskapet, så skulle en interimistisk lagstiftning af den beskaffenhet, som herr Lindhagen nu påyrkat, ha till påföljd, att vi sedermera, hvarje gång då det vore fråga om någon viss sakrätt, såsom lagfart, inteckning, nyttjanderätt o. s. v., fingo undersöka, huru och under hvilken tid denna sakrätt tillkommit. Och vi hade då att göra med tre olika lagstiftningar. För det första den vi nu ha, vidare den under mellantiden, enligt denna interimistiska lagstiftning gällande, och slutligen den, som en gång kommer att bli följden af det nu pågående lagarbetet.

Jag tror, att dessa praktiska betänkligheter äro af den vikt och betydelse, att det verkligen vore mycket olägligt, om förslaget nu blefve bifallet. Och då man ju har, såsom föregående talare påpekat, att inom en ganska nära framtid emotse ett verkligt enhetligt och på fullt moderna grunder byggdt förslag till ordnande af det rättsinstitut, makars egendomsförhållande, som det nu är fråga om, så tror jag, att det är det lyckligaste, om man låter det vara som det för närvarande är, tills vi ha detta förslag på bordet. Jag har därför för min del biträdt lagutskottets utlåtande i denna del, och jag har ingen anledning att icke nu yrka bifall till detsamma.

Herr Öberg: Herr talman! Då jag på ganska nära håll varit i tillfälle att bevittna och erfara de sorgliga följder, som under stundom uppstå på landsbygden till följd af att mannen missbrukar

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

sin målsmansrätt och pantsätter äkta makars gemensamma fastighet, kan jag omöjligt handla annorlunda än att på det allra lifligaste skänka mitt understöd åt den motion som här föreligger till afgörande. Ty det är, mina herrar, verkligen sorgliga följder, som många gånger kunna uppstå af det missbruk af målsmansrätten, som en del män tillåta sig. Huru många hem, där familjelycka, god ekonomi, frid och sämja förut varit rådande, ha icke förstörts, ödelagts och fallit i spillror till följd af dessa omständigheter! Då så är, herr talman, synes det mig icke vara en dag för tidigt, att statsmakterna, som böra ingripa och förekomma dylikt, också göra det, så att onödiga sorger och lidanden i hemmen så att säga förekommas.

Här har till oss landsbygdsbor från mycket framstående juristhåll riktats en vädjan att vi, eller åtminstone de af oss, som något deltagit rättsförhandlingarna vid tingen på landet, borde tänka på, hvilka olägenheter och svårigheter, som skulle uppstå, om någonting i motionens syfte blefve åtgjort. Låt vara, att det är viktigt att tänka på detta, så tillåter jag mig likvisst säga, det synes mig vara lika viktigt att vid en tidpunkt som denna tänka på all den sorg och alla de lidanden, som vederfaras hustru och barn på grund af just detta mannens nu och eljest ofta öfverklagade missbruk af hans målsmanskap öfver hustrun.

Jag kan därför, herr talman, icke annat än till den kraft och verkan det hafva kan på det allra lifligaste och af hela mitt hjärta och själ instämma i den reservation, som afgifvits vid detta utlåtande.

Herr Persson i Tällberg: Jag skall villigt erkänna, att lagstiftning på familjerättens område är ganska svår och vidlyftig, och jag måste sålunda också skänka ett visst erkännande åt de många betänkligheter, som särskildt af juristerna här i kammaren och i lagutskottet uttalats mot bifall till motionärens framställning. Men jag tror, att vi få väga två saker mot hvarandra här, det juridiskt formellt riktiga eller vackra och den praktiska verkan, som lagen kommer att få. Man kan säga om den nuvarande lagbestämmelsen på detta område, att den lärer väl vara juridiskt riktig och mycket tillfredsställande, eftersom det är så svårt att få en ändring däri till stånd. Den är också så juridiskt riktig, att många familjer blifvit ruinerade på grund af denna juridiskt riktiga bestämmelse. Och det förefaller mig, som om det skulle finnas föga hopp om att få frågan löst, om den skall skärskådas från den synpunkt, som herr Petersson i Lidingön framförde, och om vi skola vänta, tills den stora revisionen af äktenskapslagstiftningen kommer. Det var så många invändningar han hade att göra i detta afseende, så att jag får säga, att det i viss mån verkade beklämning och hopplöshet hos mig. Men lyckligtvis vädjade han till den praktiska erfarenheten, till hur det tillgick vid tingen på landet, då det var fråga om lagfarts- och inteckningsansökningar. Ja, från detta område ha vi landtmän, som icke äro jurister, men dock åtskilligt sysslat med en del praktiskt-juridiska

värf, en ganska rik erfarenhet, och jag tror, att en god del af de betänkligheter och skäl, som herr Petersson i Lidingön framförde mot förslaget, skola förlora i betydelse, om vi göra en liten praktisk jämförelse. Omyndiga ha icke rätt att själfva försälja sin fasta egendom. Men icke har jag märkt någon gång, när personer skrivit under köpebref eller in-teckningsmedgifvanden, att domaren då infordrat bevis om att den personen var myndig och sagt: jag vet icke, om ni är myndig eller ej, och jag kan därför icke uppta ärendet till pröfning, förrän ni genom prästbevis eller eljest styrkt, att ni är myndig; det har jag aldrig funnit. Hvad landsbygden beträffar, så finnes det ju nämndemän ifrån olika delar af tingslaget, som känna till folket och mycket väl veta, om den, som skrifer under, är myndig eller ej, om han är gift eller icke gift etc. Jag tror sålunda, att man här framkastar alltför många skäl emot och bara drager upp svårigheter utan att söka inrikta sin uppmärksamhet på att finna utvägar att lösa frågan.

*Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)*

Det är visserligen sant, att lagberedningen har denna fråga om hand, och det är att hoppas, att den i sinom tid skall på ett eller annat sätt bringas till en lycklig lösning. Men jag har föga hopp om att detta kan ske inom rimlig tid, därför att man nu lägger lika mycken vikt vid, att det blir enhetlighet och öfverensstämmelse i bestämmelserna inom de tre skandinaviska länderna på detta område, som att det blir en därefter lämpad formulering på lagförslagen.

Jag vill gärna medgifva, att äfven de, som anse att här möta svårigheter ur formell synpunkt, dock äro eniga med motionären (läri, att någonting bör göras på detta område, och jag kan konstatera, att då jag 1898 väckte motion af ungefär samma innehåll som den nu förevarande, så fick jag också det erkännandet från det särskilda utskott, som då behandlade den frågan jämte andra motionärens framställning, att mitt förslag hade mycket fog för sig. Men äfven då ansågos formella hinder ligga i vägen: man var icke riktigt säker på, att man fick den allra bästa formuleringen eller att det var lämpligt att vidtaga en sådan detaljändring i lagen, då det kräfdes rättelser äfven på andra håll. Nog är det bra, om det finnes enhetliga bestämmelser och om den ena lagbestämmelsen står i öfverensstämmelse med den andra, men ännu bättre vore det, om vi icke voro så förskräckligt rädda för de formella betänkligheterna, hvarigenom vi på sätt och vis bli medansvariga för att många familjer gå sin undergång till mötes, just för att man icke får ändring i detta afseende.

Det är därför jag tror, att vi lekmän här i kammaren borde åtminstone som en opinionsyttring — mer lär det icke bli, ty första kammaren har naturligtvis varit så juridiskt bildad, att den afslagit motionen — antaga reservationen och därigenom visa, i hvilken riktning lagstiftningen bör gå och att vi icke tåla en alltför lång väntan på bättre förhållanden på detta område. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet med anledning af herr Peterssons i Lidingön svartmålning om de svårigheter, som ett bifall till förslaget skulle vålla på behandlingen af lagfarts- och inteckningsmål vid tingen på landet. Det går nog där icke till så, som han föreställde sig. Det är ju, som den föregående talaren redan framhållit, icke så, att det företages vidlyftiga undersökningar rörande hvarje persons myndighetstillstånd. I nu gällande lag finnes ock föreskrifvet en hel del formaliteter, då det gäller hustrus enskilda fasta egendom. Praktiskt taget skulle ju det vara liknande svårigheter där, som man nu tror det skall bli här. Men man har icke i dessa fall funnit, att det ledt till några komplikationer, utan den saken ordnar sig i de flesta fall mycket lätt, då ju nämnden känner till folket. Detta är sålunda icke tillräcklig anledning för afslag.

Herr Petersson i Lidingön talade äfven om de svårigheter, som skulle uppstå med anledning af att det skulle komma att bli tre slags olika lagstiftningar i detta ämne under olika perioder. Ja, sådant få vi ju ofta finna oss i och dras med så godt vi kunna.

Förhoppningen att den andra lagstiftningen *snart* kommer, böra vi icke skatta för mycket åt, ty det gäller ju där att omarbete hela giftermålsbalken, och det tager sin tid. Den omständigheten, att det blir gemensam skandinavisk lagstiftning, kommer nog emellertid icke att fördröja arbetet, ty det har visat sig, att det då går snarare fortare än när hvarje land lagstiftar för sig. Men det är dock ett stort lagstiftningsområde. Och för öfrigt ha vi någonting som heter lagrådet, som skall granska alla förslag till lagar. Det uppgafs häromdagen af någon, att lagrådet var så öfverhopadt med arbete, att det redan hade sysselsättning till och med 1917. Och då kan man tänka sig, hur det skall gå med alla andra lagförslag, som komma efteråt. Man skulle ju visserligen kunna afskaffa lagrådet — hvilket alldeles säkert blir en nödvändighet förr eller senare — men äfven därtill åtgår ju två riksdagsperioder, då lagrådet har sin befogenhet fastställd i grundlagen. Vi få sålunda icke för mycket skatta åt en vinkande förhoppning om att snart nå en lösning på det hela.

Herr Carlson i Herrljunga: Jag begärde ordet med anledning af herr Peterssons i Lidingön invändning med hänsyn till svårigheterna för häradsrätterna. Hur det är ställdt med den saken, har redan herr Persson i Tällberg anført. Nämnden består ju af personer från olika socknar, som känna till folket och deras ställning med hänsyn till de förhållanden, som af denna lagstiftning beröras. Det är också på grund af påtryckning från en härads höfding, som jag väckt denna motion. Han ansåg en rättelse i af mig antydd riktning vara alldeles nödvändig, och han bad mig göra, hvad jag kunde. Jag tvekade, såsom jag förut anført, då jag icke är fullt hemma på detta område, men jag är glad åt det understöd motionen fått och jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Mina herrar! Den föregående talarens yttrande har uppkallat mig till en liten replik. Den skall icke bli lång. Alla de olyckor och sorger och elände, som komma af mannens missbruk af sin målsmansrätt och som uppstå, då han, utan att hustrun får vara med och råda, säljer eller intecknar deras gemensamma fasta egendom, ha lifligt utmålats under debatten, och man tror sig råda bot på detta genom den ändring, som herr Lindhagen föreslagit. Ja, mina herrar, *kunde* man råda bot på dessa olyckor genom en så enkel åtgärd, som nu påyrkats — ja, då skulle äfven jag vara med därom, trots alla de betänkligheter, som jag ur andra synpunkter har. Men herrarne få väl erkänna, att det icke är synnerligen mycket — något, det medgifver jag — som hjälpes därigenom, att det kommer in i lagen, att fast egendom, däri hustrun har giftorätt, icke får af mannen ensam försäljas eller intecknas. Ty har hustrun den olyckan att vara förenad med en man, som är slarvig eller icke tillräckligt omtänksam, så har denne så oändligt många andra tillfällen och frestelser att genom skuld-sättning eller okloka affärer förstöra det gemensamma boet och den gemensamma egendomen, att han sannerligen icke lär bevaras därifrån, om han har ett visst band på sig i detta särskilda fall.

Här har sagts, att mina anmärkningar med afseende på de svårigheter, som skulle uppstå vid häradsrätterna, icke äro befogade, och man har hänvisat till, hur det nu tillgår, då det är fråga om hustruns *enskilda* fastighet. Ja, mina herrar, men det är den stora skillnaden, att när det är fråga om en hustru enskildt tillhörig fastighet, så har denna också för hennes räkning lagfarits, och det är sålunda *hennes* namn, som är antecknad i fastighetsboken och ingen annans. Det lär icke blifva så som herrarne tyckas föreställa sig, att hela lagfarts- och inteckningsförfarandet skall kunna, om lagändringen genomföres, grundas på upplysningar af nämndemännen. Jag känner af egen erfarenhet mycket väl det stora värde man har af sådana upplysningar, och hur härads höfdingen på landet skulle i många fall vara ganska illa ställd, om han icke hade detta värdefulla biträde att påräkna. Men jag vet också, att när lagen fordrar en viss kvalifikation hos den, som underskrifvit ett paper, det må vara köpebref eller annat, så behöfs också en anteckning i protokollet därom, att den kvalifikationen är för handen. Och grunden för denna anteckning skall också styrkas. Är mannen gift och han kommer med köpebref med *ensamt* sitt namn, så är det visserligen tillräckligt för att *afvisa* honom, att det meddelas, att han har en hustru. Men har exempelvis en egendom lagfarits för honom och den är hans enskilda egendom, då hjälper det icke, att nämnden upplyser, att det är hans enskilda egendom, d. v. s. att han t. ex. gift sig *efter* det sedan han fått egendomen eller att han har äktenskapsförord eller dylikt, utan då fordras det handlingar, som visa, huru förhållandet är. Jag kan således icke komma ifrån, att de formella synpunkter, jag anført, äro af icke ringa värde.

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Det är egentligen icke något skäl i att förlänga denna diskussion, men jag kan icke annat än be att få fästa uppmärksamheten på, att när man här så mycket talar om att man bör taga reservationen såsom en demonstration för att utvisa i hvilken riktning den blifvande lagstiftningen skall gå, så kan jag icke finna, att detta är i någon mån nödvändigt. För mig är det fullt klart, att utskottet äfven för sin del just genom att hänföra sig till det uttalande, som gjorts af förr omnämnda delegerade från de skandinaviska länderna, så tydligt som möjligt pekat på den riktning i hvilken lagstiftningen skall gå, nämligen att hustrun frigöres från beroende af mannen i fråga om de ekonomiska förhållandena i äktenskapet. Detta är sålunda minst lika klart, antingen vi taga utskottets eller reservanternas förslag. För min del har jag länge varit öfvertygad om att lagstiftningen borde gå i den riktningen; och hade jag varit här i Riksdagen 1898, skulle jag sannerligen med nöje understött herr Daniel Perssons motion, som var analog med den nu föreliggande. Men denna förelåg då i ett helt annat sammanhang; då förelåg nämligen frågan om lagstiftningen angående äkta makars egendomsförhållanden *i sin helhet*, så att man var i tillfälle att pröfva *hela* frågan. Så är ej fallet nu, då det gäller allenast en lösryckt del af densamma. Jag har för öfrigt äfven varit med och motionerat om borttagande helt och hållet af mannens målsmanskap, i det jag nämligen biträdde den i utskottsbetänkandet omnämnda motion, som herr Lindhagen framlade här om året och som då delvis bifölls af Riksdagen.

Jag har med detta yttrande velat fritaga utskottet från den missuppfattning, hvartill de föregående uttalandena af reservanterna och deras hjälpare kunde gifva anledning, att icke utskottet skulle vilja hafva en på nya principer grundad lagstiftning i detta stycke. Att det så vill, har det klart uttalat; och man har fått äfven Första kammarens män att gå med på ett sådant uttalande. Jag kan icke alls godkänna, att man här skulle få vara i den öfvertygelsen, att utskottet önskar stå kvar på den grund, där vi nu äro. Nej, det är icke meningen. Jag kan inte inse, att man med det föreslagna stadgandet, sådant det här föreligger, vinner någonting mer än man vinner genom utskottets förslag; och med *detta* slipper man införa i lagstiftningen ett stadgande, hvars lämplighet därför är minst sagdt tvifvelaktig. Men lifligt behjartar jag det behof af ny lagstiftning, som här föreligger. Då emellertid detta blir framhållet fullt lika väl, därest vi taga utskottets som reservanternas förslag, och då dessutom mot riktigheten af utskottets betänkande icke kan göras någon som helst erinring, så har jag slutit mig till detsamma.

Herr Persson i Norrköping: Det var synnerligen svårt för mig såsom lekman att inom utskottet taga ståndpunkt i denna fråga, därför att den onekligen är synnerligen svårlost. Inom utskottet erkändes äfven, att om det förslag, som reservanterna här framlagt

viner Riksdagens bifall, frågan därmed ingalunda är löst, men att dock ett litet, tyvärr alltför litet, steg därigenom tagits. De svårigheter, som särskildt herr Petersson i Lidingön framhöll skulle följa af bifall till reservanternas förslag vid afhäandande eller intecknande af fast egendom, synas dock icke vara af den vikt, att man kan fästa så stort afseende vid dem, att man härför skall yrka afslag på reservationen. Ty icke är det väl så, att i tveksamma fall inför rätten i fråga om lagfart eller inteckning behöfver man väl uppvisa legitimationspapper och intyg, visa om säljaren är gift eller änking etc. Sådana svårigheter borde väl kunna öfvervinnas.

Men det är också andra svårigheter som påpekats, såsom att lagbestämmelsen är otillräcklig. Ty äfven om mannen, som förvaltar makarnes gemensamma fasta egendom, icke kan sälja eller inteckna densamma, så är det ingenting som hindrar, att han på annat sätt sätter sig i en massa skulder, som icke äro af intecknings natur, och sålunda drifver det därhän, att den gemensamma egendomen får säljas på exekutiv auktion eller gå i konkurs. Man vinner sålunda icke allt med detta förslag, utan brister vidlåda äfven detta, men herr Petersson i Lidingön har dock själf medgifvit att åtminstone ett litet steg vore taget, genom bifall till hvad motionären föreslagit och reservanternas tillstyrkt, för att den gemensamma fasta egendomen icke så lättvindigt pantsättes eller afhändes.

Vid vägandet af skälen för de olika förslagen har jag ansett mig böra stanna för herr Lindhagens, som ju väsentligen går ut på bifall till motionärens förslag.

Jag vill tillägga ännu en sak. När Första kammaren tagit utskottets förslag, så förefaller det mig, som om ett bifall till reservationen skulle från Andra kammarens sida utgöra en stark opinionsyttring just i den riktning, i hvilken såväl reservanternas som äfven — och jag ber att få betona det — utskottet verkligen vill att frågan skall lösas, en opinionsyttring så kraftig som möjligt i riktning hän mot mannens målsmanskaps upphäfvande. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Rune: Om det vore på det viset att såsom de som tala för reservationen anse, att man genom bifall till densamma skulle i några fall rädda, om jag så får säga, makarnes gemensamma egendom undan förstörelse, så skulle jag verkligen, trots att jag inser, att stora formella svårigheter äro för handen, dock, om därmed kunde vinnas ett godt ändamål, icke draga mig för att bifalla reservationen. Men, mina herrar, så är det icke. Vi kunna icke nu få lagen ändrad på detta sätt, ty Första kammaren har tagit utskottets förslag. Hvad blefve det då fråga om? Jo, en demonstration för att visa, i hvilken riktning man vill, att frågan skall lösas. Men nu är det så, att både reservationen och utskottet uttala sig för, att frågan skall lösas på detta sätt. Då föreligger säkert den skillnaden, att utskottets förslag är i princip mera riktigt, och att utskottet

*Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
Forts.)*

Ang. ändring
i giftermåls-
balken.
(Forts.)

ser saken från en riktigare synpunkt och faktiskt resonerar bättre ur formell och äfven ur principiell synpunkt än reservationen. När man i alla fall icke vinner något positivt genom bifall till reservationen, då kan man väl ändå, när man skall afgifva en opinionsyttring göra det på det rätta sättet. Och det sker, om vi antaga utskottets förslag.

Herr talman, då jag icke kan finna annat, än att denna opinionsyttring icke bör gå på reservationens linje utan anser, att i detta fall är riktigast, att opinionsyttringen afgifves i enlighet med utskottets förslag, så ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Lindhagen: Den siste talarens anförande var säkerligen det mest utpräglade juristiska anförande, vi hittills hört i detta ämne. Talaren ville komma till det resultatet, att därför att man nu olyckligtvis fått höra, att Första kammaren afslagit reservationen, så bör den, som anser det vara riktigt att redan nu taga detta steg framåt, dröja därmed och i stället vänta på det stora steget. Det hänger ju icke alls ihop ur saklig synpunkt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talman i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Lindhagen och Persson i Norrköping afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talman den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herrar Lindhagen och Persson i Norrköping afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 60 ja, men 100 nej, vid hvilken utgång kammaren således med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Lindhagen och Persson i Norrköping afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående ändring i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olofsson</i> i Åvik	under 4 dagar fr. o. m. den 22 febr.				
» <i>Jönsson</i> i Refvinge	» 3 » » » » 22 »				
» <i>Norin</i>	» 8 » » » » 26 »				
» <i>Waldén</i>	» 8 » » » » 24 »				
» <i>Jeansson</i> i Kalmar	» 2 » » » » 26 »				
» <i>Wiklund</i> i Brattfors	» 8 » » » » 24 »				och
» <i>Söderberg</i> i Stockholm	» 5 » » » » 23 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,6 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Fredagen den 23 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionen angående anordnande af telefonförbindelse till Holmön.

Till bankoutskottet öfverlämnades propositionen angående beredande af årligt understöd åt förre arbetsledaren vid telegrafverket H. A. Olsson.

Vidare remitterades till statsutskottet propositionen angående uppförande af vissa byggnader å lägenheten Tomtebo i Korsberga socken vid därvarande centralhem för familjevård för sinnessjuka.

§ 3.

Härpå föredrogs, men bordlades åter lagutskottets utlåtande, nr 17.

§ 4.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Sjöberg i Sköfde, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Änskönt det måste medgifvas, att under de senaste decennierna regering och Riksdag gjort åtskilliga ansatser att träda de socialpolitiska frågorna nära, ha dock resultatet hittills icke blifvit så betydande, som stora delar af vårt folk ansett sig ha skäl att vänta med hänsyn till statsbudgetens hastiga stegring och behovet af att undan för undan pålägga nya skatter af hufvudsakligast indirekt natur.

Ingen har gärna med större tillfredsställelse än jag kunnat se, när regering och Riksdag framkommit med och lyckats lösa förslag, som varit ägnade att förbättra existensvillkoren och trygga ålderdomen för de lägre graderna af funktionärer i statens och det allmännas tjänst, hvilka åtgärder, där och då de gjorts, enligt mitt förmenande aldrig varit annat än tillgodoseende af rena rättfärdighetskraf. Det faller sig emellertid själfklart, att ju större den skara blir, som i större eller mindre grad får sina kraf på skipande af billighet och rättvisa tillgodosedda, dess mera bjärt framstår det för de väldiga skaror, som stå utanför den direkta stats- och kommuntjänsten, hur vanlottade och åsidosatta de äro. De fråga sig själfva och hvarandra: Men utföra icke också *vi* ett samhällsnyttigt arbete i statens och det allmännas tjänst, som från tidiga ungdomen dag ut och dag in, år efter år, tills våra ryggar krökas, våra knän svikta och armar och händer darra, arbeta med att reda jorden för de skördar, denna vår moder ger åt landet och alla dess barn och hvilka skördar i sedan under svett och möda inbärga? Är det icke ett arbete i *statens* tjänst, då vi bygga upp husen, som landets befolkning bor i, ofta under det vi själfva knappast veta, hvar och om vi nästa flyttningsdag skola finna en boning för oss och de våra; då vi bygga järnvägar, kanaler och andra samfärdsleder, då vi ur obygdens skogar och grufvornas mörka och djupa schakt ut- och upphämta de naturens skatter, hvaraf miljonförmögenheterna skapas? Och ha de icke rätt i denna sin fråga? För visso ha de så. Huru tröstlös ter sig icke ålderdomen för dessa skaror af kroppsarbetare af olika slag, då man betänker, att dagaflöningen i de allra flesta fall, äfven då arbete varit att tillgå, ej varit större, än att den nätt

och jämt räckt till det nödvändigaste och man icke kunnat möta en veckas eller månads sjukdom eller arbetslöshet, utan att nöden trädt öfver tröskeln. Jag vågar påstå, att man själf måste ha stått ansikte mot ansikte med dessa förhållanden för att helt och djupt kunna fatta, huru solfattigt och tröslöst ett lif under sådana omständigheter ter sig, då tanken på ålderdomen för de under slit och släp uttröttade icke har att blicka fram till andra perspektiv än fattighuset eller de smulor, den allmänna försörjningen till äfventyrs kan komma att tilldela.

Under snart ett fjärdedels sekel har frågan om invaliditets- och ålderdomsförsäkring varit aktuell. Nyssnämnda folklager hafva med förhoppningsfull längtan mött hvarje sammanträdande riksdag, troende: nu skall man väl ändå komma med något förslag, som kan vara ägnadt att i någon mån lysa upp lefnadsvägen och lätta bekymren på ålderdomen. Men ända hittills ha förhoppningarna år efter år grusats. Det har gått riksdag efter riksdag, skatter ha pålagts och budgeten har svällt ut högst betydligt — men ett tillgodoseende af förhoppningarna i det antydda fallet har alltjämt utblifvit.

I och med den diktamen, som framlidne konung Oscar II fogade till det statsrådsprotokoll af 1888, genom hvilket lifsmedeltullarna fastslogos, har man ansett sig äga en af första statsmakten accepterad växel på att något vore att vänta i detta afseende, hvilket jag ock för min del vågar tro var meningen, då förbindelsen i fråga utfärdades. Visserligen kan man invända, att den vanliga preskriptionstiden långt före detta är utgången, men om så skulle vara meningen, kan man då icke påstå, att detta skett på grund af, att fordringsägaren icke gjort sig påmind. Jag vågar påstå, och jag vet, att jag bakom denna min mening har en väldig skara af vårt lands söner och döttrar, att krafvet i dag är rättmätigare än någonsin.

För visso tillkommer det nu den svenska riksförsamlingen att se till, det denna skuldförbindelse ej längre får ligga oinlöst, och jag tror icke jag säger för mycket, om jag påstår, att en af de allra förnämsta orsakerna till, att de stora valmansskarorna vid gångna årets riksdagsval gingo så djupt in i de egna leden vid korandet af sina representanter, var just förhoppningen, att de trodde sig i dessa sina ombud finna de män, som skulle sätta in sin kraft på lösningen af denna fråga. Åtminstone är jag för min ringa del fullt medveten om, att en af hufvudorsakerna till, att jag nu har äran räkna mig som en af ledamöterna i denna kammare, är just det intresse, jag sedan flera år tillbaka visat mig ha för speciellt denna fråga. Medveten om, hur betydelsefull en lösning af ålderdomspensioneringsfrågan ter sig för betydande grupper af landets befolkning och bland valmännen i min hembygd, är det själfallet, att missmod och förstämning, parad med bitterhet, skulle komma att göra sig gällande, om icke heller under denna riksdagsperiod något resultat skulle

Interpellation.
(Forts.)

Interpellation. kunna uppnås. Själf skulle jag med de klagande dela detta missmod, och jag skulle därtill betagas af en känsla af blygsel och skam, om man med berättigande skulle kunna kasta mig i ansiktet den tillvitelsen: men du har ju icke heller öppnat din mun eller sagt ett enda ord för att något skulle göras. Mot en sådan tillvitelse vill jag freda mig i och med hvad jag här anfört.

Jag har påstått, att denna fråga är stor, och jag menar då, att jag fullväl förstår, att den är stor äfven i den bemärkelsen, att stora uppoffringar måste göras, om man skall utvinna ett någorlunda tillfredsställande resultat. Men just med hänsyn till, att den på detta område är en stor *ekonomisk* fråga, vågar jag hålla före, att den samma en gång i hamn skall visa sig ha varit en den betydelsefullaste *försvarsfråga*, som någonsin förelegat de svenska statsmakterna till lösning.

Med anledning af hvad jag här anfört, vågar jag härmed an hålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande fråga.

Har Riksdagen att förvänta att under innevarande riksdagsperiod få från Kungl. Maj:t motse något förslag till införande af invaliditets- och ålderdomsförsäkring?

Ifrågavarande anhållan blef på begäran bordlagd.

§ 5

Till bordläggning anmäldes lagutskottets memorial, nr 19, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlättande, nr 13, i anledning af väckta motioner om ändring i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Åkerlund</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 24 febr.
» <i>Lundström</i> i Göteborg	» den 24 febr.
» <i>Kropp</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 23 febr.
» <i>Uddenberg</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Sjöberg</i> i Sköfde	» 3 » » » 24 » och
» <i>Lundgren</i> i Vendelsberg	» 5 » » » 27 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.